

Képzés és tudatosságnövelés - kézikönyv

RESPONSE

Válaszlépések a fogyatékkal élő nők elleni nemi
alapú erőszak kezelésére

A projekt neve: Válaszlépések a fogyatékossgal élő nők elleni nemi alapú erőszak kezelésére

A projekt rövidítése: RESPONSE

Pályázati kategória: ERASMUS-EDU-2021-PCOOP-ENGO

Projekt eredmény 3.1 - Képzés és tudatosságnövelés - TAR kézikönyv

Fő szerzők: Rosa Pérez and Natalia Pérez (PLENA INCLUSION)

Ez a dokumentum a 101049437. számú pályázati támogatás megállapodási keretein belül valósult meg. Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

**Co-funded by
the European Union**

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Táblázatok listája	5
Összefoglaló	6
Rövidítések	7
Előszó	9
Bevezetés	13
1. Tudás-megalapozás: a RESPONSE SOTA-jelentés (Helyzetkép) főbb definíciói és megállapításai	29
1.1 Mit jelent a "nemi alapú erőszak"?	29
1.2 A fogyatékossgal élő nők elleni nemi erőszak sajátosságai	30
1.3 Mit jelentenek a "nemi szempontokat figyelembe vevő szolgáltatások"?	33
1.4 A fogyatékossgal élő nők jogai	34
1.4.1 A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló Egyezmény	34
1.4.2 A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW)	35
1.4.3 Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről (Isztambuli Egyezmény)	37
1.4.4 A fogyatékossgal élők jogairól szóló európai stratégia 2021-2030	38
1.4.5 Az Európai Parlament 2018. november 29-i állásfoglalása a fogyatékossgal élő nők helyzetéről	39
1.4.6 A fenntartható fejlődési célok	40
1.4.7 A nemek közötti egyenlőség európai stratégiája 2020-2025	41
1.5 SOTA-jelentés: megállapítások és következtetések	42
1.6. Akadálymentesség és kommunikáció, két kulcsfontosságú fogalom a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők ellátásának javításában	48
1.6.1. Kognitív hozzáférhetőség és könnyen érthetőség: eszközök az információk és a környezet érthetővé tételéhez	48
1.6.2. Kommunikáció a fogyatékossgal élő nőkkel: jellemzők és eszközök	50
2. Szociális szolgáltatók. A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők számára megfelelő válaszadás kulcskérdései	52
2.1. Szociális szolgáltatók a fogyatékossgal élő nőkért, és a nemi alapú erőszak áldozatává vált nőkért	52
2.2. Kockázati/kiszolgáltatottsági tényezők, amelyek befolyásolhatják a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszakot, vagy annak okai lehetnek	54

2.2.1. Hogyan ismerjük fel, fedezzük fel és előzzük meg a nemi alapú erőszakot a fogyatékossgal élő nők számára nyújtott szolgáltatásokban és gondozási központokban: figyelmeztető jelek és jelzések.	57
2.2.2. Lehetséges módszerek annak megállapítására, hogy egy fogyatékossgal élő nő erőszak áldozata-e vagy volt-e korábban erőszak áldozata	58
2.3. A fogyatékossgal élő nők képessé tételének fontossága (empowerment)	62
2.4. Hivatkozások és további információk	63
3. A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők támogatását végző főbb szolgáltatók	64
3.1 Kik ezek a főbb szolgáltatók, és mi az egyes szolgáltatók szerepe a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatásában?	64
3.2 A nemi erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők számára megfelelő válaszadás kulcskérdései	65
3.2.1 A nemi alapú erőszak áldozatainak nyújtott támogatás alapvető szempontjai	66
3.2.2 Hogyan lehet a fogyatékossgal élő nőket megfelelő módon, sztereotípiák nélkül támogatni: reagáló és inkluzív szolgáltatások	67
3.2.3 A segítők szerepe, mint kézenfekvő megoldás. A segítő fontossága	68
3.2.3.1 A segítő	68
3.2.3.2 A segítő fontossága	71
3.3 Reagáló és inkluzív szolgáltatások a fogyatékossgal élő, nemi alapú erőszak áldozatává vált nők számára	74
3.3.1 Mit jelentenek a rezponzív (érzékeny) és inkluzív (befogadó) szolgáltatások?	74
3.3.2 Melyek a legfontosabb irányelvek és stratégiák, amelyeket ki kell dolgozni az inkluzív szolgáltatások nyújtása érdekében? Az intézkedések átfogó koordinációja	76
3.4 A fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak megelőzésének legfontosabb szempontjai	79
3.5 Hivatkozások és információk további tájékozódáshoz	81
4. Fogyatékossgal élő nők és a nemi alapú erőszak	82
4.1 Jogaink ismerete és védelme: Támogató szolgáltatások az nemi alapú erőszak áldozatai és az igazságszolgáltatási rendszer számára	82
4.1.1 Milyen támogató szolgáltatásokat nyújtanak az erőszak áldozatául esett nőknek?	83
4.1.2 Mi az igazságszolgáltatási rendszer és kik alkotják azt?	98
4.1.3 Hogyan működnek a nemi alapú erőszak áldozatául esett nőknek nyújtott támogató szolgáltatások és az igazságszolgáltatási rendszer	108
4.2 Támogatott döntéshozatal: Miről is szól?	119
4.3 Sortárs segítség (peer to peer) és női szolidaritás (sorority): a fogyatékossgal élő nők megerősítése	121

4.3.1 Mi az a peer-to-peer támogatás?	121
4.3.2 Mi a női szolidaritás (sorority)?	123
4.3.3. A sorstárs-támogatás és a női szolidaritás, a fogyatékossgal élő nők szerepvállalásának kulcsfontosságú szempontjai	123
4.4 Referenciák és további információk	125
5. Következtetések	126
5.1 Milyen lenne egy ideális szolgáltatás a fogyatékossgal élő, nemi alapú erőszak áldozatává vált nők számára.	126
5.2 Response projekt munkacsoportok. Mit tanultunk? Az érintett szereplők tapasztalatai.	127
6. Referenciák	131
Függelék	141

Táblázatok listája

1. Táblázat: A szerzők összeállítása a Makro-Survey of Violence (2019) adataiból	27
2. Táblázat: A SOTA-jelentés megállapításaitól a cselekvési javaslatokig	44
3. Táblázat: Az áldozatok támogatásának nehézségei és fejlesztési javaslatok	46

Összefoglaló

Az ENSZ Nyilatkozata a nők elleni erőszak felszámolásáról (1993. december) első cikkében meghatározza, hogy: "E nyilatkozat alkalmazásában a "nők elleni erőszak" a nemi alapú erőszak minden olyan cselekményét jelenti, amely a nők fizikai, szexuális vagy pszichológiai sérelmét vagy szenvedését eredményezi vagy valószínűsíthetően eredményezi, beleértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszerítést vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár a közéletben, akár a magánéletben történik".

Az ENSZ szerint a fogyatékossgal élő személyekkel szembeni megkülönböztetés, valamint a patriarchális társadalmak nőkkel szembeni attitűdjei miatt a fogyatékossgal élő nők és lányok ki vannak téve az erőszak fokozott kockázatának. Bár a fogyatékossgal élő nők és lányok az erőszak számos olyan formáját tapasztalják, mint minden nő, az erőszaknak egyedi formái és okai vannak, amikor a nem és a fogyatékossg keresztezi egymást, és egyedi következményekkel jár. A fogyatékossgal élő nők és lányok különösen a társadalmi kirekesztés, a korlátozott mobilitás, a támogató struktúrák hiánya, a kommunikációs akadályok és a negatív társadalmi megítélés miatt kerülnek az erőszak elkövetőinek célkeresztjébe. A fogyatékossgal élő nők és lányok által tapasztalt erőszak széles skálája magában foglalhatja a fizikai és szexuális erőszakot, valamint az érzelmi és szóbeli bántalmazást.

E kézikönyv célja, hogy eszközöket nyújtson a nemi alapú erőszak áldozatául esett nőkkel szembeni válaszadásban részt vevő valamennyi szereplő számára azért, hogy együtt dolgozhassanak a nemi alapú erőszak kezelésére irányuló, nemi szempontokat figyelembe vevő szolgáltatások kidolgozásában. Ez segíteni fogja a konkrét intézkedések valós helyzetekben történő végrehajtását, hozzájárulva a szolgáltatások inkluzív megközelítéséhez, amely lehetővé teszi az univerzális kialakítást, biztosítva a hozzáférést minden női áldozat számára, függetlenül a támogatási szükségleteiktől.

Kulcsszavak: fogyatékossg, nők, nemi alapú erőszak, jogok, támogató szolgáltatások, igazságszolgáltatás, áldozatok, interszekcionalitás, hozzáférhetőség, felhatalmazás, segítő, támogatott döntéshozatal.

Rövidítések

Az angol és a magyar verzió használatának megkönnyítéséhez. Egyes rövidítések csak az angol nyelvű kézikönyvben jelennek meg.

- **APAV - Portugál Áldozatsegítő Egyesület (portugál rövidítés)**
- **Art.** – (Article) Cikkely
- **ATENPRO** – nemi alapú erőszak áldozatait segítő és védő telefonos szolgálata (spanyol rövidítéssel)
- **BID** – Banco Interamericano de Desarrollo (Amerika-közi fejlesztési bank)
- **CC** - Criminal Code of Lithuania (Litvánia büntető törvénykönyve)
- **CCP** - Code of Criminal Procedure of Lithuania (Litvánia büntetőeljárás kódexe)
- **CEDAW** - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (Egyezmény a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről)
- **CERCIAG** - Cooperativa de Educação e Reabilitação de Cidadãos com Incapacidades de Águeda, CRL (Águeda Szövetkezet a Fogyatékossgal élő polgárok oktatásáért és rehabilitációjáért).
- **CHRS** - Centres d'Hébergement et de Réinsertion Sociale – France (Lakhatási és társadalmi reintegrációs központok - Franciaország).
- **CIG** - Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género - Portugal. (Állampolgársági és Esélyegyenlőségi Bizottság - Portugália).
- **CNCDH** - National Consultative Commission on Human Rights - France (Nemzeti Konzultatív Bizottság az Emberi Jogokért – Franciaország)
- **DIAP** - Bűnügyi Nyomozó és Ügyészeti Osztályok (portugál rövidítés),
- **e.g.** - exempli gratia (pl.)
- **EASPD** – European Association of Service Providers for Persons with Disabilities (Fogyatékossgal élő személyek számára nyújtott szolgáltatások európai szövetsége).
- **EII** - Vizsgálati és nyomozócsoportok (portugál rövidítés)
- **Etc.** – etcetera (stb.)
- **ETR** – Easy To Read (Könnyen olvasható)
- **EU** - European Union (Európai Unió)
- **EWLO** - European Women's Lobby Organization (Európai Női Lobbiszervezet)
- **FRA** – European Union Agency for Fundamental Rights (Európai Unió Alapjogi Ügynöksége)
- **GAV** - Áldozatsegítő irodák (portugál rövidítés)
- **GBV** - gender-based violence)Nemi alapú erőszak)

- **GNR** - Nemzeti Köztársasági Gárda - Portugália
- **HUF** - Magyar Forint
- **i.e.** - id est
- **LAEO** - Befogadó, meghallgató és tanácsadó központok – Franciaország
- **LDF** - Lithuanian Disability Forum (Litván Fogyatékoságügyi Fórum)
- **LDOF** - Lithuanian Disabled People's Organisations Forum (Litvániai Fogyatékosággal Élők Szervezeteinek Fóruma)
- **LGBTQ+** - leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer vagy kérdőjeles, interszexuális, aszexuális és egyéb
- **MOOC** - Massive Online Open Course (Tömeges online nyílt kurzus)
- **MSP** - Mainstream service providers (Többségi szolgáltatók)
- **NDP** - National Disability Program (Nemzeti Fogyatékoságügyi Program – Magyarország)
- **NFSZK** - Nemzeti Fogyatékoságügyi és Szociálpolitikai Központ – Magyarország
- **NGO** - Non-governmental organization (Nem kormányzati szervezet)
- **NIAVE** – Különleges Áldozatok Vizsgálati és Támogatási Osztálya (portugál rövidítés)
- **ODDH** - Fogyatékosági és Emberi Jogi Megfigyelőközpont - Portugália
- **ORFK** – Országos Rendőr Főkapitányság- Magyarország
- **PSP** - Public Security Police - Közbiztonsági rendőrség - Portugália
- **PWD** - People with disabilities (Fogyatékosággal élő személyek)
- **RNAVVD** - A családon belüli erőszak áldozatait támogató nemzeti hálózat (portugál rövidítés)
- **SDM** - Supported Decision Making (Támogatott döntéshozatal)
- **SEIVD** - Speciális integrált családon belüli erőszakkal foglalkozó részlegek (portugál rövidítés)
- **SKPC** - Speciális komplex segítségnyújtási központok - Litvánia
- **SOTA jelentés**- State-of-the-Art Report (Helyzetkép jelentés)
- **SP** - Service providers (Szolgáltatók)
- **STD** - Sexually Transmitted Diseases (szexuális úton terjedő betegségek)
- **TAR** - Training and Awareness Raising (Képzés és tudatosságnövelés)
- **UAVDI** - Értelmi fogyatékosággal élő áldozatokkal foglalkozó egység (spanyol rövidítés)
- **UN** – Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)
- **UNCRPD** - United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény.)

- **UVFI** - Átfogó törvényszéki értékelő egységek (spanyol rövidítés)
- **WWD** - Women with disability (Fogyatékossgal élő nők)

Előszó

Ez a képzési és tudatosságnövelő kézikönyv az Erasmus+ "Partnerség az együttműködésért az oktatás és képzés területén" (ERASMUS-EDU-2021-PCOOP-ENGO) program által finanszírozott RESPONSE európai projekt egyik eredménye.

A RESPONSE projekt a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak elleni küzdelemben érintett különböző érdekelt feleket egyesíti. A cél az, hogy a közös tanulás és együttműködés megteremtésével lehetővé tegyünk az ismeretek terjesztését a fogyatékossgügyi szektorból az áldozatjogi szektorba és fordítva.

A RESPONSE projekt célja a különböző érintett szereplők - fogyatékossgal élő nők, szolgáltatók és többségi szolgáltatók - közötti nemzeti és nemzetközi szintű együttműködés elősegítése.

Ezeket a kulcsfontosságú csoportokat az alábbiakban ismertetjük:

- **Fogyatékossgal élő nők (WWD):** 18 évesnél idősebbek. Itt a fogyatékossg fogalmát az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményének (UNCRPD)¹ 1. cikkében írottak szerint határozzuk meg: *"a fogyatékossgal élő személyek közé tartoznak azok, akiknek tartós fizikai, mentális, értelmi vagy érzékszervi károsodásaik vannak, amelyek különböző akadályokkal együttesen gátolhatják a társadalomban való teljes és hatékony, másokkal egyenlő alapon történő részvételüket"*.
- **Fogyatékossgal élő személyek szolgáltatói (SP):** A fogyatékossgügy területén szolgáltatókat értjük ez alatt: civil szervezetek, szociális munkások, támogató szolgálatok, szociális gondozó szakemberek.
- **Többségi szolgáltatók (MSP):** Minden olyan szolgáltató, főként az egészségügyi, szociális ellátási és igazságügyi szektorból, amely találkozhat a bűncselekmény áldozatává vált

¹ "Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól (UNCRPD)" (Egyesült Nemzetek Szervezete, 2006), <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>.

Az Egyezmény szövege magyarul, könnyen érthetően: <https://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary-ez.pdf>

fogyatékossgal élő nőkkel. Ez a diszkriminációellenes/nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó/egészségügyi szakemberek, igazságügyi személyzet, áldozatsegítő szolgálatok.

A RESPONSE projektet a Fogyatékos Személyek számára Szolgáltatók Európai Szövetsége (Belgium) és 6 különböző ország fogyatékos emberei számára szolgáltatást nyújtók támogatják: Centre de la Gabrielle (Franciaország), Kézenfogva Alapítvány (Magyarország), Jaunuoliu Dienos Centras (Litvánia), Fundacja Eudajmonia (Lengyelország), FENACERCI - Federação Nacional de Cooperativas de Solidariedade Social (Portugália) és Confederación Plena Inclusión España (Spanyolország).

A projekt révén támogatni fogjuk a bevált gyakorlatok és tapasztalatok terjesztését és átadását az érintett országok szakemberei között, hogy egy olyan közös tanulási folyamat jöjjön létre, amely lehetővé teszi számunkra, hogy valódi multidiszciplináris válaszleépéseket tegyünk, konkrét intézkedéseket hozzunk annak érdekében, hogy a szolgálatok jobban reagáljanak és érzékenyebben kezeljék a fogyatékossgal élő nők elleni nemi alapú erőszakot.

Az igényeikre adott hatékony válasz kétségtelenül nemzeti és európai szinten összehangolt intézkedés beleértve a rendelkezésre álló erőforrások jobb kihasználását, a megszerzett tudás minőségének javítását, és a többszörös megkülönböztetés problémájának interdiszciplináris előmozdítását konkrét megoldási javaslatok keresésével együtt.

Ebben az összefüggésben e kézikönyv fő célkitűzése egy olyan képzési modulsorozat kidolgozása, amely a SOTA reportban² összegyűjtött kiterjedt terepkutatás legfontosabb tanulási eredményeit tartalmazza. Ez a jelentés 6 partnerországban végzett felmérésen alapul: Franciaország, Magyarország, Litvánia, Lengyelország, Portugália és Spanyolország. A felmérést fogyatékossgal élő nőkkel, fogyatékosügy területén érintett szolgáltatókkal és többségi szolgáltatókkal végezték. Az azonosított szükségleteken túl a jelentés bemutatja a globális, európai és nemzeti szinten meglévő bevált gyakorlatokat is.

A kézikönyv célja, hogy a különböző célcsoportok számára eszközöket biztosítson a nemi alapú erőszak elleni küzdelem érdekében a nemeket illetően differenciált szolgáltatások kialakításában való együttműködéshez. Ez segíteni fogja a konkrét intézkedések valós helyzetekben történő végrehajtását, hozzájárulva a szolgáltatások inkluzív megközelítéséhez, amely lehetővé teszi az univerzális kialakítást, biztosítva a hozzáférést minden női áldozat számára, függetlenül a támogatási szükségleteiktől.

² RESPONSE projekt: Helyzetkép (SOTA report) (2022). [0_RESPONSE_State_of_the_Art_Report.pdf \(easpd.eu\)](https://easpd.eu/0_RESPONSE_State_of_the_Art_Report.pdf)

Mint a Response projekt valamennyi tevékenységét, a kézikönyvet is a szolgáltatások interszekcionális megközelítése, valamint az e területen dolgozó szakemberek készség- és erőforrás fejlesztésének szükségessége befolyásolja: kezeljék készségeik hiányát és biztosítsák a befogadóbb és minőségibb szolgáltatásokat azzal a sajátos javaslattal, hogy ezek a szereplők közösségi szinten építsék ki a valóban hatékony, összehangolt és multidiszciplináris válaszadáshoz szükséges készségeket, képzést és tudatosságot.

A kézikönyv három különböző célcsoportot vizsgál (fogytékossággal élő nők, szolgáltatók és többségi szolgáltatók), mivel a különböző nézőpontok jobban és eredményesebben járulnak hozzá a nők elleni erőszak megelőzéséhez és a számukra szükséges szolgáltatások közös kialakításához.

E három célcsoportot figyelembe véve a kézikönyv két közös tartalmú fejezetet és három speciális fejezetet tartalmaz egy-egy csoportra vonatkozóan. Ezekben a fejezetekben különböző képzési javaslatokat gyűjtenek össze kulcsfontosságú tanulási eredmények elérésére a tudatosítás és az együttműködés jegyében, azaz, hogy a különböző célcsoportok együtt tudjanak dolgozni a nemhez és fogytékossághoz igazodó, nemi alapú erőszak elleni szolgáltatások fejlesztésében.

Ezért a szolgáltatóknak szóló fejezet eszközöket és információkat tartalmaz az erőszakkal kapcsolatos esetek azonosítása érdekében. Leírja azokat a kockázati vagy kiszolgáltatottsági tényezőket, amelyek befolyásolhatják vagy okozhatják a fogytékossággal élő nőkkel szembeni általános erőszakot, és azzal zárul, hogy kitér arra, hogyan lehet a fogytékossággal élő nőket megerősíteni és képessé tenni.

A többségi szolgáltatóknak szóló külön fejezet eszközöket tartalmaz arról, hogy hogyan lehet a fogytékossággal élő nőket megfelelő és nem sztereotipikus módon támogatni, mikor tekinthető egy szolgáltatás inkluzívnak, melyek azok a kulcsfontosságú irányelvek és stratégiák, amelyeket ki kell dolgozni az inkluzív szolgáltatások nyújtásához, és hogyan lehet egy eszközt bevezetni a fogytékossággal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak megelőzésére. A fejezet leírja a facilitátor fogalmát, beszél a szerepükről, valamint annak fontosságáról, hogy megbízható szakemberek segítsenek tájékoztatni és megelőzni az esetlegesen felmerülő problémákat vagy helyzeteket.

Végül a fogytékossággal élő nőkre vonatkozó fejezet célja, hogy kitérjen a jogaik ismeretének és az azokért való kiállásnak a fontosságára, a nemzeti igazságszolgáltatási rendszer és az áldozatsegítő szervezetek működésére, a támogatott döntéshozatalra vonatkozó információkra és a fogytékossággal élő nők képessé tételét szolgáló sorstársi támogatásra.

A jelen kézikönyv tartalma a SOTA-jelentés eredményein alapul. Fontos azonban megjegyezni, hogy a kézikönyv tartalmazza a 6 partnerországban végzett különböző munkacsoportok legfontosabb eredményeit is. Ezeket a munkacsoportokat két szemszögből vizsgálták: a fogyatékossgal élő nők és az őket kísérő szakemberek szempontjából.

Jelen kézikönyvből egy angol nyelvű MOOC (Massive Online Open Course) is készül, amely a nagyközönség számára elérhető lesz az EASPD E-learning oldalán ([EASPD E-LEARNING HUB](#)). A MOOC videókat, infografikákat és egyéb, a legmagasabb szintű hozzáférhetőségi szabványok szerint kidolgozott anyagokat tartalmaz majd.

A kézikönyvvel a következő hatásokat szeretnénk elérni:

- A legfontosabb tanulási eredmények beazonosítása és lefedése, hogy a célcsoportok együtt dolgozhassanak a nemi alapú erőszak elleni, a nemekhez igazodó szolgáltatások kifejlesztésén.
- Rövidtávon egy olyan tanulási modell előmozdítása, amely új tapasztalatokat és ismereteket generál mind a szociális szolgáltatók (SP-k), mind a többségi szolgáltatók (MSP-k) számára arról, hogy hogyan lehet a nemi alapú erőszak kezelésére gender-szenzitív szolgáltatásokat fejleszteni, valamint a fogyatékossgal élő nők számára ad támpontot ahhoz, hogy hogyan vehetnek részt ténylegesen egy ilyen folyamatban.
- Középtávon az érdekelt felek jobb együttműködésének elérése.
- Hosszú távon a szolgáltatások jobb integrációjának és koordinációjának biztosítása, amely így fenntarthatóbbá és hozzáférhetőbbé válik, hozzájárulva a fogyatékossgal élő nők és támogatóiknak a jobb életminőségéhez.

A nők elleni erőszak megelőzésének kulcsfontosságú eleme lesz a nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők számára nyújtott szolgáltatások új megközelítése, amely a nemek közötti interszekcionális és gender szenzitív (nemeket illetően differenciáló) szemléleten, valamint az összes érintett szereplő jobb és megfelelő képzésén alapul.

Bevezetés

A fogyatékossgal élő nők és lányok az élet minden területén többszörös és interszekcionális diszkriminációval szembesülnek, és nagyobb a kockázata annak, hogy erőszakkal, visszaélésekkel és káros gyakorlatokkal szembesülnek. Az erőszak különböző helyszíneken (többek között intézményekben és szegregált iskolákban) történhet, és különböző formákat ölthet, beleértve a zaklatást és a szexuális erőszakot, de a kényszerített abortuszt és sterilizálást, valamint a fogyatékossgal-specifikus erőszakot is.

Az Alapjogi Ügynökség³ közzétette az Európai Unióban (EU) a nők elleni erőszakról készült felmérés főbb eredményeit tartalmazó jelentését. A kutatók az EU 28 tagállamában 42 000 nőt kérdeztek meg a fizikai, szexuális és pszichológiai erőszakkal kapcsolatos tapasztalataikról. A válaszadók a zaklatás, a szexuális zaklatás, valamint a gyermekkori bántalmazás tapasztalatairól számoltak be.⁴

Az eredmények azt mutatják, hogy az EU tagállamaiban továbbra is jelentős a nemi alapú erőszak. A megkérdezett nők közül a fogyatékossgal élő nők 34%-a számolt be arról, hogy tizenöt éves kora után átélt valamilyen fizikai vagy szexuális erőszakot, míg a nem fogyatékos nők 19%-ára igaz ez. A fogyatékossgal élő nők 46%-a állította továbbá, hogy 15 éves kora előtt fizikai, szexuális vagy pszichológiai erőszakot szenvedett el.

A lelki erőszak és zaklatás esetében a számok még magasabbak. Itt a fogyatékossgal élő nők 61%-a szenvedett el szexuális zaklatást 15 éves kora után. Zaklatást a fogyatékossgal élő válaszadók 26%-a tapasztalt.

A fogyatékossgal élő nők azonban nem csak nagyobb arányban szembesülnek erőszakkal, mint a nem fogyatékos nők. További akadályokkal kell szembenézniük a bejelentés, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, valamint az áldozatok jogait támogató és a védelmi intézkedésekhez való hozzáférés terén is.⁵

E tekintetben a fogyatékossgal élő nőknek számos jogi, attitűdbeli, kommunikációs és fizikai akadállyal kell szembenézniük, amikor bejelentik a nemi erőszak áldozatává válásukat. A rendőrséget és a bírói testületet

³ "A nők elleni erőszak: An EU-wide Survey" (Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2014), <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey>.

⁴ "A Nők elleni erőszak: An EU-wide Survey" (Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2014), http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results_en.pdf.

⁵ "Az EDF álláspontja a fogyatékossgal élő nők és lányok elleni erőszakról az Európai Unióban" (Európai Fogyatékosügyi Fórum, 2021), www.edf-feph.org/content/uploads/2021/05/final-EDF-position-paper-on-Violence-against-women-and-girls-with-disabilities-in-the-European-Union.pdf.

gyakran nem képzik ki arra, hogy megfelelően járjanak el olyan esetekben, amikor egy fogyatékossgal élő személy áldozatként, vádlottként vagy tanúként érintett, mely végül a bíróságon nem kielégítő bizonyítási eljáráshoz vezet.

A nemi erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők bejelentése esetén a kommunikáció és a vizsgálatok nem mindig olyan garanciák és támogatás mellett zajlanak, amelyek lehetővé tennék a fogyatékossgal élő nők számára, hogy megvédjék jogaikat, ami automatikusan hátrányos megkülönböztetést eredményez az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésükben.

Hasonlóképpen, a feljelentést és a büntetőeljárást - különösen, ha az erőszak bizonyos típusairól van szó, mint például az érzékszervi korlátozások, a mobilitási vagy kommunikációs eszközök eltávolítása, a gyógyszerekhez való hozzáférés megtagadása vagy a túlgógyszerezés - az értelmi fogyatékos nőkkel kapcsolatos negatív társadalmi sztereotípiák befolyásolják, ami a fogyatékossgal élő nők hitelességének hiányát eredményezi.

Mindez a következőket eredményezi:

- ❖ Az önbecsülés hiánya, mint következmény, mely képességeik, tudásuk és tapasztalataik alulértékelésének szemléletéből fakad.
- ❖ Információhiány.
- ❖ A nemi alapú erőszak esetén rendelkezésre álló erőforrásokhoz való hozzáférés további nehézségei (információhoz, menedékhelyekhez, információs központokhoz, stb. való hozzáférés hiánya).
- ❖ Milyen kevés szavahihetőséggel rendelkeznek, amikor úgy döntenek, hogy nyilvánosan elítélik ezeket a helyzeteket (különösen a kommunikációs vagy értelmi fogyatékossgakat érintő fogyatékossgok esetében).
- ❖ Képtelenek fizikailag megvédeni magukat az agresszorral szemben;
- ❖ Valamint a bántalmazó partner elvesztésétől való félelem, ha a mindennapi élet alapvető tevékenységeiben is függenek tőle.⁶

⁶ "Az EDF álláspontja a fogyatékossgal élő nők és lányok elleni erőszakról az Európai Unióban" (Európai Fogyatékossgügyi Fórum, 2021),

A projekt keretében végzett SOTA-jelentés eredményei szerint a fogyatékossgal élő személyek és a többségi szolgáltatók közös kihívásokkal szembesülnek, különösen az áldozatok megfelelő támogatása és az űket érő erőszak felismerése terén.

Először is, az áldozatok segítésének nehézségei elsősorban a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatására vonatkozó elégtelen képzésből, a speciális szolgáltatások és erőforrások hozzáférhetőségének hiányából, a fogyatékossgal élő személyeknek nyújtott szolgáltatások és a többségi szolgáltatások közötti együttműködés hiányából, valamint a hosszadalmas jogi eljárásokból adódnak.

Másodszor, a szakemberek azzal az akadállyal is szembesülnek, hogy az áldozat, illetve az intézményi vagy személyes környezetük nem ismeri fel a nemi alapú erőszakot. Egyes esetekben például az áldozat nehezen ismeri fel a vele szembeni bántalmazó és elfogadhatatlan bánásmódot. Az is bizonyított, hogy az áldozat személyes és intézményi környezete "láthatatlanná teszi" az erőszakot.

Másképp a fogyatékossgal élő nők történelmileg is megkövetelték, hogy meghallgassák űket ezzel a témával kapcsolatban, valamint azt is, hogy legyenek hozzáférhető források, kutatások a fogyatékossgal élő nők által elszenvedett nemi alapú erőszakra vonatkozó adatok megszerzésére, vagy olyan jogszabályi változások szülessenek, amelyek figyelembe veszik a sajátos igényeiket.⁷

Mindezek a körülmények az értelmi fogyatékossgal és fejlődési zavarokkal élő nőket a társadalom periferiájára szorítják, súlyosbítják és megerősítik azt az interszekcionális megkülönböztetést, amellyel a nem fogyatékos nőkkel szemben kerülnek.

Ez nem elszigetelt jelenség, hiszen láthatjuk, hogy ez több országban is tetten érhető, köztük azokban is, amelyek részt vesznek ebben a projektben:

<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/05/final-EDF-position-paper-on-Violence-against-women-and-girls-with-disabilities-in-the-European-Union.pdf>.

⁷ "Az EDF álláspontja a fogyatékossgal élő nők és lányok elleni erőszakra az Európai Unióban" (Európai Fogyatékossgügyi Fórum, 2021),

<https://www.edf-feph.org/content/uploads/2021/05/final-EDF-position-paper-on-Violence-against-women-and-girls-with-disabilities-in-the-European-Union.pdf>.

◊ Franciaország

Franciaországban a fogyatékossgal élő nőkre vonatkozó statisztikák nagyon riasztóak. A *"Les violences faites aux personnes en situation de handicap (adultes): focus sur les violences conjugales et violences sexuelles"*⁸ című tanulmány szerint a fogyatékossgal élő nők közül ötből négy nő szenved el erőszakot és/vagy bántalmazást. A fogyatékossgal élő nők nagyobb valószínűséggel esnek fizikai vagy szexuális erőszak áldozatául partnerüknek, mint a nem fogyatékossgal élő nők (35% a 19%-kal szemben). Ráadásul Franciaországban riasztó adat, hogy az autizmus spektrumzavarral élő nők közel 90%-a szenved, vagy szenvedett el szexuális erőszakot, 47%-uk pedig 14 éves kora előtt.⁹ A siket vagy hallássérült nők 27%-a viszont arról számolt be, hogy életében erőszakot tapasztalt.¹⁰

A fogyatékossgal élő személyek gazdasági jogairól szóló törvény 1990. július 12-i franciaországi elfogadása óta a fogyatékossgat elismerik a jogrendszerben. Az országban 2005. február 11-én elfogadták az egyenlő jogokról és esélyegyenlőségről szóló törvényt is.¹¹ Bár mindkét törvény rendelkezett a fogyatékossgal élő személyek elismeréséről és védelméről, nem foglalkoztak az őket érintő erőszak és megkülönböztetés sajátos problémáival. Franciaországban a fogyatékossgat az egyén veleszületett részének tekintik, és olyan korlátozásként határozzák meg, amely megakadályozza vagy korlátozza a társadalomban való részvételt.¹²

A részvétel, a megkülönböztetésmentesség és a hozzáférhetőség elvét is szigorúbban értelmezik, és csak a szakmai világban vagy a képzéshez való hozzáféréssel kapcsolatos helyzetekben veszik figyelembe.

Franciaországban azonban független mechanizmusok alakultak ki, amelyek a fogyatékossgal élő személyek jogainak előmozdításán és védelmén dolgoznak. 2020-ban az Emberi Jogok Nemzeti Konzultatív Bizottsága

⁸ Dokumentum "Les violences faites aux personnes en situation de handicap (adultes): focus sur les violences conjugales et violences sexuelles" (Fogyatékossgal élő személyek elleni erőszak (felnőttek): a családon belüli és szexuális erőszakra összpontosítva), 2022. június 28.

⁹ Congrès de l'encéphale 2019 - Paris, par le Dr David Gourion, Mme Séverine Leduc és Mme Marie Rabatel. Előadás a <https://www.encephale.com/Videos/Les-videos-du-congres-de-l-Encephale/Programme-de-l-encephale-2019/Les-ASPE-RGIRLS-l-autisme-de-haut-niveau-au-feminin> oldalon.

¹⁰ Baromètre Santé sourds et malentendants 2011/2012. Elérhető: <https://www.santepubliquefrance.fr/etudes-et-enquetes/barometres-de-sante-publique-france/barometre-sante-sourd-s-et-malentendants-bssm-2011-2012>

¹¹ 2005. február 11-i 2005-102. sz. Törvény a fogyatékossgal élő személyek jogainak és esélyeinek egyenlőségéről, részvételéről és állampolgárságáról, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000809647>

¹² Kutatási jelentés a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni erőszakról, 2022 március <https://ecoute-violences-femmes-handicapees.fr/wp-content/uploads/2022/07/Rapport-FDFA-Aix-Global-Justice-V2.pdf>

(CNCDH) megbízást kapott a fogyatékossgal kapcsolatos sztereotípiák és előítéletek elleni küzdelemre. A Bizottság előzetes jelentése fontos eszköz egy nemzeti kampány előkészítésében a kormány számára, mely a fogyatékossgal élő személyekkel szembeni sztereotípiák tudatosítását célozza.

Az ombudsman hangsúlyozza, hogy a fogyatékossgal a francia jogszabályokban különösen láthatatlan marad. Továbbá sajnálja, hogy nem veszik figyelembe a nemek közötti diszkriminációt, amely 1979. óta nemzetközileg felismert probléma. Hivatkozik továbbá a Szenátus "Culture et handicap, une exigence démocratique de 2017" (Kultúra és fogyatékossgal, a 2017-es év demokratikus követelménye) című tájékoztató dokumentumára, amely megállapítja a fogyatékossgal élő nők által elszenvedett erőszakos cselekmények riasztó számát, és emlékeztet az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés akadályaira, mint például: az épületekbe, például a rendőrörsökre való nehéz, vagy akár lehetetlen bejutásra a panasz benyújtásához.

Röviden, bár jelenleg léteznek jogi keretek nemzetközi, regionális és francia szinten, ezek nem veszik kellőképpen figyelembe a fogyatékossgal élő nők elleni erőszakot és az interszekcionális megközelítést. Ennek eredményeképpen e szövegek hatékonyságát aláássák.¹³

◊ Magyarország

Magyarországon a 2016-os mikrocenzus szerint hogy a magyar lakosság 6,2%-a fogyatékossgal élő személy. Ezen belül a fogyatékossgal élő személyek 53%-a nő.¹⁴ A fogyatékossgal élő népességen belüli nemek közötti különbséget vizsgálva megfigyelhető, hogy a férfiak többnyire a fiatalabb, míg a nők az idősebb korcsoportokban vannak jelen, a fogyatékossgal élő nők száma pedig a romló egészségi állapot következtében egyik korcsoportról a másikra nő.

A fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak kérdését figyelmet kívül hagyja mind a magyar társadalom, mind a magyar jogalkotás. A fogyatékossgal élő nők és lányok jogjaiból és az azokkal kapcsolatos ismeretek hiányából elkerülhetetlenül diszkrimináció következik. Ebből kifolyólag a nőknek nyújtott szolgáltatásokban általában figyelmen kívül hagyják a fogyatékossgal szemponthoz, mivel azok nem,

¹³ Kutatási jelentés a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni erőszakra, 2022 március
<https://ecoute-violences-femmes-handicapees.fr/wp-content/uploads/2022/07/Rapport-FDFA-Aix-Global-Justice-V2.pdf>

¹⁴ (A fogyatékossgal élő és egészségkárosodott népesség jellemzői a mikroszenzus (2016) alapján
https://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_8_fogyatekos_es_az_egeszsegi_ok_miatt_korlatozott_nepesseg_jellemzoi

vagy csak részben hozzáférhetőek (pl. az erőszak áldozatainak nyújtott menedékhelyek nem hozzáférhetőek). Másrészt a fogyatékossg-specifikus szolgáltatások nemi szempontból nem érzékenyek.

Az ENSZ tanulmányai szerint a fogyatékossggal élő nők közel 80%-a erőszak áldozata, és négyszer nagyobb valószínűséggel élnek át szexuális erőszakot, mint más nők. Nemzeti szinten azonban nincsenek adatok a fogyatékossggal élő nők elleni erőszakról.¹⁵ Ez annak az eredménye, hogy alapvetően hiányzik a nemek és a fogyatékossg interszekcionalitására vonatkozó tudás a szakpolitikák végrehajtása során, amit fogyatékossg statisztikák korlátozott elérhetősége is bizonyít nemek szerinti bontásban.

Magyarországon az Alaptörvény és az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről szóló jogszabályok a nemi hovatartozást és a fogyatékossgot diszkriminációs okként említik, és megkövetelik a férfiak és nők közötti egyenlőséget. A fogyatékossggal élő nőkkel szembeni többszörös hátrányos megkülönböztetést azonban egyik jogszabály sem határozza meg. Ez azt jelenti, hogy ha egy fogyatékossggal élő nőt a fogyatékossga és a neme alapján is hátrányos megkülönböztetés ér, akkor választania kell, hogy melyik alapján tesz panaszt.

A 2015-2025 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Fogyatékossgügyi Program (NDP) 11 konkrét beavatkozási területet sorol fel (pl. oktatás, egészségügy, akadálymentesítés, stb.), és ezek közül csak egy említi a fogyatékossggal élő nőket, a "többszörösen veszélyeztetett csoportok" beavatkozási területénél. Ez megnehezíti, hogy a fogyatékossggal élő nők láthatóvá váljanak a program végrehajtása során. Ezen a területen a Program feladatokat irányoz elő a fogyatékossggal élő nők tényleges helyzetének feltérképezésére, a kirekesztésük okainak azonosítására, amelyek alapján a hátrányos helyzetük javítására szolgáltatásokat lehet kialakítani. A Program azonban nem tartalmazza, hogy a fogyatékossggal élő személyek életkörülményeinek javítását célzó jövőbeni intézkedéseket és az ellátásokat a nemek közötti egyenlőség szempontjait is figyelembe véve, de nemi szempontból érzékeny módon kell megtervezni. Ez a fogyatékossggal élő nők hátrányos megkülönböztetéséhez vezethet, valamint ahhoz, hogy nem veszik figyelembe sajátos igényeiket, például a fogyatékossg-specifikus szolgáltatások kialakításakor és nyújtásakor.

Ahhoz, hogy a fogyatékossggal élő nők láthatatlanságát megváltoztassuk a magyar jogszabályokban, szükséges, hogy aktívan bevonjuk őket és szervezeteiket az oktatással, foglalkoztatással, szociális

¹⁵ Európai Parlament, Jelentés a kisebbségi nők helyzetéről az Európai Unióban (2003/2109(INI)), 13. o., idézi: OHCHR Tematikus tanulmány a nők és lányok elleni erőszakról és a fogyatékossgról, A/HRC/20/5, 2012. március 30., 21. Bekezdés. Az Egészségügyi Világszervezet megbízásából készült felülvizsgálat szerint a fogyatékossggal élő gyermekek csaknem négyszer nagyobb valószínűséggel tapasztalnak erőszakot, mint a nem fogyatékossggal élő gyermekek (Prevalence and risk of violence against children with disabilities: a systematic review and meta-analysis of observational studies, 2012, [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(12\)60692-8/abstract](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(12)60692-8/abstract)).

védelemmel, egészségüggyel, erőszak elleni védelemmel és politikai részvétellel kapcsolatos valamennyi jogszabály és irányelv kidolgozásába, összhangban az UNCRPD 4. Cikkének (3) bekezdésével. Ez azért fontos, mert jelenleg a fogyatékossgal élő nők valójában nincsenek jelen döntéshozói pozíciókban, és így tovább csökken annak a valószínűsége, hogy bárki felhívja a társadalom és a közvélemény figyelmét halmozottan hátrányos helyzetükre.

Amint azt fentebb említettük, a társadalomban - többek között a köztisztviselők körében is - nem eléggé tudatos a többszörös és interszekcionális diszkrimináció témája. Ez fokozott diszkriminációhoz vezet, mivel a többségi és fogyatékossg-specifikus szolgáltatások tervezésekor nem szerepel a nemhez igazodó szolgáltatás, mint szempont.

Az UNCRDP bizottság CRPD/C/HUN/IR/1 (2020)¹⁶ számú dokumentuma megerősíti, hogy Magyarországon, jelen vannak a strukturális hátrányos megkülönböztetés mintái, amelyek különösen az értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő személyeket, a fogyatékossgal élő gyermekeket, a fogyatékossgal élő nőket és idős személyeket érintik, valamint a diszkrimináció azon formája is elterjedt, amikor a hátrányos megkülönböztetés egy fogyatékos személyhez köthető közeli kapcsolat miatt áll fenn.

Az ENSZ Egyezmények bizottságai azt is javasolták, hogy a fogyatékossgal élő nők jogairól folyamatos képzéseket szervezzenek, különösen a szociális, egészségügyi és oktatási szakemberek, jogi szakemberek, bírák, ügyvédek és családtagok számára.

A fogyatékossgal élő nők és lányok jogairól és a társadalomban, közösségükben és családjukban betöltött lehetséges szerepükről való tájékoztatatlanság nagyobb társadalmi elszigeteltséghez, alacsony önbecsüléshez, a családtól való nagyobb gazdasági függőséghez, az erőszak nagyobb kockázatához, alacsonyabb szintű személyes fejlődéshez, a szexualitás hiányához stb. vezet.

Érdekes megjegyezni azt is, hogy 2023 januárjától Magyarország nem ratifikálta az Európa Tanács a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Isztambuli Egyezményként is ismert nemzetközi megállapodást.¹⁷

¹⁶ United Nations Treaty Body Database

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CRPD%2FC%2FHUN%2FIR%2F1&Lang=en

¹⁷ Európai Fogyatékossgügyi Fórum <https://www.edf-feph.org/the-istanbul-convention/>

◊ Litvánia

A Központi Statisztikai Hivatal¹⁸ adatai szerint 2021-ben mintegy 221 ezer fogyatékossgal élő személy élt Litvániában.

A fogyatékossgal élő nők elleni nemi alapú erőszakkal kapcsolatban a litvániai fogyatékossgal élő emberek szervezeteinek fóruma (LDOF)¹⁹ által 2022-ben készített tanulmány rámutatott a fogyatékossgal élő nők által tapasztalt riasztó valóságra. Eszerint az erőszakot elszenvedő fogyatékossgal élő nők több mint fele (56%) szexuális erőszakot szenvedett el. Emellett 19%-uk arról számolt be, hogy heti rendszerességgel, 13%-uk pedig havonta élt át szexuális erőszakot. A leggyakoribb elkövetők a párkapcsolati partnerek, férjek vagy élettársak voltak.

Simona Aginskaitė szerint, a Litván Fogyatékossgügyi Fórum (Lithuanian Disability Forum - LDF) kommunikációs igazgatója szerint a tanulmány megállapításai összhangban vannak a fogyatékossgal élő nők és lányok jogairól szóló európai parlamenti állásfoglalásban²⁰ foglaltakkal. Kiemeli, hogy a fogyatékossgal élő nők 2-5-ször nagyobb valószínűséggel tapasztalnak családon belüli erőszakot, mint más nők.

A litván belügyminisztérium informatikai és kommunikációs osztálya évente átlagosan mintegy 150 esetet regisztrál a fogyatékossgal élő nők elleni családon belüli erőszakról, de szexuális jellegű bűncselekményt nem jegyeznek fel az incidensek ellen. Ez azt mutatja, hogy a statisztikák nem tükrözik a fogyatékossgal élő személyek elleni pszichológiai és szexuális erőszak valós áldozattá válását, ahogyan azt Aginskaitė asszony állítja.

Mindezekhez hozzá kell tennünk, hogy egy, az esélyegyenlőségi ombudsman hivatala²¹ által kezdeményezett felmérés szerint Litvániában az értelmi és pszichoszociális fogyatékossgal élő nők a leginkább megbélyegzettek a társadalomban.

Ez a felmérés azt írja, hogy az értelmi fogyatékossgal élő nők gyakran provokálják a párkapcsolati erőszakot fogyatékossguk miatt. Azt is mutatja, hogy a válaszadók 45%-a határozottan egyetértett azzal, hogy az

¹⁸ A Litván Köztársaság Társadalombiztosítási és Munkaügyi Minisztériumának statisztikai jelentése 2016-2022 <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/neigaliuju-socialine-integracija/statistika-2?lang=lt>

¹⁹ Litván Fogyatékossgügyi Fórum (2022) <https://www.lnf.lt/en/about-ldf/>

²⁰ Az Európai Parlament 2018. november 29-i állásfoglalása a fogyatékossgal élő nők helyzetéről https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0484_EN.html

²¹ Az esélyegyenlőségi ombudsman hivatalának honlapja <https://www.lygybe.lt/en/>

értelmi fogyatékossgal élő nők hajlamosak túlzásokba esni, amikor a férfiakat hibáztatják az erőszakért. Litvániában sokan úgy vélik, hogy a partner vagy házastárs ellenőrizheti az értelmi fogyatékossgal élő nők pénzügyeit (az ország lakosságának 67%-a teljesen/némileg egyetért ezzel a nézettel).²²

Litvániában a fogyatékossgal élő nők jogait, garanciáit és támogatását, valamint az életminőségüket befolyásoló egyéb szempontokat szabályozó főbb jogszabályok között a fogyatékossgal és a nemi hovatartozás a megkülönböztetés indokaként szerepel (pl. a nők és férfiak esélyegyenlőségéről szóló törvény (1998), a Litván Köztársaság polgári törvénykönyvének 2.25. cikke (2) bekezdése (2000)²³, vagy az esélyegyenlőségről szóló törvény (2003)).

Egyes, a nőket, különösen a fogyatékossgal élő nőket kifejezetten érintő jogszabályokban azonban nincsenek a fogyatékossgal élő nőkre vonatkozó külön intézkedések vagy garanciák. Ez a helyzet például az egészségügyi ellátórendszerrel szóló törvényben (1994), a szociális szolgáltatásokról szóló törvényben (1996) és a rászorulóknak nyújtott pénzbeli szociális támogatásról szóló törvényben (2003), amely nem nyújt külön garanciákat és szolgáltatásokat a fogyatékossgal élő nők számára.

A családon belüli erőszak visszaszorítása és az áldozatok védelmének biztosítása érdekében a litván parlament 2011-ben elfogadta a családon belüli erőszak elleni védelemről szóló törvényt. A törvény a fizikai, pszichológiai, szexuális, gazdasági, stb. erőszak eseteiben alkalmazandó. A törvény kimondja, hogy családon belüli erőszak esetén büntetőeljárás indul anélkül, hogy az áldozat vagy képviselője feljelentést tenne. A törvény abban az értelemben jelentős, hogy védi a fogyatékossgal élő nőket, valamint a családon belüli erőszaknak potenciálisan kitett más személyeket, de nem helyez hangsúlyt azokra az intézkedésekre, amelyeket a fogyatékossgal élő nők, mint az erőszaknak és a visszaéléseknek különösen kitett csoportok által tapasztalt erőszakból eredő problémáinak kezelésére hoztak vagy terveznek.

Érdekes megjegyezni azt is, hogy 2023 januárjától Litvánia nem ratifikálta az Európa Tanácsnak a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló, Isztambuli Egyezményként is ismert egyezményét.²⁴

²² Az esélyegyenlőségi ombudsman hivatalának felmérése a litván lakosok körében (2022)

<https://www.lygybe.lt/lt/lietuvos-gyventoju-apklausa-daznas-pateisina-moteru-su-intelektu-negalia-kontrolė-nauijiena>

²³ A Litván Köztársaság Polgári Törvénykönyvének (2000) 2.25. cikkének (2) bekezdése foglalkozik a személyek, köztük a fogyatékossgal élő nők kényszerorvosi eljárásokkal szembeni védelmét célzó intézkedésekkel.

²⁴ Európai Fogyatékossgügyi Fórum <https://www.edf-feph.org/the-istanbul-convention/>

◊ Lengyelország

A szociális alternatív jelentés, mely a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény lengyelországi végrehajtásáról szól,²⁵ megállapítja, hogy a fogyatékossgal élő nők háromszor nagyobb valószínűséggel tapasztalnak erőszakot, mint a nem fogyatékossgal élő nők. Ugyanakkor nincsenek olyan statisztikák, amelyek konkrét adatokat gyűjtenének a fogyatékossgal élő nők elleni erőszakról Lengyelországban.

Bár létezik egy stratégia, amelynek célja, hogy a különböző típusú fogyatékossgal élő embereket bevonja a társadalmi és szakmai életbe, és ezáltal garantálja a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményben meghatározott jogait (Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030²⁶), még sok a tennivaló az erőszak áldozataként megjelenő fogyatékossgal élő nők tekintetében.

Ezzel kapcsolatban Maja Kuźmicz, a családon belüli erőszak áldozatainak lengyel nemzeti segélyszolgálatától, a "Kék Vonaltól"²⁷, kifejtette, hogy a lengyel erőszakmegelőzési rendszer nincs felkészülve a fogyatékos személyek támogatására, mivel a hallás- és látássérült nők számára nem áll rendelkezésre jogi és pszichológiai tanácsadás.

A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a fogyatékossgal élő nők elleni erőszak bizonyos formáit a lengyel jog legalizálja. Ezek közé tartoznak:

- Cselekvőképtelenség - Az egyén részleges vagy teljes cselekvőképtelensége. A cselekvőképtelenség megállapítása bírósági határozat formájában történik.
- A pszichiátriákon (kórházakban) a gyógyszeresedési kötelezettség,

²⁵ Szociális alternatív jelentés

A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény lengyelországi végrehajtásáról (2015), online elérhető: <http://monitoringobywatelski.firr.org.pl/wp-content/uploads/2015/09/Spo%C5%82eczny-Raport-Alternatywny-ostateczny.pdf>

²⁶ A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 2021-2030, a kiemelt szöveg szerint "A fogyatékossgügyi stratégia fő célja a különböző fogyatékossgal élő emberek társadalmi és munkahelyi integrációja, ezáltal biztosítva a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményben meghatározott jogait", <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,170,strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030#:~:text=Celem%20g%C5%82%C3%B3wnym%20Strategii%20na%20rzecz,Konwencji%20o%20prawach%20os%C3%B3b%20niepe%C5%82nosprawnych>.

²⁷ A családon belüli erőszak áldozatainak lengyel nemzeti segélyszolgálat, a "Kék Vonal" jelentése "Ingyenes segítségnyújtás a bűncselekmények áldozatainak, tanúinak és családtagjaiknak" (2020), online elérhető a <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/opopp/bezplatna-pomoc-dla-osob-pokrzywdzonych-przestepstwem-swiadko-w-przestepstw-oraz-czlonkow-ich-rodzin-20201> oldalon.

- A házasságkötés tilalma a mentális-értelmi fogyatékossgal élő személyek számára,
- Kényszersterilizálás és abortusz,
- Az abortusz tilalma.

A családon belüli erőszak elleni küzdelemről szóló törvényt és 6 más törvényt módosító 2010. június 10-i törvény (125. sz. törvenycikk, 842. pont) számos változás mellett új feladatot vezetett be a helyi önkormányzatok feladatai közé: az interdiszciplináris (erőszak tematikájú) csoportok létrehozását és működtetését.

Lengyelországban a családon belüli erőszak bűncselekménynek számít. Ezt a bűncselekményt a lengyel büntető törvénykönyv a Büntető törvénykönyv 207. Cikkében meghatározott családon belüli erőszak bűncselekményének nevezi. Aki fizikailag vagy szellemileg bántalmazza a hozzá közel álló személyt vagy bármely más, az elkövetővel állandó vagy átmeneti függőségi viszonyban álló személyt, 3 hónaptól 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Aki kora, mentális vagy fizikai állapota miatt cselekvőképtelen személyt fizikailag vagy mentálisan bántalmaz, az 6 hónaptól 8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

◊ Portugália

Becslések szerint több mint 630 000 fogyatékossgal élő ember él Portugáliában. A Fogyatékossg és Emberi Jogok Megfigyelőközpontjának (ODDH) 2014-es "Monitoring the Human Rights of People with Disabilities in Portugal"²⁸ jelentése szerint "minden második fogyatékossgal élő nő nemi alapú erőszak áldozata, beleértve a szexuális visszaélést is".

Portugáliában a nemi alapú erőszak meghatározása az Európa Tanács a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló egyezményének (ismertebb nevén az Isztambuli Egyezménynek) az irányvonalát követi, amelybe beletartozik minden olyan típusú erőszak, amely egy adott nem ellen irányul, és ez leggyakrabban nők ellen irányul. Portugália 2009 júliusában aláírta és ratifikálta a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményt is, amely így jogilag kötelező erejűvé vált.

²⁸ Fogyatékossg és Emberi Jogok Megfigyelőközpontja: "Monitoring the Human Rights of People with Disabilities in Portugal" (2014) (A fogyatékossgal élők emberi jogainak figyelemmel kísérése Portugáliában):

<http://oddh.iscsp.ulisboa.pt/index.php/pt/mediateca/imprensa/item/152-violencia-e-deficiencia-noticia>

A nemi alapú erőszakkal kapcsolatban azonban még mindig kevés a statisztika, a tudományos tanulmány és az interszekcionalitás szemszögéből elérhető globális adat, és a hangsúly a családon belüli erőszakon van, amely az egyetlen irányelvként szolgál az erőszak bármely típusára. Ez a helyzet megakadályozza a nemi alapú erőszak valóságának és hatásának alapos megismerését a fogyatékossgal élő nők életében, hozzájárulva az erőszak e típusának elhallgatásához, az áldozatok láthatatlanságához, a védelmi intézkedések alkalmazhatóságával kapcsolatos ismeretek és az intézkedések végrehajtásáról szóló információk hiányához, valamint az irányelvek meghatározásához.

Mindazonáltal 2020 óta új, a családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére vonatkozó eszközök jöttek létre. Különösen az éves képzési terv - Nők elleni erőszak és családon belüli erőszak²⁹. Ez a képzési terv tartalmaz egy modult a "Fokozottan kiszolgáltatott helyzetben lévő áldozatokról", amely tartalmaz egy almodult a "Családon belüli erőszak és a fogyatékossgal élők" témakörben.

A fogyatékossgal élők társadalmi inklúziójára vonatkozó nemzeti stratégia³⁰, amely a 2021-2025 közötti időszakra vonatkozik, elismeri a többszörös és interszekcionális megkülönböztetés folyamatait, különösen a nők és lányok esetében, és konkrét intézkedéseket irányoz elő ezen a területen. Ez a stratégia konkrétan a 2.2.4. Intézkedésében előírja, hogy *"a fogyatékossgal, valamint a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzése és leküzdése terén történő összehangolt beavatkozás előmozdítása, nevezetesen a családon belüli erőszak áldozatainak támogatására szolgáló nemzeti hálózat a fogyatékossgal élő nők inklúziójára irányuló speciális válaszlépéseire alapozva"*. A mai napig azonban az előírt intézkedések végrehajtása egyértelműen késik.

2018-ban a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló cselekvési terv létrehozta a kiszolgáltatott csoportok, köztük a fogyatékossgal élő nők számára létrehozott speciális szolgáltatásokat. Ebben az összefüggésben, kísérleti projektként, a Cooperativa de Educação e Reabilitação de Cidadãos com Incapacidades de Águeda, CRL irányítása alatt létrejön az első és egyetlen, a családon belüli erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők számára létrehozott menedékház. - CERCIAG³¹. Ez a fogyatékossgal élő, erőszak áldozatául esett nők számára nyújtott speciális ideiglenes menedékhely szolgáltatás, amely azonnali védelmet biztosít határhelyzetekben, célja az áldozatok bizalmának és

²⁹ Portugál Köztársaság XXII. alkotmányos kormány: "A közös képzés éves terve: Nők elleni erőszak és családon belüli erőszak" 1. kiadás (2020 május)

https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/06/172-20_PLANO_ANUAL_FORMACAO.pdf

³⁰ Nemzeti stratégia a fogyatékossgal élők társadalmi inklúziójára 2021-2025

<https://www.inr.pt/documents/11309/284924/ENIPD.pdf>

³¹ A CERCIAG a FENACERCI tagszervezete.

biztonságának helyreállítása, valamint támogatásuk az (újra)szerveződéshez és az életprojekt (újra)felépítéséhez. Ez a menedékház 7 fő befogadására alkalmas.

A fogyatékossgal élő személyekkel szembeni erőszak megelőzése terén fontos kiemelni a biztonsági erők által támogatott két speciális programot:

- Significativo Azul program, amelyet a Közbiztonsági Rendőrség (PSP) támogat 2013 óta. Ez egy speciális rendőri program, amelyet az értelmi fogyatékossgal élő és többszörös fogyatékossgal élő emberek számára terveztek. Célja a szervezetek közötti intézményközi együttműködés előmozdítása, hozzájárulva a fogyatékossgal élő személyek ellátásának és átirányításának javításához.
- Programa de Apoio a Pessoas com Deficiência, amelyet a Nemzeti Köztársasági Gárda (GNR) támogat, 2014 óta. Célja a fogyatékossgal élő személyek, gondozók és a velük kapcsolatban álló emberek támogatása. Ez egy platform, amely a fogyatékossgal területéhez kapcsolódó többi társadalmi szereplővel való artikuláció és megértés platformja a közösségi biztonság előmozdítása érdekében. Magában foglalja a kockázatos magatartásformák megelőzésére irányuló tudatosságnövelő intézkedéseket, a megkülönböztetésmentességet és a fokozottan veszélyeztetett helyzetek jelzését, különböző partnerségek bevonásával.

Bár ezek a programok nem kifejezetten a nemi alapú erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére irányulnak, két fontos forrást jelentenek a különösen kiszolgáltatott helyzetben lévő áldozatok védelmében.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy Portugáliában még mindig nincsenek megfelelő mechanizmusok a nemi alapú erőszakra való reagálásra, ami kiszolgáltatott helyzetbe hozza a speciális és eltérő támogatási igényekkel rendelkező csoportokat, mint például a fogyatékossgal élő nőket általában, és különösen az értelmi fogyatékossgal élő nőket.

A nőknek nyújtott jogszabályok és közszolgáltatások terén elért egyes előrelépések a nemzetközi és európai politikáknak, valamint annak a növekvő közvéleményben tapasztalható tudatosságnak is köszönhetőek, hogy a nemi alapú erőszak megelőzését prioritásként kell kezelni.

Az elért jelentős előrelépés ellenére a nemi alapú erőszak és a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni családon belüli erőszak elleni küzdelem továbbra is gyengeségeket mutat. Ezek sok esetben a hatályos intézkedések és irányelvek hiányából vagy elégtelen alkalmazásából, más esetekben a jogszabályok, az

erőforrások (pénzügyi, emberi és anyagi), a statisztikai információk és tudományos tanulmányok hiányából, a különböző szereplők elégtelen képzéséből, illetve a folyamatban részt vevő különböző szervezetek közötti együttműködés hiányából adódnak.

◊ Spanyolország

Spanyolországban a fogyatékossgal élő nők és a szexuális erőszak témában még mindig rejtve maradt a valós helyzet. A szexuális erőszak láthatatlansága a fogyatékossgal élő nők láthatatlanságával együtt szükségessé teszi, hogy speciális kutatásokat végezzenek ennek az összetett kérdésnek a kezelésére.

Bár létezik a nők elleni erőszakról szóló makrofelmérés³², amely adatokat gyűjt a fogyatékossgal élő nőkről, azonban az adatok fogyatékossgai típusok szerinti bontása nem lehetséges, és nincsenek az egész államra kiterjedő felmérések sem, amelyek az értelmi és fejlődési fogyatékossgal élő nőkre vonatkozó, nemek közötti, interszekcionális és inkluzív szemlélettel végzett specifikus információkat szolgáltatnának. Ez a felmérés lehetővé tenné, hogy elkülönített adatokat ismerjünk például a nők különböző fogyatékossgai típusairól vagy az erőszakot elszenvedő fogyatékossgal élő nők életkoráról.

A "Szexuális erőszak az értelmi fogyatékossgal élő nők körében" (2020)³³ című tanulmány szerint Spanyolországban az értelmi fogyatékossgal élő nőknél nagyobb a kockázata annak, hogy szexuális erőszakot szenvednek el, és könnyen áldozatául eshetnek az egészségügyi személyzetnek, a házastársnak vagy azoknak a férfiaknak, akiktől gazdaságilag függhetnek. A fogyatékossgal élő nők otthonukban vagy intézményekben családtagok, gondozók vagy idegenek által elkövetett erőszakos cselekményeket szenvedhetnek el.

Az értelmi fogyatékossgal élő nők a leggyakoribb áldozatai ezeknek a bűncselekményeknek, mind akkor, ha erőszakot vagy megfélemlítést alkalmaznak a bűncselekmények elkövetése során, mind pedig akkor, ha azokat manipuláció, megtévesztés vagy felsőbbrendűség érzésének okán követik el.

A nemi erőszakkal kapcsolatos tudatosság, megelőzés és tanulmányok főigazgatóságának a nők elleni erőszakról szóló 2019. évi makrofelmérése szerint (Nemi erőszak elleni kormányzati küldöttség)³⁴, a

³² A spanyol kormány Egyenlőségi Minisztériuma: Makro-felmérés a nők elleni erőszakról (2019)
<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/macroencuesta2015/Macroencuesta2019/home.htm>

³³ Cermi-Mujeres Alapítvány jelentése: Fogyatékossgal élő nők elleni szexuális erőszak (2020)
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2020/estudios/violencia_sexual_dis_capacidad_intelectual.htm

³⁴ A spanyol kormány Egyenlőségi Minisztériuma: Makro-felmérés a nők elleni erőszakról (2019)
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/macroencuesta2015/pdf/RE_Macroencuesta2019_EN.pdf

párkapcsolati erőszak előfordulási gyakorisága az egész élet során az igazolt fogyatékossgal élő nők körében minden esetben magasabb, mint az igazolt fogyatékossgal nem rendelkező nők körében. Az alábbi táblázat a makrofelmérés néhány eredményét mutatja be, amelyek ezt az állítást igazolják.

1 Táblázat: A szerzők összeállítása a Makro-Survey of Violence (2019) adataiból.

Az erőszak típusa	Igazolt fogyatékossgal élő nők	Igazolt fogyatékossgal nem rendelkező nők
Fizikai vagy szexuális erőszak a partner részéről	20,7%	13,8%
Jelenlegi párkapcsolati erőszak az interjút megelőző 4 évben	16,9%	11,5%
A jelenlegi partnere valaha pszichikai erőszakkal irányítása alá vonta	44,2%	20,4%
Szenvedett-e pszichológiai következményeket a párkapcsolati erőszak következtében?	77,0%	69,4%
Szenvedett-e pszichológiai következményeket a jelenlegi intim partnere erőszakos cselekedeteinek következtében?	63,9%	46,7%
Korábbi partnerei által elkövetett erőszak miatt használt szereket	48,7%	24,8%
Kapcsolaton kívül fizikai erőszakot szenvedett el	17,2%	13,2%
Gyermekkorukban erőszakot tapasztaltak	12,2%	8,5%

Spanyolországban a nemi erőszak elleni átfogó védelmi intézkedésekről szóló törvény 2004-es elfogadásáig a nők elleni támadások a büntető törvénykönyv 173. Cikkének (2) bekezdésében szabályozott családon belüli támadásnak minősültek.

2004-ben fogadták el a nemi erőszak elleni jelenlegi törvényt, hogy fokozzák a partnereik és volt partnereik által bántalmazott nők védelmét, és hogy felhívják a társadalom figyelmét erre a problémára, hogy ne csak a büntető törvénykönyvben foglalkozzanak vele.

A nemi erőszak elleni integrált védelmi intézkedésekről szóló, 2004-ben elfogadott törvény³⁵ magában foglalja a fizikai és pszichológiai erőszakot, valamint a szexuális szabadság elleni támadásokat, a fenyegetést, a kényszerítést vagy az önkényes szabadságmegvonást. Ezzel a meghatározással csak azok a nők számítanak nemi erőszak áldozatának, akiket olyan férfi támad meg, akivel romantikus kapcsolatban állnak vagy álltak. 2014 óta a nemi alapú erőszakot elszenvedő nők kiskorú gyermekei is nemi alapú erőszak áldozatainak minősülnek.

Ez a törvény azonban nem terjed ki a nők elleni agresszió bizonyos fajtáira, mint például a kényszerházasság, a női nemi szervek megcsonkítása, az emberkereskedelem, az abortusz és a kényszersterilizáció, bár ezek többsége büntethető.

Jelenleg az olyan bűncselekmények, mint a prostitúcióra kényszerítés, a szexuális zaklatás, a szexuális visszaélés vagy a családtag elleni erőszak szerepelnek a büntető törvénykönyvben, anélkül, hogy a nemi alapú erőszak konkrét típusának minősülnének. Ugyanakkor a nemi alapú erőszak bűncselekményének nincsenek súlyosbító körülményei, illetve az áldozatok számára biztosított különleges védelem.³⁶

Spanyolországban nincsenek jegyzőkönyvek a fogyatékossgal élő nők által elszenvedett nemi erőszakkal kapcsolatban. A közelmúltban elfogadták a férfiakkal szembeni erőszak elleni küzdelem állami stratégiáját 2022-2025³⁷, amely elismeri a fogyatékossgal élő nők által elszenvedett interszekcionális megkülönböztetést, a kényszersterilizációt mint a nőkkel szembeni erőszak egyik formáját, különösen a

³⁵

³⁶ "Athena: Az értelmi fogyatékossgal élő áldozatok védelme a visszaélésekkel szemben" projekt honlapja <http://athenabegin.org/>

³⁷ A spanyol kormány Egyenlőségi Minisztériuma: Állami stratégia a férfiakkal szembeni erőszak elleni küzdelemre 2022-2025

https://violenciagenero.igualdad.gob.es/planActuacion/estrategiasEstatales/combatarViolenciaMachista/estrategia_2022_2025.htm

fogyatékossgal élő nőkkel szemben, valamint a fogyatékossg szerint bontott adatok szükségességét. Ugyanakkor, bár üdvözljük e stratégia elfogadását és a fogyatékossgal élő nők áldozatainak figyelembe vételét benne, a végrehajtás terén még hosszú út áll előttünk.

1. Tudás-megalapozás: a RESPONSE SOTA-jelentés (Helyzetkép) főbb definíciói és megállapításai

1.1 Mit jelent a "nemi alapú erőszak"?

A nők elleni erőszak felszámolásáról szóló ENSZ-nyilatkozat (1993. december) első cikke a következőket határozza meg: "A nők elleni erőszak bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos cselekmény, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést, kárt vagy sérelmet okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában³⁸".

E tekintetben a nemi alapú erőszak³⁹ meghatározása szerint a nemi alapú erőszak olyan erőszak, amely egy személy ellen irányul az adott személy neme miatt, vagy olyan erőszak, amely aránytalanul nagymértékben érinti az adott nemhez tartozó személyeket.

A nők elleni erőszak az emberi jogok megsértését és a nőkkel szembeni megkülönböztetés egyik formáját jelenti, és a nemi alapú erőszak minden olyan cselekményét jelenti, amely nemi alapú erőszakot eredményez vagy eredményezhet:

- fizikai sérülés
- szexuális bántalmazás
- pszichológiai
- vagy gazdasági kár
- vagy szenvedés a nőknek.

³⁸ Az ENSZ Közgyűlésének 48/104. számú határozata: "Nyilatkozat a nők elleni erőszak felszámolásáról" (1993) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

³⁹ Az Európai Bizottság meghatározása a "nemi alapú erőszak" fogalmáról https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en

Ez magában foglalhatja a nők elleni erőszakot, az egy háztartásban élő nők, férfiak vagy gyermekek elleni családon belüli erőszakot. Bár a nők és a lányok a nemi alapú erőszak fő áldozatai, a családoknak és a közösségeknek is súlyos károkat okoz.

A nemi alapú erőszaknak számos formája lehet:

- **Fizikai:** sérülésekhez, szorongáshoz és egészségügyi problémákhoz, és bizonyos esetekben akár halálhoz is vezethet. A fizikai erőszak tipikus formái a verés, fojtogatás, lökdösés és a fegyverhasználat. Az EU-ban a nők 31%-a tapasztalt már egy vagy több fizikai erőszakot 15 éves kora óta.
- **Szexuális:** magában foglalja a beleegyezés nélküli szexuális cselekményeket, a szexuális cselekményre irányuló kísérleteket, a kereskedelmet célzó cselekményeket, vagy a személy beleegyezése nélküli, más módon a személy szexualitása ellen irányuló cselekményeket. Becslések szerint az EU országaiban minden 20. nőt (5%) megerőszakoltak 15 éves kora óta.
- **Pszichológiai:** magában foglalja a pszichésen bántalmazó magatartásokat, mint például az irányítás, a kényszerítés, a gazdasági erőszak és a zsarolás. Az EU-ban a nők 43%-a tapasztalta a pszichológiai erőszak valamilyen formáját valamelyik intim partner részéről.

1.2 A fogyatékossgal élő nők elleni nemi erőszak sajátosságai

Ahogy korábban említettük, a kutatások szerint a fogyatékossgal élő nők nagyobb valószínűséggel tapasztalnak családon belüli erőszakot, érzelmi bántalmazást és szexuális támadást, mint a nem fogyatékossgal élő nők. A fogyatékossgal élő nők elszigeteltebbnek is érezhetik magukat, és úgy érezhetik, hogy képtelenek jelenteni a bántalmazást, vagy a bántalmazótól függnék. A bizonyos típusú fogyatékossgal élő nők, különösen a gyakran "láthatatlan fogyatékossgként" emlegetett értelmi vagy pszichoszociális károsodással élők egyedi kihívásokkal szembesülnek. Mivel fogyatékossguk nem nyilvánvaló, az ilyen fogyatékossgal élő nők gyakran találják magukat abban a helyzetben, hogy meg kell magyarázniuk és igazolniuk kell állapotukat, ami a szükséges alkalmazkodási lehetőségekhez és megértéshez való hozzáférés további bonyolultságát eredményezi. Mint sok bántalmazott nőt, a fogyatékossgal élő nőket is általában egy ismerősük, például egy partnerük vagy családtagjuk bántalmazza.⁴⁰

⁴⁰ US Department of Health & Human Services; Office on Women's Health (2021)

<https://www.womenshealth.gov/relationships-and-safety/other-types/violence-against-women-disabilities#references>

Egy másik akadály, amellyel a fogyatékossgal élő nők gyakran szembesülnek, az, hogy vallomásuk nem hiteles. Ez azt eredményezi, hogy az áldozatoknak újra és újra el kell mesélniük tapasztalataikat, ami újbóli áldozattá váláshoz vezet. A nyomasztó tapasztalatok ilyen jellegű megismétlése jelentős szenvedést okoz, és gyakran visszatartja az áldozatokat a bejelentéstől vagy a szükséges eljárások lefolytatásától.

Az Egyesült Nemzetek Szervezete szerint⁴¹ a fogyatékossgal élőkkal szembeni megkülönböztetés, valamint a patriarchális társadalmak nőkkel szembeni hozzáállása miatt a fogyatékossgal élő nők és lányok fokozottan ki vannak téve az erőszak kockázatának. Bár a fogyatékossgal élő nők és lányok az erőszak számos olyan formáját tapasztalják, mint minden nő, azonban a nem és a fogyatékossgal keresztszetszetében az erőszaknak egyedi formái és okai vannak, és egyedi következményekkel jár. A fogyatékossgal élő nők és lányok különösen a társadalmi kirekesztettség, a korlátozott mobilitás, a támogató struktúrák hiánya, a kommunikációs akadályok és a negatív társadalmi megítélés miatt kerülnek az erőszak elkövetőinek célkeresztjébe. A fogyatékossgal élő nők és lányok által tapasztalt erőszak széles skálája magában foglalhatja a fizikai és szexuális erőszakot, valamint az érzelmi és verbális bántalmazást.

Az interszekcionalitás⁴² olyan kritikus fogalom, amely jelentős szerepet játszik a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatására irányuló erőfeszítéseinkben.

Amikor interszekcionális diszkriminációról beszélünk, akkor azt úgy kell definiálnunk, mint ami akkor történik, amikor két vagy több ok egyidejűleg működik és elválaszthatatlanul kölcsönhatásba lép egymással, a diszkrimináció különböző és sajátos formáit eredményezve, két vagy több ok úgy hat egymásra, hogy azok elválaszthatatlanok. Felismeri, hogy az egyének tapasztalatait és kiszolgáltatottságát nem kizárólag identitásuk egy-egy aspektusa határozza meg, hanem különböző tényezők, például a fogyatékossgal, a nem, a faj, a társadalmi-gazdasági státusz és más tényezők összetett kölcsönhatása.⁴³

Meg kell azonban különböztetnünk az interszekcionális diszkriminációt a többszörös diszkriminációtól. A többszörös diszkrimináció alatt a nem, faji vagy etnikai származás, vallás vagy meggyőződés, fogyatékossgal,

⁴¹Egyesült Nemzetek Szervezete: A nők helyzetével foglalkozó bizottság 57. ülészsaka (2013. február)

https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw57/side_events/Fact%20sheet%20%20VAWG%20with%20disabilities%20FINAL%20.pdf

⁴² Az interszekcionalitás fogalmáról részletesebb információért lásd: State of The Art Report (SOTA) - Bevezetés - 11. oldal.

⁴³ Európa Tanács; Gender Matters források: "Interszekcionalitás és többszörös diszkrimináció"

<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/intersectionality-and-multiple-discrimination#:~:text=Interszekcionális%20diszkrimináció%20%E2%80%93%20akkor%20történik%20,ha%20kettő,és%20specifikus%20diszkrimináció%20formái%20vannak.>

életkor, szexuális irányultság, nemi identitás vagy egyéb jellemzők alapján történő megkülönböztetés bármely formájának kombinációját értjük, valamint az olyan személyek által elszenvedett megkülönböztetést, akik rendelkeznek ezekkel a jellemzőkkel, vagy akiről azt gondolják, hogy rendelkeznek velük.

Az egyes hátrányos helyzetű csoportokhoz (pl. a fogyatékossgal élő nők) tartozó nőknél nagyobb a kockázata annak, hogy egyenlőtlen bánásmódnak vannak kitéve, mivel olyan jellemzők kombinációjával rendelkeznek, amelyek megkülönböztetést válthatnak ki, és a többszörös megkülönböztetés más módon vagy más mértékben érinti őket, mint az ugyanezen csoportokhoz tartozó férfiakat (például a roma nők beleegyezésük nélküli sterilizálása).

A fogyatékossgal élő nők gyakran egyedi kihívásokkal szembesülnek e különböző identitások egybeesése miatt. Tapasztalataik nem homogének, és támogatási igényeik jelentősen eltérhetnek sajátos körülményeik alapján. Például egy marginalizált csoporthoz tartozó fogyatékossgal élő nő további akadályokkal és diszkriminációval találkozhat, amikor támogatást keres.

Az interszekcionalitás felismerése kulcsfontosságú a hatékony és inkluzív szolgáltatások nyújtásához. Ez lehetővé teszi számunkra, hogy elismerjük a fogyatékossgal élő nők csoportján belüli sokféleséget, és az egyedi szükségleteikhez igazítsuk válaszainkat. A megkülönböztetés és a hátrányos helyzet különböző formái közötti összetett összefüggések megértésével biztosíthatjuk, hogy támogatásunk érzékeny és befogadó legyen.

Ezen túlmenően elengedhetetlen, hogy az interszekcionalitást beépítsük válaszaink minden aspektusába, a kockázatértékeléstől az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elősegítéséig. Figyelemmel kell lennünk arra, hogy egy személy identitásának különböző aspektusai hogyan befolyásolhatják a tapasztalatait, és biztosítanunk kell, hogy szolgáltatásaink alkalmazkodóképesek és érzékenyek legyenek ezekre az árnyalatokra.

Az interszekcionalitás felismerésével és kezelésével közelebb kerülünk ahhoz, hogy valóban befogadó, személyközpontú támogatást nyújtsunk a nemi alapú erőszakot átélt fogyatékossgal élő nőknek.

A nemi alapú erőszak és a fogyatékossgal élő nőkkel kapcsolatos másik sajátos kérdés a jogképeség kérdése. Számos országban léteznek olyan törvények, amelyek lehetővé teszik a fogyatékossgal élő nők cselekvőképtelenségének kimondását, ami szükségessé teszi egy olyan személy kijelölését, aki minden döntést meghozhat helyettük. Gyakran előfordulhat, hogy ez a személy a nő támadója. Amikor egy

fogyatékossgal élő nő számára gyámot jelölnek ki, nem mindig veszik figyelembe a nemi erőszakkal kapcsolatos kérdéseket.

1.3 Mit jelentenek a "nemi szempontokat figyelembe vevő szolgáltatások"?⁴⁴

A nemi szempontokra reagáló szolgáltatások meghatározásakor 7 kulcsfontosságú kérdést kell figyelembe vennünk a nemi alapú erőszak és a fogyatékossgal élő nőkkel kapcsolatban:

1. **A kár megelőzése, felderítése, kezelése és helyrehozatala.** Átfogó ellátási protokollok a szexuális erőszak minden megnyilvánulási formájának áldozatává vált fogyatékossgal élő nők számára.
2. A szexuális erőszak áldozatainak ellátására irányuló **intézkedések** (csoportok és programok) **átfogó koordinációja**, valamint az értelmi és fejlődési fogyatékossgal élő nők szükségleteire szakosodott szervezetekkel való koordináció, hogy átfogó és speciális ellátást nyújtsanak azoknak, akik ilyen helyzetek áldozatai lehetnek.
3. **Képzési terv a nemek közötti egyenlőségről, a fogyatékossgáról és a szexualitásról** a bio-pszicho-szociális modell alapján, nők, családok és az ellátásban részt vevő szakemberek (rendőrség, egészségügyi személyzet, igazságszolgáltatás stb.) számára.
4. **Megelőző és tájékoztató anyagok az egyetemes hozzáférhetőségnek megfelelően adaptálva.** Szükség esetén az fokozódó kommunikációhoz szükséges eszközök alkalmazása.
5. **Nők szerepvállalását elősegítő workshopok a nőkkel szembeni nemi erőszak megelőzésére** Vegyes műhelymunkák hozzáadása a fogyatékossgal élő nők szexualitásával kapcsolatos mítoszok és tévhitek lebontása, valamint a gondolkodásmód és a hozzáállás megváltoztatása érdekében.
6. **Kutatások és tanulmányok.** A gondozáshoz szükséges szolgáltatások típusának meghatározására irányuló kutatás, valamint a témával kapcsolatos tanulmányok, hogy adatokkal, statisztikákkal és az erőszak előfordulásának körülményeivel rendelkezünk, amelyek a nyilvános megelőzési és gondozási irányelvek kidolgozásának alapját képezik.
7. **A fogyatékossgal élő nők által elszenvedett szexuális erőszakkal kapcsolatos figyelemfelkeltő kampányok.** Az erőszak és a bántalmazók társadalmi elutasítása kulcsfontosságú.

⁴⁴Cermi-Mujeres Alapítvány jelentése: "A fogyatékossgal élő nők elleni szexuális erőszak" (2020)

https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2020/pdfs/violencia_sexual_discapacidad_intelectual.pdf.pdf

1.4 A fogyatékossgal élő nők jogai

A világ nemzetei több mint fél évszázada elkötelezték magukat az emberi és szabadságjogok előmozdítása mellett, nemre, fajra, nyelvre és vallásra való tekintet nélkül. Azóta számos mechanizmust és törvényt hoztak létre nemzetközi, regionális és nemzeti szinten annak biztosítására, hogy ezek a jogok ténylegesen elérjenek minden embert, beleértve a nőket is.

Ebben a szakaszban megpróbálunk azokkal foglalkozni, amelyeket a tárgyalt téma szempontjából a legfontosabbnak tartunk.

1.4.1 A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló Egyezmény

Amikor a fogyatékossgal élő személyek jogairól beszélünk, az egyik legfontosabb jogi eszközre, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló nemzetközi egyezményre kell hivatkoznunk.

Az egyezmény az ENSZ több évtizedes munkáját követi, amelynek célja a fogyatékossgal élő személyekkel szembeni hozzáállás és megközelítés megváltoztatása. Az egyezmény új szintre emeli a fogyatékossgal élő személyeket a jótékonyság, az orvosi kezelés és a szociális védelem "tárgyai" helyett a jogokkal rendelkező "alanyok" szemléletébe, akik képesek ezeket a jogokat érvényesíteni, és szabad és tájékozott beleegyezésük alapján dönteni az életükről, valamint a társadalom aktív tagjai lenni.

Az egyezményt olyan emberi jogi eszköznek szánják, amely kifejezett társadalmi fejlesztési dimenzióval rendelkezik. A fogyatékossgal élő személyek széles körű kategorizálását fogadja el, és megerősíti, hogy minden fogyatékossgal élő személynek minden emberi jogot és alapvető szabadságot élveznie kell. Tisztázza és minősíti, hogy a jogok valamennyi kategóriája hogyan vonatkozik a fogyatékossgal élő személyekre, és meghatározza azokat a területeket, ahol a fogyatékossgal élő személyek számára lehetővé kell tenni jogaik hatékony gyakorlását, valamint azokra a területekre rámutatni, ahol jogaik sérültek, és ahol jogaik védelmét meg kell erősíteni.

Ez az egyezmény preambulumban elismeri, hogy a fogyatékossgal élő nők és lányok gyakran nagyobb veszélynek vannak kitéve az erőszak, a sérülés vagy bántalmazás, az elhanyagolás vagy gondatlan bánásmód, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás miatt, mind az otthonon belül, mind azon kívül.

A 6. Cikkben elismeri továbbá, hogy:

"1. A részes államok elismerik, hogy a fogyatékossgal élő nők és lányok többszörösen hátrányos megkülönböztetésnek vannak kitéve, erre való tekintettel olyan intézkedéseket hoznak, amelyek biztosítják számukra valamennyi emberi jog és szabadság teljes és egyenlő élvezetét.

2. A részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy biztosítsák a nők teljes körű fejlődését, előrehaladását és társadalmi szerepvállalásuk növelését azzal a céllal, hogy szavatolják számukra a jelen Egyezményben foglalt emberi jogok és szabadságok gyakorlását és élvezetét..."

A kizsákmányolással, erőszakkal és bántalmazással szembeni védelemmel kapcsolatban az UNCRPD 16. cikke előírja, hogy a részes államok minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási, szociális, oktatási és egyéb intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyeket mind az otthonukban, mind azon kívül megvédjék a kizsákmányolás, erőszak és bántalmazás minden formájától, beleértve a nemi szempontokat is.

Ezen túlmenően minden megfelelő intézkedést megtesznek a kizsákmányolás, erőszak és bántalmazás minden formájának megelőzésére, többek között annak biztosításával, hogy a fogyatékossgal élő személyek, valamint családtagjaik és gondozóik számára a nemek és az életkor szempontjából érzékeny segítségnyújtás és támogatás megfelelő formái álljanak rendelkezésre, beleértve a kizsákmányolás, erőszak és bántalmazás megelőzésére, felismerésére és bejelentésére vonatkozó tájékoztatás és oktatás biztosítását.

Az erőszak áldozatának felépülésével kapcsolatban az UNCRPD kimondja, hogy az ilyen típusú forrásoknál figyelembe kell venni a nem- és életkor-specifikus igényeket.

Végül pedig kimondja, hogy hatékony, a nőket és a gyermekeket középpontba állító jogszabályokat és irányelveket kell elfogadni annak biztosítása érdekében, hogy az erőszakos eseteket felderítsék, kivizsgálják és büntetőeljárás alá vonják.

1.4.2 A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW)

1979. december 18-án az ENSZ Közgyűlése elfogadta a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezményt (CEDAW), amely 1981. szeptember 3-án lépett hatályba nemzetközi szerződésként, miután 20 ország ratifikálta.

Az egyezmény a Nők Helyzetével Foglalkozó Bizottság több mint 30 éves munkájának csúcspontja volt, amely testületet 1946-ban hoztak létre a nők helyzetének figyelemmel kísérésére és jogaik előmozdítására. A Bizottság munkája segített rávilágítani minden olyan területre, ahol a nőket a férfiakkal való egyenlőségtől megfosztják. Ezek a nők helyzetének javítására tett erőfeszítések számos nyilatkozatot és egyezményt eredményeztek, amelyek közül a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW) a legalapvetőbb és legátfogóbb dokumentum.

Az egyezmény preambulumban kifejezetten elismeri, hogy *"a nőkkel szemben továbbra is léteznek széleskörű hátrányos megkülönböztetések"*, és hangsúlyozza, hogy ez a hátrányos megkülönböztetés sérti az egyenlő jogok és az emberi méltóság tiszteletben tartásának elvét.

Az 1. Cikk szerint a megkülönböztetést jelent *"minden olyan különbségtétel, kizárás vagy korlátozás, amelyet a nemi hovatartozás alapján tesznek politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári vagy bármely más területen"*. Az Egyezmény pozitívan megerősíti az egyenlőség elvét, felszólítva a részes államokat, hogy hozzanak meg *"minden szükséges intézkedést, ideértve a jogszabályalkotást is, a nők teljes körű fejlődésének és előrehaladásának biztosítása érdekében, hogy biztosítsák számukra a férfiakkal való egyenlőség alapján az emberi jogokat és alapvető szabadságjogok gyakorlását és élvezését"* (3. Cikk).

Az egyezmény azonban nem tesz említést a nők elleni nemi alapú erőszakról. Ezt a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó bizottság az 1989-ben, illetve 1992-ben elfogadott 12. és 19. Általános Ajánlásában teszi meg.

E tekintetben a 12. Általános Ajánlás kimondja, hogy az egyezmény 2., 5., 11., 12. és 16. Cikke kötelezi a részes államokat, hogy védjék a nőket a családban, a munkahelyen vagy a társadalmi élet bármely más területén előforduló bármilyen jellegű erőszakkal szemben, és hogy a részes államoknak ezért intézkedéseket kell hozniuk az ilyen erőszak felszámolására és támogatást kell nyújtaniuk az agressziót vagy bántalmazást elszenvedő nőknek, valamint statisztikai adatokat kell gyűjteniük a nők elleni erőszak bármely formájának gyakoriságáról és a nemi alapú erőszak áldozatairól.

A 19. Általános Ajánlás tartalmazza a nemi alapú erőszak fogalmát, kimondva, hogy a diszkrimináció *"magába foglalja a nemi alapú erőszakot, azaz azt az erőszakot, amely egy nő ellen irányul, mert nő, vagy amely aránytalanul nagymértékben érinti a nőket. Ide tartoznak a fizikai, mentális vagy szexuális sérülést vagy szenvedést okozó cselekmények, az ilyen cselekményekkel való fenyegetés, a kényszerítés és más*

szabadságmegvonások. A nemi alapú erőszak sértheti az Egyezmény konkrét rendelkezéseit, függetlenül attól, hogy ezek a rendelkezések kifejezetten említik-e az erőszakot".

Ennek ellenére sem az Egyezmény, sem az Általános Ajánlások nem tesznek külön említést az értelmi fogyatékossgal élő nők által elszenvedett nemi alapú erőszakról.

1.4.3 Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről (Isztambuli Egyezmény)

Az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről, mely más néven Isztambuli Egyezmény, az Európa Tanács egyezménye, amelynek célja a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak elleni küzdelem. Az egyezményt 2011-ben indították útjára Isztambulban, és 2014. augusztus 1-je óta hatályos Európában.⁴⁵

Ez az egyezmény Európában első alkalommal állapít meg jogilag kötelező erejű normákat a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésére, az áldozatok védelmére és az elkövetők megbüntetésére. Fontos hiányosságot pótol a nők emberi jogainak védelme terén, és arra ösztönzi a részes feleket, hogy a családon belüli erőszak valamennyi áldozatára kiterjesszék védelmüket. Ugyanakkor a nők elleni erőszak felszámolását a nők és férfiak közötti érdemi egyenlőség elérésének tágabb összefüggésébe helyezi, és így jelentősen előmozdítja a nők elleni erőszaknak, mint a hátrányos megkülönböztetés egyik formájának elismerését.

Az egyezmény 3. cikke különböző fogalom meghatározásokat tartalmaz, amelyek közül a nők elleni erőszakot az emberi jogok megsértéseként és a nőkkel szembeni megkülönböztetés egyik formájaként határozza meg. Ezen kívül a nemi alapú erőszak minden olyan cselekményét jelenti, amely a nők fizikai, szexuális, pszichológiai vagy gazdasági természetű sérelmével vagy szenvedésével jár vagy járhat, beleértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszerítést vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár a köz-, akár a magánéletben történik. A nők elleni, nemi alapú erőszakot viszont úgy határozza meg, mint a nőkkel szembeni bármilyen erőszakot, amely azért éri a nőt, mert nő, vagy olyan erőszakot is leírható, amely aránytalanul nagymértékben érinti a nőket.

⁴⁵ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=210>

Az egyezmény 4. cikke szerint: "Az egyezmény rendelkezéseinek, különösen az áldozatok jogainak védelmét szolgáló intézkedéseknek a végrehajtását a részes felek kötelesek biológiai nemen, társadalmi nemen, származáson, bőrszínen, nyelven, valláson, politikai vagy más véleményen, nemzeti vagy társadalmi származáson, nemzeti kisebbséghez való tartozáson, vagyonon, születésen, szexuális irányultságon, nemi identitáson, életkoron, egészségi állapoton, fogyatékossgán, családi állapoton, migráns vagy menekült jogálláson vagy más jogálláson alapuló megkülönböztetés nélkül biztosítani."

1.4.4 A fogyatékossgal élők jogairól szóló európai stratégia 2021-2030

2021 márciusában az Európai Bizottság elfogadta a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló új stratégiát a 2021-2030-as időszakra. A stratégia célja, hogy mind uniós, mind tagállami szinten előmozdítsa a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény (UNCRPD) valamennyi területének végrehajtását.

A stratégia figyelembe veszi a sérülések sokféleségét, amely a gyakran láthatatlan, hosszú távú fizikai, mentális, értelmi vagy érzékszervi károsodások és a környezetben lévő akadályok közötti kölcsönhatás következménye, valamint a fogyatékossgának az életkor előrehaladtával növekvő gyakoriságát (a 65 év felettiek közel fele számol be valamilyen fogyatékossgáról). Azt is megállapítja, hogy a fogyatékossgal élők csoportján belül a nők, a gyermekek, az idősek, a hajléktalanok, a menekültek, a migránsok, a romák vagy más etnikai kisebbségek különös figyelmet igényelnek.

Ezen túlmenően elősegíti az ágazatközi perspektívát, és foglalkozik azokkal a sajátos akadályokkal, amelyekkel a fogyatékossgal élő emberek szembesülnek, akik az identitások (nemi, faji, etnikai hovatartozás, szexuális irányultság, vallás) metszéspontjában vannak, vagy nehéz társadalmi-gazdasági helyzetben, illetve bármilyen más kiszolgáltatott helyzetben vannak.

A stratégia három fő szakaszra oszlik:

- **Élvezze az Unió jogait.** A fogyatékossgal élő embereknek minden jogukat ugyanolyan feltételek mellett kell élvezniük, mint másoknak, különösen, ha másik tagállamba költöznek, vagy ha részt vesznek a politikai életben.
- **Tisztességes életszínvonal és önálló életvitel.** Az önállóság, a minőségi foglalkoztatás és szociális szolgáltatások, a hozzáférhető és befogadó lakhatás, az egész életen át tartó tanulásban való

részvétel, a megfelelő szociális védelem és a szociális gazdaság megerősítése nélkülözhetetlen elemei a méltóságteljes életnek minden fogyatékossgal élő ember számára.

- **Egyenlő hozzáférés és hátrányos megkülönböztetéstől való mentesség.** A fogyatékossgal élő személyeknek joguk van a hátrányos megkülönböztetés és az erőszak minden formája elleni védelemhez, valamint az igazságszolgáltatás, az oktatás, a kultúra, a lakhatás, a szabadidő, a szabadidős tevékenységek, a sport és az idegenforgalom terén az esélyegyenlőséghez, továbbá az ezekhez és az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáféréshez.

Az igazságszolgáltatáshoz, a szociális védelemhez, a szabadsághoz és a biztonsághoz való hozzáférés javításáról szóló 5. cikk (1) bekezdésében a stratégia elismeri, hogy a Bizottság különös figyelmet fordít a fogyatékossgal élő nőkre, akik két-ötször nagyobb valószínűséggel válnak erőszak áldozatává, mint a nem fogyatékossgal élő nők.

A biztonság és védelem biztosításáról szóló 5. cikk (6) bekezdése viszont elismeri, hogy a fogyatékossgal élő személyek - különösen a nők, az idősek és a fogyatékossgal élő gyermekek - nagyobb mértékben vannak kitéve annak a veszélynek, hogy erőszak és bántalmazás áldozataivá válnak mind otthonukban, mind az intézményekben.

1.4.5 Az Európai Parlament 2018. november 29-i állásfoglalása a fogyatékossgal élő nők helyzetéről

Az Európai Parlament által 2018-ban elfogadott állásfoglalás elismeri, hogy a fogyatékossgal élő nők két-ötször nagyobb valószínűséggel válnak erőszak áldozatává, mint a nem fogyatékossgal élő nők. Azt is elismeri, hogy az egészségügyi problémával vagy fogyatékossgal élő nők 34%-a tapasztalt fizikai vagy szexuális erőszakot partnere részéről élete során.

Továbbá elismeri, hogy a fogyatékossgal élő nők tudtuk és beleegyezésük nélkül történő kényszersterilizációja az erőszak széles körben elterjedt formája.

A nemi alapú erőszakról szóló külön fejezetében a következőket állapítja meg:

- aggodalommal veszi tudomásul, hogy a fogyatékossgal élő nők és lányok nagyobb valószínűséggel válnak nemi alapú erőszak, különösen családon belüli erőszak és szexuális kizsákmányolás áldozatává. Megállapítja, hogy ez a kényszersterilizációt és a kényszerabortuszt is

érinti; felhívja a tagállamokat, hogy hozzanak megfelelő intézkedéseket és biztosítsanak magas színvonalú, hozzáférhető és személyre szabott szolgáltatásokat a nők és gyermekek elleni erőszak megszüntetése érdekében, és támogassák az erőszak áldozatait szakképzett személyzet biztosításával, amely speciális tanácsadást, valamint megfelelő jogi védelmet és támogatást nyújt.

- ösztönzi a tagállamokat, hogy az egészségügyi és oktatási szakemberek számára biztosítsanak megfelelő képzést a fogyatékossgal élő nők és lányok elleni hátrányos megkülönböztetés és erőszak megelőzése érdekében.
- ismételten felszólítja a Bizottságot, hogy terjesszen elő átfogó európai stratégiát a nők elleni erőszakkal szembeni küzdelemre, amely a nemi alapú erőszak megelőzésére és leküzdésére irányuló normatív jogi határozatra irányuló javaslatot tartalmaz, különös figyelmet fordítva a fogyatékossgal élő nőkre és lányokra; továbbá kéri a nemi alapú erőszak uniós megfigyelőközpontjának létrehozását.
- konkrét szakpolitikai intézkedésekre szólít fel a fogyatékossgal élő és tanulásban akadályozott emberek, különösen a nők és lányok által elszenvedett erőszak és visszaélések kezelésére, beleértve a zaklatást, a személyes és az online zaklatást, valamint a hivatalos és informális gondozási környezetben elkövetett erőszakot.

1.4.6 A fenntartható fejlődési célok

A fenntartható fejlődési célokat, a millenniumi fejlesztési célok örököseit 2015. szeptember 25-én hozta létre az ENSZ Közgyűlése a nagy globális kihívások kezelésére. Összesen 193 ország kötelezte el magát egy olyan fejlesztés mellett, amely a jelenlegi globális szükségletekre igyekszik választ adni, és amely egy 17 célból - 169 célkitűzéssel - álló, 2030-ig teljesítendő menetrendben testesül meg.

Céljai között szerepel a nemek közötti egyenlőség előmozdítása, valamint a nők és lányok szerepvállalásának növelése, hogy elősegítse egy olyan világ kialakulását, amelyben minden nő és lány teljes mértékben egyenlő a nemek között, és ahol a szerepvállalásuk előtt álló valamennyi jogi, társadalmi és gazdasági akadály elhárult. Egy igazságos, méltányos, toleráns, nyitott és szociálisan befogadó világot, amelyben a legkiszolgáltatottabbak szükségletei is kielégítésre kerülnek.

Ez a cél a nők és lányok elleni megkülönböztetés minden formájának megszüntetésére törekszik világszerte, valamint a nők és lányok elleni erőszak minden formájának felszámolására a köz- és magánszférában, beleértve az emberkereskedelmet, a szexuális kizsákmányolást, a gyermek-, korai és kényszerházasságot és a női nemi szervek megcsonkítását.

1.4.7 A nemek közötti egyenlőség európai stratégiája 2020-2025

A Nemek Közötti Egyenlőség Európai Stratégiája 2020-2025 jövőképet, politikai célkitűzéseket és intézkedéseket határoz meg a nemek közötti egyenlőség terén Európában elért konkrét előrelépés és a fenntartható fejlődési célok elérése érdekében.

A dokumentum meghatározza a stratégia ötéves időtartamára vonatkozó legfontosabb intézkedéseket, és kötelezettséget vállal annak biztosítására, hogy az Európai Bizottság valamennyi uniós szakpolitikai területen figyelembe vegye az egyenlőség szempontjait.

A stratégia fő célkitűzései a következők:

- *A nemi alapú erőszak megszüntetése.*
- *Küzdjön a nemi sztereotípiák ellen.*
- *A nemek közötti különbségek megszüntetése a munkaerőpiacon.*
- *Egyenlő részvétel elérése a gazdaság különböző ágazataiban.*
- *A nemek közötti bér- és nyugdíjkülönbségek kezelése.*
- *Csökkentse a nemek közötti különbségeket a gondozási feladatok terén.*
- *A nők és férfiak közötti egyensúly megteremtése a döntéshozatalban és a politikai tevékenységben.*

A stratégia kettős megközelítést alkalmaz: a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítését konkrét intézkedésekkel kombinálja, és a végrehajtás során horizontális elvként az interszekcionalitásra támaszkodik.

Ez a stratégia elismeri, hogy az egészségügyi problémákkal vagy fogyatékossággal élő nők nagyobb valószínűséggel tapasztalják meg az erőszak különböző formáit. Ugyanakkor elismeri, hogy az Európai Uniónak átfogó, naprakész és összehasonlítható adatokra van szüksége a nemi alapú erőszak elleni hatékony szakpolitikákhoz. Ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a nemi alapú erőszakról, az adatokat a releváns interszekcionális szempontok és mutatók, például az életkor, a fogyatékossági státusz, a migráns státusz és a vidéki/városi lakóhely szerint kell bontani.

Emellett elismeri, hogy a nemi alapú erőszak továbbra is az egyik legnagyobb kihívás társadalmainkban, és ezért kijelenti, hogy az Európai Unió mindent megtesz a nemi alapú erőszak megelőzése és leküzdése, a nemi alapú erőszak áldozatainak támogatása és védelme, valamint az elkövetők felelősségre vonása érdekében. E tekintetben a Bizottság további intézkedéseket fog javasolni a nemi alapú erőszak konkrét formáinak - többek között a szexuális zaklatásnak, a nőkkel szembeni visszaéléseknek és a női nemi szervek megcsonkításának - megelőzésére és leküzdésére.

1.5 SOTA-jelentés: megállapítások és következtetések

A RESPONSE SOTA (State of the Art - Helyzetkép) jelentés három fő kutatási kérdésre keresi a választ:

- *Milyen kihívásokkal kell szembenéznük a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nőknek?*
- *Milyen eszközök állnak az őket támogató szakemberek rendelkezésére?*
- *Milyen intézményi válaszok és bevált gyakorlatok léteznek a fogyatékossgal élő nők támogatásának javítására?*

Ez a tanulmány egy 270 résztvevőt felölelő, az egész hálózatra kiterjedő felmérésen alapul, amelyben fogyatékossgal élő nők, fogyatékossgal élő személyeknek nyújtott szolgáltatók és többségi szolgáltatók vettek részt (minden olyan szolgáltató, főként az egészségügyi, szociális ellátási és igazságügyi ágazatból, amely gyakran dolgozik a bűncselekmények áldozatává vált fogyatékossgal élő nőkkel). A felmérés 6 fókuszországban lett szétosztva: Franciaországban, Magyarországon, Litvániában, Lengyelországban, Portugáliában és Spanyolországban.

Az adatok megerősítik a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak elterjedtségét; a tanulmányban részt vevő 10 fogyatékossgal élő nőből 8 volt ennek áldozata. A trauma súlya alatt sokan úgy döntenek, hogy hallgatnak, vagy csak hosszú idő után szólalnak meg. Azok, akik megtörik a hallgatásukat, főként negatív tapasztalatokról számoltak be azzal kapcsolatban, hogy milyen támogatást kaptak a támadások után.

A felmérés azt is kimutatta, hogy az áldozatok gyakran nem kapnak utánkövetést vagy megfelelő támogatást a bántalmazás bejelentése után, még akkor sem, ha az esetet jelentik a rendőrségnek.

A nem megfelelő támogató szolgáltatások mellett hiányoznak az információk és a cselekvési eszközök. A 112-es segélyhívó számot például egyetlen válaszadó sem említette.

Az áldozatok támogatása azonban túlmutat az intézményi támogatással és a szolgáltatókkal kapcsolatos akadályokon és nehézségeken. Az általuk kapott személyes támogatást illetően, amelyet többnyire gondozók vagy rokonok nyújtanak, a válaszadók többsége elégedettségét fejezte ki.

Az asztal másik oldalán a fogyatékossgal élők számára szolgáltatás nyújtók és a többségi szolgáltatók szakemberei ülnek. Közös kihívásokkal szembesülnek, különösen, amikor az áldozatoknak megfelelő támogatást kell nyújtaniuk, és fel kell ismerniük az őket érő erőszakot.

Először is, az áldozatok támogatásának nehézségei elsősorban a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatására vonatkozó elégtelen képzésből, a speciális szolgáltatások és erőforrások hozzáférhetetlenségéből, a fogyatékossgal élő személyeknek nyújtott szolgáltatások és a többségi szolgáltatások közötti együttműködés hiányából, valamint a hosszadalmas jogi eljárásokból adódnak.

Másodszor, a szakemberek azzal az akadállyal is szembesülnek, hogy az áldozat, illetve az intézményi vagy személyes környezetük nem ismeri fel a nemi alapú erőszakot. Egyes esetekben például az áldozat nehezen ismeri fel a vele szembeni bántalmazó és elfogadhatatlan bánásmódot. Az is bizonyított, hogy az áldozat személyes és intézményi környezete "láthatatlanná teszi" az erőszakot.

E kihívások mellett a célcsoportok fejlesztési javaslatokat is tettek. Hangsúlyt fektettek a fogyatékossgal élő nők szerepvállalásának erősítésére, valamint a jobb képzés, erőforrások és tudatosságnövelés szükségességére, továbbá a szakemberek által meghozható és megvalósítható intézményi intézkedésekre.

Végül soron ez a jelentés hozzájárul e kérdések tanulmányozásához és kutatásához, és alapul szolgál egy képzési és tudatosságnövelő kézikönyv, valamint szakpolitikai ajánlások elkészítéséhez. A végül cél a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatási feltételeinek javítása, valamint a fogyatékossgal élő személyeknek szolgáltatást nyújtók és a többségi szolgáltatók minőségi munkájának támogatása.

Amint azt a kézikönyv elején említettük, a jelen kézikönyv, mely a SOTA által szolgáltatott információkra és adatok tartalmára is épül, a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni, nemi alapú erőszak áldozatai számára nyújtandó szolgáltatásokról szól.

Az alábbi táblázat első oszlopában a SOTA által szolgáltatott legfontosabb adatokat, a második oszlopban pedig párhuzamosan a jelen kézikönyvben megfogalmazott és a kézikönyv tartalmának egy részét képező intézkedési javaslatokat mutatja be.

A 2. és a 3. táblázat (alább) azt kívánja megmutatni az olvasónak, hogy a SOTA-jelentés adatai alapján hogyan lehet innovatív cselekvési javaslatokat készíteni. A második oszlopban szereplő információk a lehetőségek nem teljes körű felsorolásának tekintendők, és a szemléletünk bemutatását célzó példákat is tartalmaz, amelyek végigkísérik majd a kézikönyvet.

2.Táblázat: A SOTA-jelentés megállapításaitól a cselekvési javaslatokig

A SOTA-jelentés adatai	Néhány cselekvési javaslat
A tanulmányban részt vevő 10 fogyatékossgal élő nő közül 8 volt már általános erőszak áldozata.	Megelőző intézkedések, pl. hozzáférhető képzés a nemek közötti egyenlőségről, a szexualitásról és a fogyatékossgal élő nők számára (ETR, Braille-írás, jelnyelv stb.); workshopok, kölcsönös támogató hálózatok stb.
A trauma súlya alatt sokan hallgatnak, vagy csak egy idő után szólalnak meg.	Létrehozni egy támogató csoportot az erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nőkből, hogy segítsék egymást és megosszák tapasztalataikat a bizalomról. Önvédelmi tanfolyamok biztosítása nők számára.
Azon nők elbeszélései, akik megszólaltak, többnyire negatív érzésekről tanúskodnak azzal kapcsolatban, hogy milyen támogatást kaptak a támadások után. Beszámolnak például megaláztatásról, fájdalomról és félelemről.	Tudatosságnövelés és fellépések a szemléletváltás elősegítésére és az előítéletek eloszlatására (kampányok, képzési műhelyek stb.).
Néhányuknak nem hitt a saját társadalmi körük, amikor elmondták, mit tapasztaltak.	A családtagok és a közvetlen gondozásban dolgozó szakemberek tudatosítása és képzése.

Túl gyakran nem megfelelő az utánkövetés és a támogatás, ha egy nő bántalmazást jelent be, még akkor sem, ha az esetet a rendőrségnek jelentik.	A szolgáltatók és a többségi szolgáltatók tudatosítása és képzése. Erős együttműködés kialakítása velük a fokozott intézményi szintű kötelezettségvállalások elérése érdekében, pl. megállapodások és szövetségek az ügyészséggel, a rendőrséggel, az egészségügyi központokkal stb. Lehetővé tenni, hogy az áldozatot az egész eljárás során egy támogató személy kísérje végig.
A fogyatékossgal kapcsolatos megbélyegzés igen elterjedt.	Tudatosságnövelés és fellépések a szemléletváltás elősegítésére és az előítéletek elosztatására (kampányok, képzési műhelyek stb.). Fogyatékossgal élő nők, mint oktatók.
A tájékoztatás és a cselekvési lehetőségek is hiányoznak: a 112-es segélyhívószámot a megkérdezett nők egyike sem említette (a válaszadók vagy nem tudnak erről a segélyhívóról, vagy nem férnek hozzá).	Alapvető fontosságú, hogy az erőszak áldozatainak nyújtott szolgáltatások a fogyatékossgal élő nők számára is elérhetővé váljanak, ezért az olyan szolgáltatásoknak, mint a 112, olyan általános hozzáférhetőségi intézkedésekkel kell rendelkezniük, amelyek figyelembe veszik a különböző támogatási igényeket. Hozzáférhető és inkluzív terjesztés és oktatás a támogató erőforrásokról a világhálón élők körében. Együttműködés a kulcsfontosságú csoportokkal, hogy felhívják a figyelmet a hozzáférhető támogatási források fontosságára.

Az adatok az áldozatokat támogató rendszerek fontosságát is hangsúlyozzák. Az áldozatok útjuk során esetlegesen felmerülő akadályokon túl (frusztráció, információhiány, a bántalmazási cselekmények észlelésének nehézségei, félelem a segítségkéréstől) a legtöbb válaszadó elégedett a támogatással, amelyet főként a közeli gondozók nyújtanak. A megkérdezett áldozatok 44%-a bízott meg a családi körben, szemben a rendőrség 13,2%-ával.

Ami a szakembereket illeti, mind az SP, mind az MSP közös kihívásokkal néz szembe. Az alábbi táblázat bal oszlopa a különböző területeken azonosított, az áldozatok támogatásával kapcsolatos nehézségeket, a jobb oszlopban pedig a cselekvési javaslatokat mutatja be, amelyek közül néhányat a SOTA keretében megkérdezett szolgáltatók és többségi szolgáltatók terjesztettek elő. Az előző táblázathoz hasonlóan a második oszlopban szereplő javaslatok nem merítik ki a lehetőségeket, sem a példákat, csak néhányat mutatnak be.

3. Táblázat: Az áldozatok támogatásának nehézségei és fejlesztési javaslatok

Az áldozatok támogatásának nehézségei	Néhány cselekvési és fejlesztési javaslat
A szakemberek eszközei és készségei (pl. a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi erőszakkal kapcsolatos képzés hiánya).	Szakemberek (szolgáltatók és többségi szolgáltatók) folyamatos és nem eseti alapon történő képzése a nemi alapú erőszak felderítése és támogatása terén. Létre kell hozni a szervezeteken belüli reflexiós tereket, ahol meg lehet osztani a helyzeteket, és értékelni lehet az áldozatok támogatásának különböző módjait.
Fogyatékossgal élő áldozatoknak szánt eszközök és készségek (pl. a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos szolgáltatások és erőforrások általános hozzáférhetőségének hiánya).	Képzési lehetőségek biztosítása a fogyatékossgal élő nők számára a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos ismeretek és az "empowerment", a képessé váláshoz szükséges készségek fejlesztése érdekében.

	(Ezeknek a képzéseknek minden fogyatékossgal élő nő számára hozzáférhetőnek kell lenniük, olyan eszközökkel, mint a könnyen olvasható szövegek, jelnyelvi tolmács, Braille-írás stb.)
Hálózatépítés (pl. a szolgáltatók és a rendőrség közötti együttműködés hiánya).	A szolgáltatókat és többségi szolgáltatókat érintő nemzeti és uniós gyakorlati közösségek létrehozásának elősegítése, hogy lehetőséget biztosítson számukra a tudásmegosztásra, együttműködésre stb. Pl. ad hoc csoport a fogyatékossgal élő nők fogadására vonatkozó protokoll kidolgozására az áldozatoknak az általános erőszak áldozatai számára fenntartott ellátó központokban. Mindezen folyamatokat a fogyatékossgal élő nőknek kell vezetnie. Hozzanak létre különböző területek és szolgálatok szakembereiből álló intervíziós csoportokat, hogy elősegítsék egyazon eset több ágazatot átfogó vizsgálatát.
Monitoring (pl. hosszadalmas jogi eljárások).	A támogató szolgáltatásokhoz való megfelelő hozzáférés biztosítása azáltal, hogy a fogyatékossgal élő nő kommunikálni tud a támogató és védelmi szolgálatokkal, például az áldozatsegítő központokkal vagy forrádróttal.

A személyes érzések kezelése (a szakemberek érzelmi nehézségei az erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatása során).	Tudatosságnövelés és képzés a szakemberek számára. Fontos, hogy megértsék és megismerjék a nők elleni nemi alapú erőszak problémáját, és hogy kötelességük minőségi támogatást nyújtani. Kínáljon pszichológiai támogatást vagy coaching foglalkozásokat a szakemberek számára. Fogyatékossgal élő nők képzése "tapasztalati szakértőként" a szakemberek számára.
--	--

A célcsoportok egyéb fejlesztési javaslatokat is javasoltak. Hangsúlyt fektettek a fogyatékossgal élő nők képessé tételére, valamint a kapacitásépítés, a rendelkezésre álló források, a tudatosságnövelés és a strukturális intézkedések tekintetében több eszközre való felhívásra.

Másrészt az elméleti kutatás lehetővé tette számunkra, hogy azonosítsuk azokat az intézményi eszközöket, amelyek léteznek a támogatási gyakorlatok javítására három szinten: globális, európai és nemzeti szinten (Franciaország, Magyarország, Litvánia, Lengyelország, Portugália, és Spanyolország).

1.6. Akadálymentesség és kommunikáció, két kulcsfontosságú fogalom a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők ellátásának javításában

1.6.1. Kognitív hozzáférhetőség és könnyen érthetőség: eszközök az információk és a környezet érthetővé tételéhez

A fizikai, érzékszervi, értelmi, fejlődési vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő nőknek különböző támogatásra és alkalmazkodásra van szükségük ahhoz, hogy ugyanabban a környezetben, helyzetben és kontextusban tudjanak működni, mint mások. Akadálymentes járdák, rámpás épületek, Braille-írás, jelnyelvi tolmácsok, piktogramok, feliratozott videók, könnyen olvasható információk... Csak néhány példa a szükséges támogatásra. Ezenkívül - és ez az egyik érv az egyetemes akadálymentesítés mellett - minden ember számára előnyös, ha javul a termékek, terek és szolgáltatások hozzáférhetősége.

A nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők különösen ki vannak téve a más nők számára elérhető és hozzáférhető források és gondozási szolgáltatások hiányának, és ezek pont a nehéz alkalmazkodás miatt nem megfelelőek számukra. Ebbe be kell számítani sajnálatos módon azoknak a szakembereknek a nem megfelelő felkészültségét, akikkel a fogyatékossgal élő nőknek kapcsolatba kell lépniük egy olyan folyamat során, amely egyáltalán nem könnyű vagy kellemes számukra, és ez további nehézséget jelent az amúgy is összetett kiindulási helyzetre nézve.

A Response projekt célja, hogy a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők számára olyan érzékeny és inkluzív szolgáltatásokat nyújtson, melyek minden szükséges kiigazítást és korrekciót tartalmaznak, valamint általánosan hozzáférhetőek azért, hogy a lehető legjobb ellátást és támogatást nyújtsák ezeknek a nőknek. Szolgáltatások "akadályok nélkül", melyeket sem fizikai, sem kommunikációs, sem készségbeli, sem pedig hozzáállásbeli korlátok nem öveznek.

Az egyetemes hozzáférhetőség és a kognitív akadálymentesítés meghatározása és fogalma.

Az egyetemes hozzáférhetőség az a feltétel, amellyel a környezetnek, folyamatoknak, áruknak, termékeknek és szolgáltatásoknak, valamint tárgyaknak, eszközöknek, alkalmazásoknak, és berendezéseknek rendelkezniük kell ahhoz, hogy minden ember számára érthetőek, használhatóak és a gyakorlatban alkalmazhatóak legyenek biztonságos és kényelmes körülmények között, a lehető legautonómabb és legtermészetesebb módon. Az egyetemes hozzáférhetőség magában foglalja a kognitív hozzáférhetőséget is, azért hogy minden ember számára lehetővé tegye a könnyű megértést, kommunikációt és interakciót.

A kognitív akadálymentesítést könnyen olvasható, alternatív és augmentatív kommunikációs rendszerek, piktogramok és az egyéb, e célra rendelkezésre álló emberi és technológiai eszközök segítségével jelenítik meg és teszik hatékonnyá. Az "egyetemes tervezés vagy a mindenki számára történő tervezés" stratégiáját feltételezi, és az elfogadandó ésszerű kiigazítások sérelme nélkül értendő.⁴⁶

A kognitív akadálymentesítés a világot könnyebben érthetővé teszi az emberek némely csoportjai számára (lásd alább). A környezet, folyamatok, tevékenységek, áruk, termékek, szolgáltatások, tárgyak vagy eszközök, berendezések és készülékek olyan jellemzői ezek, amelyek lehetővé teszik a könnyű megértést és kommunikációt.

⁴⁶

[https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%ABk\)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s](https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%ABk)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s)

A kognitív akadálymentesítés az egyetemes hozzáférhetőség része, amely magába foglalja az akadálymentesítés e három típusát:

- Fizikai elérhetőség. Ez az a jellemző, amely például a kerekesszéket használó embereknek kedvez.
- Érzékszervi hozzáférhetőség, amely például a siket és vak emberek számára előnyös.
- Kognitív hozzáférhetőség pedig az, amely például az értelmi fogyatékossgal élők számára előnyös.

A kognitív akadálymentesítés mindenki számára előnyös, de egyes csoportoknak, előnyösebb, mint másoknak:

- értelmi fogyatékossgal élők;
- oxigénhiányos agyi bénulással élők;
- autizmus spektrumzavarral élők;
- mentális egészségügyi problémákkal élők;
- olvasási nehézségekkel küzdők;
- kognitív zavarokkal rendelkező idősök, akik memória zavarral küzdenek vagy a beszédbeli nehézségeik vannak; és
- akik nem ismernek jól egy adott nyelvet.

Egyes országokban (például Spanyolországban) törvények szabályozzák az akadálymentesítéshez való jogot.⁴⁷

A "kognitív akadálymentesítés" kifejezés nem szerepel a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményben. Az egyezmény más hasonló szavakat használ. Például: az információ és a kommunikáció hozzáférhetőségének fontosságáról beszél (a 2006. évi UNCRPD preambuluma V. cikke); az információ és a kommunikáció hozzáférhetőségéhez való jogról (a 2006. évi UNCRPD 9. cikkének (1) bekezdése); valamint a könnyen olvasható és érthető formátumokról (a 2006. évi UNCRPD 9. cikkének (2) bekezdésének d) pontja).

1.6.2. Kommunikáció a fogyatékossgal élő nőkkel: jellemzők és eszközök

A kommunikáció alapvető tényező az ellátás, a támogatás és a szolgáltatások minőségének javításában, ezért az alábbiakban egy sor ajánlást teszünk a fogyatékossgal élő nőkkel való kommunikáció javítására.

- Kezelje az érintett nőket felnőtteként, méltósággal és tisztelettel. Kerülje az infantilizációt.

⁴⁷

[https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%ABk\)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s](https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%ABk)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s)

-
- Közvetlenül a fogyatékossgal élő nőt szólítsa meg, és ne a támogató vagy kísérő személyt, ne tegyen úgy, mintha a fogyatékossgal élő nő "nem lenne ott".
 - Hallgassa meg. Tartsa meg a nyugodt hangnemet, és adjon neki időt, hogy együttműködjön a vizsgálatban és a történekről való tájékoztatásban.
 - Amikor a fogyatékossgal élő nő beszél vagy mond valamit, időt kell hagyni neki, nem szabad félbeszakítani vagy befejezni a mondatait, figyelni kell rá.
 - Beszéljen világosan és lassan, pozitív nyelvezettel. A magyarázatoknak világosnak és tömörnek kell lenniük. Kerülje a szakzsargont és az elvont, vagy metaforikus nyelvezetet.
 - Használjon egyszerű szavakat, és kérdezze meg, hogy megértette-e, amit mond neki. Célszerű rövid ellenőrzéseket végezni annak megerősítésére, hogy a nő megértette-e, amit mondtak neki. Például: El tudná mondani saját szavaival, amit hallott? Ez is segít megelőzni a beletörődést.
 - A magyarázat tempóját igazítsa a fogyatékossgal élő nő megértési szintjéhez.
 - Használjon nyitott kérdéseket, amelyek segítik a vizsgálatot a tényszerű információk feltárásában, és korlátozza az igen/nem válaszokat igénylő eldöntendő kérdéseket.
 - Tartsa tiszteletben a csend pillanatait (ezek nem feltétlenül a kommunikáció megszakítását jelentik). Nagyon fontos, hogy a fogyatékossgal élő nőnek megadjuk azt az időt, amire szüksége van ahhoz, hogy feldolgozza az általunk adott információkat, és azt az időt, amire szüksége van ahhoz, hogy kifejezze, amit közölni szeretne.
 - Legyen türelmes, ismétlje meg az információt, ha azt nem értette meg az érintett.
 - Kínáljon vizuális információkat (grafikai anyagok, fényképek vagy rajzok) és írásos információkat is, hozzáférhető formában, könnyen olvashatóan, piktogramokkal stb., minél világosabb, annál jobb (használjon gyakorlati példákat). Az ilyen típusú információk nagyon hasznosak lehetnek egyes összetettebb fogalmak magyarázatához.
 - Célszerű továbbá biztonságos környezetet és előzetes tájékoztatást nyújtani, hogy valamilyen módon előre jelezzük, mi fog történni (például elmagyarázni, hogy mi fog történni, és grafikus anyagokkal támogatni). Mondja el, hogy mit fognak csinálni, milyen tárgyakat vagy dokumentumokat fognak használni. Bármilyen változtatást kerülni kell, kivéve, ha először ezt megbeszélték közvetlenül a fogyatékossgal élő nővel.

- Tartsa tiszteletben a fogyatékkal élő nő döntéseit.

2. Szociális szolgáltatók. A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők számára megfelelő válaszadás kulcskérdései

2.1. Szociális szolgáltatók a fogyatékossgal élő nőkért, és a nemi alapú erőszak áldozatává vált nőkért

A fogyatékossgal élők számára nyújtott ellátásokban sokféle szakember jelenik meg: pszichológusok, pedagógusok, szociológusok, szociális munkások, fizioterapeuták, konyhai személyzet, gondozók, vezetők, személyi asszisztensek és még sokan mások. Ráadásul ezek a szakemberek különböző szerepköröket töltenek be, különböző felelősséggel rendelkeznek, és különböző interakciókban vannak a gondozásban és támogatásban részesülő fogyatékossgal élő emberekkel.

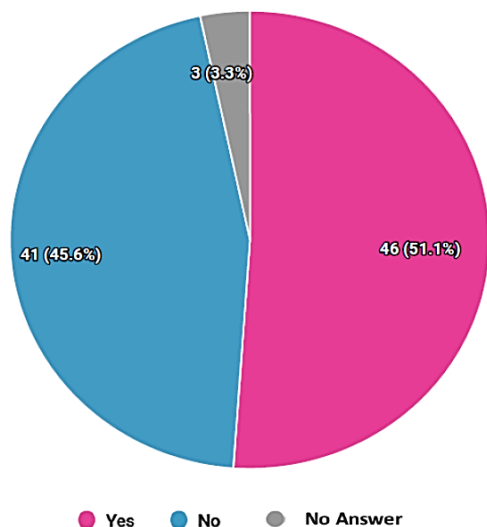
E szakemberek közül sokan hivatásszerűen és nagy elkötelezettséggel végzik a munkájukat. Ezenkívül meg kell jegyezni, hogy a fogyatékossgal élők gondozási ágazata erősen elnőiesedett (például a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által végzett felmérés eredményei szerint⁴⁸ a személyi gondozás területén a munkavállalók 88%-a nő).

A fogyatékossgal élő személyek szolgáltatói mindenesetre olyan speciális szakemberek, akik támogatást nyújtanak a fogyatékossgal élő nőknek, akik ismerik őket, és **kulcsfontosságú szereplők lehetnek az ellenük irányuló nemi alapú erőszak megelőzésében, felderítésében és kezelésében**⁴⁹, valamint lehetséges közvetítőkké válhatnak a kapcsolat és a koordináció során más érintett szereplőkkel.

A RESPONSE projekt által készített SOTA jelentés adatai szerint azonban a megkérdezett Szolgáltatók közel fele (45,6%) azt állította, hogy nem rendelkezik a szükséges ismeretekkel és készségekkel a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatásához.

⁴⁸ International Labour Organization - Nemzetközi Munkaügyi Szervezet. Ezekben a foglalkozásokban a nők dominálnak <https://ilostat.ilo.org/es/these-occupations-are-dominated-by-women/>

⁴⁹ Lásd a SOTA-jelentés 31. és azt követő oldalának "A szervezeteken belüli kísérés területén meglévő eljárások és gyakorlatok leírása" című részét.

1. ábra. A SOTA-jelentés eredménye - RESPONSE projekt. 51,1% Igen, 45,6% Nem választ adott, és 3,3% nem válaszolt.

Ezért fontos biztosítani, hogy a nemi alapú erőszakot elszenvedett fogyatékossgal élő nők támogatására vonatkozó információk és képzések minél több szolgáltatóhoz eljussanak, valamint, hogy ambiciózusabbak legyünk ezen intézkedések hatókörét illetően. Ezen túlmenően alapvető fontosságú, hogy a fogyatékossgal élő nőket oktatóként vonják be, valamint, hogy képzési intézkedéseket dolgozzanak ki a konkrét fogyatékossgokra (vagy a fogyatékossgok sajátosságaira) vonatkozóan.

A nemi alapú erőszak áldozatai számára biztosított ellátási forrásokban dolgozó szakemberek a szolgáltatók egy másik csoportját alkotják, akiknek a munkája szintén fontos számunkra ebben az összefüggésben. A fogyatékossgal élő nők jellemzői és gondozási igényei gyakran ismeretlenek e csoport számára. Valójában, amikor egy nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nő például felkeres egy menhelyet, gyakran egy speciális, fogyatékossgal élőknek szóló intézményhez irányítják. Amellett érvelünk, hogy ennek meg kell változnia, és hogy ezeknek a szolgáltatóknak a Response kezdeményezésén keresztül hozzáférést kell biztosítani a képzéshez. Hogy ne legyenek speciális szolgáltatások a fogyatékossgal élő nők számára, ami ezen nők szegregációjához vezetne. Az UNCRPD megbízatásával összhangban alapvető fontosságú, hogy az áldozatoknak nyújtott szolgáltatások minden nő számára hozzáférhetőek legyenek, figyelembe véve az összes támogatási igényüket. Ellenkező esetben olyan helyzetbe kerülnénk, amely sérti az UNCRPD-ben elismert jogokat. Az is fontos lehet, hogy ezek a szakemberek némi "coaching"-ot kapjanak a gyakorlatok kísérése, nyomon követése és felügyelete érdekében. Megfontoljuk annak lehetőségét, hogy a fogyatékossgal élők számára nyújtott szolgáltatók ismét közvetítőként tevékenykedjenek.

Mindkét szolgáltatói csoportnak közös igénye, hogy találkozzanak, megosszák egymással szakértelmüket és tapasztalataikat, kifejtsék álláspontjukat, és kölcsönös továbbképzési lehetőségeket találjanak. A fogyatékosági szolgáltatók megoszthatják ismereteiket arról, hogy a fogyatékossgal élő nők hogyan élik mindennapjaikat, és hogyan kell őket támogatni. A maguk részéről az erőszakot átélt nőknek nyújtott szolgáltatók részletesen beszámolhatnak arról, hogy milyen ellátásra és figyelemre van szükségük a nőknek az erőszak átétele után, valamint arról, hogy a nők hogyan épülnek fel fizikailag, mentálisan, érzelmileg, szociálisan, gazdaságilag és más módon. Mind a szolgáltatók, mind a többségi szolgáltatók számára az egyik legnagyobb kihívást jelentő szempont az erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők jövőbeli élettervének együttes felépítése érthető és együttműködő módon.

A Response projekt célja, hogy teret biztosítson összejöveleteknek, ágazatközi párbeszédnek, kapacitásépítésnek és a közös gondolkodásnak, hogy hozzájáruljon a nemi alapú erőszak áldozatai számára érzékenyebb és inkluzívabb ellátási szolgáltatások létrehozásához.

2.2. Kockázati/kiszolgáltatottsági tényezők, amelyek befolyásolhatják a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszakot, vagy annak okai lehetnek

A nemi alapú erőszak nőkre vonatkozó kockázati tényezői mellett vannak olyan faktorok is, amelyek kifejezetten a fogyatékossgal kapcsolódnak. E kockázati tényezők közé tartozik, hogy a fogyatékossgal élő nők nehezebben találnak munkát, nehezebben jutnak oktatáshoz és képzéshez, gazdaságilag jobban kiszolgáltatottak és nagyobb mértékben függnek a gondozóktól, nehezebben férnek hozzá a megelőző egészségügyi ellátáshoz/szolgáltatásokhoz (pl. nőgyógyászat és családtervezés) valamint az igazságszolgáltatáshoz. A gondozó lehet a partnerük, egy rokonuk vagy esetleg egy másik gondozó is, és gyakori, hogy a fogyatékossgal élő nő érzelmi kötődést alakít ki.

Az alábbiakban ismertetjük azokat az egyéb okokat, amelyek magyarázzák, hogy a fogyatékossgal élő nők esetében nagyobb a kockázata annak, hogy nemi alapú erőszak áldozatává váljanak⁵⁰:

⁵⁰ Fogyatékossgal élő nők és szexuális erőszak: útmutató szakemberek számára (Junta de Andalucía – Andalúz Igazgatóság) - https://sid-inico.usal.es/idocs/F8/FDO20906/Violencia_sexual.pdf

- A fogyatékossgal élő nők gondozóktól való függősége ösztönözheti a gondozóknak való alárendelődést, ami megkönnyíti a szexuális visszaéléseket. Ehhez jön még a félelem a bántalmazás bejelentésétől, mivel veszélybe kerülhet a gondozóval való kapcsolat és a gondozás biztosítása.
- Néha a fogyatékossgal élő nők az intézményi elhelyezés miatt "normalizálják" a bántalmazást és a rossz bánásmódot. Előfordulhat például, hogy nem kéri ki a fogyatékossgal élő nő szabad és megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését bizonyos kezelések vagy gyakorlatok, például a kényszersterilizálás engedélyezéséhez, mert nincsenek tisztában az ehhez való jogukkal. Az elkövetők a fogyatékossgal élő nőket kevésbé erősnek, sebezhetőbbnek és a bántalmazás feltárására és a vádaskodásra képtelennek látják, ami növeli a büntetlenség érzését. Példaként "hiszik", hogy látássérültségük miatt nem valószínű, hogy azonosítani tudják az agresszort.
- A kommunikációs nehézségek miatt, amelyekkel a támogatási szükségleteiktől függően küzdhetnek, és egyes esetekben a kommunikációhoz szükséges megfelelő nyelv hiánya miatt vannak nehézségeik. Még ha magas szintű nyelvtudással rendelkeznek is, problémáik lehetnek a szociális távolság (tapadó, kötődő viselkedés) és a szeretet kezelésével, így a bántalmazó azzal vádolhatja őket, hogy a szexuális kapcsolatot az áldozat akarja, keresi és provokálja. Az is előfordulhat, hogy a nőnek a kommunikációhoz szüksége van egy személy - például jelnyelvi tolmács - támogatására, és az agresszor a kommunikáció közvetítője.
- A minőségi szolgáltatások nyújtását még mindig befolyásoló előítéletek miatt bizonyos társadalmi intézmények, mint például az egészségügyi alapellátás, hajlamosak kevésbé hitelesnek tartani a fogyatékossgal élő nőket, aki bejelenti a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos cselekményt.
- A túlzott védelem és az infantilizáció eredményeként a "felnőtteknek való engedelmisségen és az utasításainak való engedelmisségén" alapuló hagyományos nevelés a fogyatékossgal élő nőknél, különösen az értelmi fogyatékossgal élőknél, még nyilvánvalóbb. Még az autonómiájuk ápolása ellenére is sokan közülük felnőttek gondoskodására szorulnak, a bántalmazók gyakran felnőttek, nehéz szembe szállni velük, hogy elítéljék a történeteket.
- A fogyatékossgal élő nők nagy része úgy válik erőszak vagy bántalmazás áldozatává, hogy észre sem veszi azt. Ennek egyik fő oka az a pszichológiai manipuláció, amellyel elhitetik velük, hogy fogyatékossguk miatt megérdemlik az ilyen bántalmazást vagy a rossz bánásmódot. Másodszor, a másik fő ok a fogyatékossgal élők szexuális felvilágosításának hiánya, ami azt eredményezi, hogy nincsenek meg az eszközeik ahhoz, hogy képesek legyenek felismerni az erőszakos vagy bántalmazó viselkedést, amelyet jelenteni lehetne, és amely sérti az emberi jogait. Röviden, a bejelentés hiánya miatt ezekben

az esetekben az elkövetők gyakran büntetlenül maradnak. A hiányosság súlyossága, a megfelelő képessé tevés vagy a rehabilitáció hiányával párosulva, a fogyatékossgal élő nőt súlyosan védtelenné teheti a visszaélés, a szexuális erőszak vagy a rossz bánásmód történéseivel szemben.

- A fogyatékossgal élő nők néha azért tartoznak "magas kockázatúnak" minősített családokhoz, mert a különböző szolgálatok már azonosították őket, például azért, mert a családban korábban erőszakos cselekmények, lakhatási problémák, pénzügyi nehézségek és függőséget okozó magatartásformák fordultak elő, és ez a családban élő fogyatékossgal élő nők számára fokozottan veszélyeztetett tényezőket jelenthet. E családok tagjainak előzetes azonosítása és a rájuk irányuló nagyobb figyelem a különböző szolgálatok közötti együttműködés és információcsere révén lehetővé teheti a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos képzést és megelőzést a szükségleteiket figyelembe vevő, személyre szabott nyomon követés révén.
- Végül, a szexuális neveléssel és a személyes kapcsolatokkal kapcsolatos információk és képzések hiánya, valamint a társadalmi lehetőségek hiánya és az elszigeteltség kétértelmű helyzeteket teremt számukra, ami a szexuális visszaélés vagy erőszak formáihoz vezethet.

A fogyatékossgal élő nő a bántalmazás különleges fajtáival szembesül, amelyekhez hozzá kell adni a többi erőszakfajtát, amelyeknek bármely más nő ki van téve. Az erőszak ezen specifikusabb formáinak oka, hogy azokat az agresszorok és a környezet szélesebb körében követheti el, mint azt a nők elleni erőszak legszűkebb definíciói általában feltételezik.

Bár a nemi alapú agresszió származhat érzelmi partnerektől - ami az FRA felmérése szerint a többségnek tűnik -, a fogyatékossgal élő nők a személyes gondozásukért felelős személy bántalmazó magatartásának is áldozatai lehetnek. Valójában néhány magas támogatási szükségletű fogyatékossgal élő nőnek segítségre lehet szüksége az öltözködéshez, fürdéshez, mosdóba járáshoz vagy más nagyon személyes és intim feladat elvégzéséhez, és ezekhez a feladatokhoz segítségre van szüksége. A gondozók/rokonok/személyi gondozók segítségére szorulnak, ami miatt nagyobb mértékben vannak kitéve több gondozónak, ami kiszolgáltatottabbá teszi őket a bántalmazásnak. Hasonló okokból a családtagok, egészségügyi, oktatási vagy szociális szakemberek, valamint a kórházakban és/vagy bentlakásos központokban dolgozó kollégák is potenciális agresszorokká válhatnak.⁵¹ E különböző környezetek és a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni

⁵¹ Curry, M.A., Hassounah-Phillips, D., Johnston-Silverberg, A., 2001. A fogyatékossgal élő nőkkel szembeni visszaélések: An Ecological Model and Review. Violence against Women, 7 (1), 60-79.

erőszak kockázatát jelentő személyek miatt az erőszak sokféle formát ölthet, mind az aktív erőszak (fizikai, érzelmi, szexuális és gazdasági bántalmazás), mind a passzív erőszak (fizikai és érzelmi elhanyagolás).⁵²

2.2.1. Hogyan ismerjük fel, fedezzük fel és előzzük meg a nemi alapú erőszakot a fogyatékossgal élő nők számára nyújtott szolgáltatásokban és gondozási központokban: figyelmeztető jelek és jelzések.

A fogyatékossgal élő nők elleni erőszak felismerésére, felderítésére és megelőzésére szolgáló jelzések kidolgozásához először is meg kell vizsgálnunk, hogy melyek a "bántalmazott nő profiljának dimenziói" (Heinzmann, 2006)⁵³:

- a) **Kognitív dimenzió.** Arra utal, hogy a nő minimalizálja vagy tagadja az erőszakos helyzetet, és hajlamos az erőszakos viselkedést igazolni. A nő hisz az agresszorában bekövetkező változásban (hogy abba fogja hagyni az erőszakos viselkedést), valamint abban, hogy ő maga felelős a kialakult helyzetért. A végeredmény az, hogy a nő végül alkalmazkodik a bántalmazási helyzethez, ahelyett, hogy elítélné azt. Ez azzal függ össze, hogy az észlelése nem túl pontos, és alábecsüli saját képességeit.
- b) **Viselkedési dimenzió.** Azokra a cselekvésekre utal, amelyeket egy személy végrehajt. A bántalmazási helyzetben lévő nők hajlamosabbak többek között az elszigetelődésre, az apátiára, a gyermekek túlzott védelmére, a tétovázásra, az önbizalomhiányra, az agresszortól való függésre, az örömteli tevékenységek elhagyására, a testalkat elhanyagolására és az alvászavarokra.
- c) **Pszichodinamikai dimenzió.** Magában foglalja a tudatos és a tudattalan pszichés szférát, amely integrálja a hatásokat, érzéseket és érzelmeket. Az erőszak áldozata túlérzékeny, és nagyon nehezen tudja kifejezni saját érzéseit. A frusztráció, a tehetetlenség, a depresszió és az olyan érzések, mint a félelem, a szorongás, a fájdalom, valamint a gyengeség és a tehetetlenség érzésének megismétlődését tapasztalja.
- d) **Interakciós dimenzió.** Ezt a dimenziót úgy értelmezzük, mint azt a módot, ahogyan egy személy a környezetéhez viszonyul. Ez a kapcsolat magába foglalja mind a digitális, mind az analóg, mind a nem verbális kommunikációt. Ezen a szinten a nő szociálisan elszigetelt, félénk kapcsolati készséget, altruizmust és személyes érvénytelenítést mutat.

⁵² A fogyatékossgal élő nők elleni erőszak interszekcionális vizsgálata. Arenas Conejo (2015): <https://opo.iisj.net/index.php/osls/article/download/402/637/3378>

⁵³ Heinzmann, C. (2006). A bántalmazott nő.

Ezt az osztályozást négy dimenzióban választottuk más létező dimenziók mellett, mivel egészen megfelelően csoportosítja azokat a jellemzőket, amelyeket általában a bántalmazást és a nemi erőszakot elszenvedett nők mutatnak. Ezeknek a lehetséges jellemzőknek az ismerete nagyon hasznos lehet a megelőzés és a szolgáltatók általi gondozás szempontjából.

Meg kell azonban mondani, hogy az általános erőszakot elszenvedett nők nem felelnek meg egy meghatározott társadalmi profilnak, azaz nem lehet őket egy meghatározott társadalmi osztályba sorolni, sem életkoruk vagy képzettségi szintjük, sem szakmai profiljuk vagy képzettségük szerint, mivel az általános erőszakot elszenvedő nők jellemzők széles skáláját mutathatják.

2.2.2. Lehetséges módszerek annak megállapítására, hogy egy fogyatékossgal élő nő erőszak áldozata-e vagy volt-e korábban erőszak áldozata

Fontos kiemelni, hogy számos jel utalhat arra, hogy valaki bántalmazó kapcsolatban él.

A bántalmazás jelei lehetnek fizikai, érzelmi vagy viselkedésbeli jellegűek. Vannak olyan jelek, amelyek azonnal jelentkezhetnek, mint például egy zúzódás vagy törés. Mások késleltetve jelentkezhetnek, mint például depresszió, szorongás, étkezési problémák stb. Ezeknek a jeleknek a felismerése lehetővé teheti a SP számára, hogy reagálva segítséget kérjen vagy felajánljon. Általában ezeket a gyakori jeleket két csoportba lehet sorolni:

Fizikai mutatók:

- **Azonnal megjelenő jelek:** zúzódások, vágások, karcolások, harapások, vér, szúrásnyomok, fájdalom, ficamok, csont- vagy fogtörés, szőrfoltok vagy égési sérülések, a hüvely, a végbélnyílás károsodása, fájdalmas vizelés vagy székletürítés.
- **Később megjelenő jelek:** késleltetett menstruáció, nem kívánt terhesség, szexuális úton terjedő betegségek, kismencedei gyulladásos betegségek, fogys, vérszegénység, belső vérzés.

Viselkedési és érzelmi mutatók:

- **Azonnal megjelenő jelek:** fájdalmas mozgások, ágyba vizelés vagy encoprézis (széklet nem megfelelő helyre ürítése), hüvelykujjszopás, sikoltozás, némaság, a szokásos tevékenységek megtagadása, fokozott vagy csökkent mozgás, fokozott önstimuláció, szexualizált viselkedés, beleértve a hüvelybe vagy végbélnyílásba helyezett tárgyakat, nudizmus, szexuális pozíciók, korábban elsajátított mindennapi életvezetési készségek elvesztése (fokozott függőség), félelemérzet, alvászavarok (nem tud aludni, nem

tud egyedül aludni, éjszakai rémálmok), étkezési zavarok (túlzásba vitt evés vagy nem evés), munkahelyi problémák (nem akar munkába menni, nem akar dolgozni, nem tud koncentrálni). A közösségi kapcsolatokban: csökkent társas kapcsolatok vagy egy bizonyos személy kerülése minden látható ok nélkül; kihívó viselkedés egy bizonyos személlyel szemben minden látható ok nélkül, türelmetlenség másokkal és önmagával szemben, bűntudat, depresszió és szorongás.

- **Később megjelenő jelek:** hazudozás, lopás, szexualizált viselkedés és beszéd, vetkőzés, csábítás, a nemi erőszak trauma szindrómája vagy a poszttraumás stressz egyértelmű tünetei, depresszió és szorongás, fokozott figyelem önmagára, vagy éppen ellenkezőleg, nem figyel oda magára, étkezési rendellenesség, alvászavarok, kóborlás, fokozott fizikai agresszió vagy bántalmazási problémák.

Mint már említettük, az erőszak lehet aktív vagy passzív, azaz létezik cselekvésből, de tétlenségből vagy mulasztásból eredő erőszak is.

Aktív erőszakról az áldozat feletti bántalmazás gyakorlása kapcsán beszélünk. Ide tartozik például a fizikai, érzelmi, szexuális vagy gazdasági bántalmazás.

Másrészt beszélünk passzív erőszakról is, amely azokra a cselekményekre vonatkozik, amelyek tagadás vagy mulasztás révén fizikai vagy lelki sérülést okoznak. Például nem adhatunk gyógyszert egy fogyatékossgal élő nőnek, akinek szüksége van rá. Az erőszak e típusába tartozik a fizikai elhanyagolás (a szervezet megfelelő fenntartásához szükséges alapvető szempontok megtagadása vagy megvonása az egészség, a higiénia és a megjelenés tekintetében) és az érzelmi elhanyagolás (ezek azok a cselekedetek, amelyek megtagadják vagy megfosztják a nőt a figyelemtől, a figyelmességtől és a tiszteletadástól).

Néhány mutató, amely lehetővé teszi számunkra ezek felismerését, a következő:

4. táblázat: Az aktív erőszak megnyilvánulásai és mutatói.

	Az aktív erőszak megnyilvánulásai	Piros lámpák/jelzések
Fizikai bántalmazás	• Testi agresszió. • Indokolatlan gyógyszeradagolás. • Mozgásban korlátozás.	• Szedálás, idegesség. • A fogyatékoságtól független motoros működési zavar. • A fizikai erőszak jelei. • Maradék fizikai kapacitásuk romlása.
Érzelmi bántalmazás	• Elszigetelés. • Szóbeli bántalmazás, büntetések. • Túlzott védelem. • Döntéshozás az érintett nő helyett. • Megfélemlítés, zsarolás.	• Depresszió. • Kommunikációs és kapcsolati nehézségek. • Bizonytalanság, alacsony önbecsülés.
Szexuális visszaélés	• Nemi erőszak. • Szexuális zaklatás: szavakkal és tettekkel.	• Jelek, genitális elváltozások. • Félelem bizonyos emberekkel való kapcsolattartástól. • Nem kívánt terhességek. • Nemi betegségek (STD).
Gazdasági visszaélés	• Kolduláshoz való felhasználása az érintett személynek.	• Túlzott függés harmadik féltől. • Alacsony elvárás önmagával és személyes vagy szakmai kivetülésével szemben.

	- Alacsony fizetésű és titkos feladatokban való felhasználás. - Az információ és a pénzügyi irányítás korlátozása. - Használja a pénzt büntetésként. - A család megtagadja a munkához, ösztöndíjakhoz való hozzáférést.	
--	--	--

	A passzív erőszak megnyilvánulásai	Piros lámpák/jelzések
Fizikai elhagyás	- Hanyagság az élelmiszerekkel kapcsolatban. - Lemondás a személyes figyelemről. - Elhanyagolt higiénia. - A felügyelet hiánya.	- Alultápláltság. - Gyakori betegségek. - Nem megfelelő ruházat. - Koszmos ruhák. - Hosszú időszakok felügyelet nélkül. - A kezelés hiánya miatt súlyosbodó fizikai problémák.
Érzelmi elhanyagottság	- Nem törődik a létezésükkel. - Nem értékeli a véleményüket. - Szégyelli a létezésüket.	- Interakció hiánya. - A személyes fejlődés iránti motiváció hiánya. - Kevéssé vagy egyáltalán nem vesz részt családi vagy társadalmi tevékenységekben.

Fontos, hogy ismerjük a személyt, vagy konzultálni tudjunk a környezetében élőkkal, hogy ne keverjük össze ezeket a jelzőket a patológiára jellemző problémákkal, mert például egyes fogyatékossgal élőknel az alvási problémák a saját fogyatékossgukkal összefüggő probléma lehet, nem pedig annak a jele, hogy a személyt esetleg bántalmazták.

2.3. A fogyatékossgal élő nők képessé tételének fontossága (empowerment)

A fogyatékossgal élők felhatalmazás alatt a nők azon képességét értjük, hogy növeljék önbizalmukat, hatalmukat és tekintélyüket, hogy szabadon dönthessenek minden olyan kérdésben, amely az életüket érinti.

Itt ki kell emelni a családok és a rokonok fontosságát és szerepét a fogyatékossgal élő nők képessé tételében és megerősítésében. Ezért fontos, hogy elsősorban a fogyatékossgal élő nőkkel, de családjakkal és rokonaikkal is együtt dolgozzunk, a nagyobb hatás elérése érdekében.

A felhatalmazás olyan folyamat, amely segít megerősíteni a döntéshozatalt, és a fogyatékossgal élő nők esetében hatékonyan képes elérni az egyenlőséget és a társadalomban való részvételüket, személyes, kapcsolati és kollektív szinten.

Ennek megfelelően ebben a részben a fogyatékossgal élő nők támogatásának, képzésének és kísérésének fontosságát fogjuk tárgyalni, hogy tisztában legyenek jogaikkal, és gyakorolni tudják jogaikat a mindennapi életükben, ezáltal megelőzve az erőszakos helyzeteket.

E fejezet egy korábbi szakaszában felsoroltuk azokat a tényezőket, amelyek a nemi alapú erőszakkal szembeni nagyobb sebezhetőséget eredményezik a fogyatékossgal élő nők körében. Kiemelni a másoktól való függőségüket, ami nagyon kevés személyes hatalmat jelent a mindennapjaikban. Ezért rendkívül fontos, hogy ezeket a nőket megerősítsük.

A képzés az egyik, de nem az egyetlen módszer a fogyatékossgal élő nők felhatalmazásának növelésére. A fogyatékossgal élő nők számára személyre szabott képzési workshopok kidolgozása és megvalósítása arról, hogyan lehet megelőzni, felismerni és leküzdeni a nemi alapú erőszakot, lehetővé teszi számukra, hogy:

- Jobban megértsék az erőszakot, annak figyelmeztető jeleit és következményeit.
- A nők tudatosságának növelése a jogaikról, valamint a nők általános erőszakkal szembeni védelmét célzó hatályos jogszabályokról és szolgáltatásokról.
- Ismerje fel, reagáljon a nemi alapú erőszakra, és jelentse azt.
- A rendelkezésre álló erőforrásokkal, valamint a különböző szakemberek és megelőzési szolgáltatások szerepével kapcsolatos tudatosságuk növelése.
- Jobban megértsék, hogy szükség esetén hol és hogyan kérhetnek segítséget.
- Jobban megismerjék azokat az egyéb támogató személyeket, akik segíthetnek nekik, ha erőszak vagy bántalmazás áldozatai (például a segítő szerepe).⁵⁴

Másrészt a "társak közötti képzés" vagy a peer-to-peer (egyenrangú felek közötti) képzés az egyik olyan képzési forma, amely a fogyatékossgal élők csoportjában a legjobb eredményeket produkálja. Ez azt jelenti, hogy oktatókat képeznek ki, ebben az esetben a fogyatékossgal élő nők számára a nemi alapú erőszak témájában, akik aztán workshopokat vezetnek a fogyatékossgal élő nők kis csoportjai számára. A fogyatékossgal élő nők oktatóit a folyamat során végig szakemberek segítik, de ők a főszereplők. Erről bővebb információ a kézikönyv 4. fejezetének 4.3. szakaszában található.

Egyes elméleti modellek szerint (például Bronfenbrenner ökológiai modellje) a felhatalmazás az emberek e hat tulajdonságát befolyásolja és javítja: az önhatékonyságot, az önbecsülést, a kritikai képességet, az empátikus képességet, a kontroll fontosságát és az élettel való elégedettséget. A képzés ezért ezeknek a tulajdonságoknak a megerősítésére és/vagy helyreállítására fog összpontosítani, amelyek kétségtelenül sérültek vagy nem léteznek a fogyatékossgal élő, általános erőszak áldozatává vált nők esetében.

2.4. Hivatkozások és további információk

Protocolo de atención a mujeres con discapacidad víctimas de violencia, Fundación Cermi Mujeres, 2021):

⁵⁴ A facilitátor személyét, valamint a személy fontosságát a kézikönyv következő fejezete fejt ki.

https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2021/03/protocolo_de_atencion_mcd_vg.pdf.

A szakemberek nézőpontjainak feltárása a fogyatékossgal élő nőknek nyújtott, párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos szolgáltatásokról:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/10778012221137916> és

<https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/10778012221137916>

Mujer, discapacidad y violencia. Consejo General Poder Judicial) (2013):

https://www.bizkaia.eus/gizartekintza/genero_indarkeria/blt31/documentos/discapacidad.pdf?hash=008be48f9bd99616896194b92dee1864.

3. A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők támogatását végző főbb szolgáltatók

3.1 Kik ezek a főbb szolgáltatók, és mi az egyes szolgáltatók szerepe a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők támogatásában?

Amikor az ideális útitervről gondolkodunk, amelyet egy fogyatékossgal élő, nemi alapú erőszak áldozatává vált nő követhet, ez az öt ágazat és a hozzájuk kapcsolódó szakemberek és érdekcsoportok vagy szakterületek jönnek szóba, amelyeket ebben a projektben főbb szolgáltatóként definiáltunk:

- **Szociális szolgáltatók.** Ez lehet az első lehetőség az áldozatok számára, hogy jelentsék az általuk tapasztalt alapú nemi erőszakot, és segítséget kérjenek. Figyelembe kell azonban venni, hogy a fogyatékossgal élő nők többsége nem a szociális szolgáltatókhoz fordul áldozatsegítésért, hanem a referenciaszervezeteikhez; valójában inkább az őket támogató személynek mesélnek az elszenvedett nemi alapú erőszakról, sem, mint a családjuknak.

- **Egészségügyi szolgáltatók.** Kulcsfontosságú szolgáltatások a nemi alapú erőszakot átélte nők elsődleges ellátásában és az erőszak jeleinek felismerésében. Fontos, hogy ellátásuk és erőforrásaik a fogyatékosággal élő nők számára is hozzáférhetőek legyenek.
- **Rendőrség.** Államvédelmi szerv. Fontos, hogy a nemi alapú erőszak áldozataira irányuló figyelemről szóló jegyzőkönyvvel rendelkezzen, és hogy az erőforrások és az eljárások hozzáférhetőek legyenek.
- **Jogi ágazat:** A bírák, ügyészek, ügyvédek, bírósági hivatalnokok stb. azok, akik alkalmazzák a nemi alapú erőszak áldozataira vonatkozó jogszabályokat és lefolytatják a jogi eljárást a nemi alapú erőszak áldozatává vált nő panaszát követően. Ennek az eljárásnak védeni, és garantálnia kell, hogy a nő nem válik "újra áldozattá". Ennek a folyamatnak a kulcsszereplője a segítő személye, amelyet e fejezetben később részletesen tárgyalunk.

Civil társadalom. A nemi alapú erőszakot túlélő nők egyesületei, a fogyatékosággal élő nők szervezetei stb. Ezek a szervezetek programokat és eseményeket kínálnak a nemi alapú erőszak áldozatává vált nők érzelmi, fizikai, gazdasági stb. felépülésére. Maguk a túlélők kulcsfontosságú csoportot alkotnak: Ők ezen nők szakértői a tapasztalataik alapján, ezért az ő hozzájárulásukat figyelembe kell venni. • Oktatási szakemberek: Az oktatási szakemberek szerepe alapvető fontosságú a nemi alapú erőszak felderítésében, a helyzetekre való reagálásban azáltal, hogy felhívják a család, illetve az áldozat figyelmét a gondozási utakra. Kulcsszerepet játszanak továbbá a pozitív és támogató tanulási környezet megteremtésében, hogy a gyermekeket felvilágosíthassák a nemi erőszakról, és segítsenek annak megelőzésében.

3.2 A nemi erőszak áldozatául esett fogyatékosággal élő nők számára megfelelő válaszadás kulcskérdései

A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékosággal élő nőkre adott megfelelő főbb szolgáltatók válaszainak az alábbiakban részletezett alapelveken túlmenően tartalmaznia kell a szolgáltatások hozzáférhetőségét és az egyes fogyatékosági típusok igényeihez való igazítását. Ezen túlmenően, ennek a válasznak biztosítania kell a hozzá kapcsolódó valamennyi sztereotípiát, mítoszt és téves hiedelmet felszámolását, amelyek csak akadályozzák a jó és helyes ellátás és támogatás nyújtását.

3.2.1 A nemi alapú erőszak áldozatainak nyújtott támogatás alapvető szempontjai⁵⁵

- Tegyen lépéseket. Ha nem teszünk semmit, azzal hagyjuk, hogy az erőszak folytatódjon, és hagyjuk, hogy a nők társadalmi helyzete és egészsége romoljon. A meghallgatás és a cselekvés hozzájárul ahhoz, hogy meg tudjuk oldani az ügyet, és eloszlassuk a nemi alapú erőszakot kísérő mítoszokat és hiedelmeket.
- Átfogó és személyre szabott segítségnyújtás biztosítása, amely kiterjed az erőszakos helyzetből adódó különböző szükségletekre, és megkönnyíti az egyes esetek személyes és szociális körülményeinek leginkább megfelelő valamennyi rendelkezésre álló forráshoz és ellátáshoz való hozzáférést.
- A beavatkozás fő céljaként a nők önállósulása felé terelni, segítve őket abban, hogy a pszichológiai, szexuális, fizikai és szociális területeken történő helyreállításon keresztül visszanyerjék az irányítást önmaguk és életük felett.
- A nő ösztönzése és támogatása a teljes gondozási és támogatási folyamat során, tiszteletben tartva a nő saját fejlődését, és biztosítva, hogy mindig úgy érezze, hogy elkísérik, meghallgatják, tanácsokkal látják el és támogatják a döntéshozatalban.
- Küzdeni az elszigeteltség és a bűntudat ellen, amitől az erőszak áldozatául esett nők gyakran szenvednek. Kiemelt fontosságú a nem támogató vagy hibáztató hozzáállás elkerülése, mivel ezek erősíthetik az áldozatok elszigeteltségét, és alááshatják az önmagukba és a szakemberekbe vetett bizalmukat, így csökkentve annak valószínűségét, hogy segítséget kérjenek.
- Megküzdeni azzal a vízióval, amelyet a bántalmazó az áldozatra kényszerített önmagáról, a vele és a környezetével való kapcsolatáról, valamint általában a valóságról és a világról.
- Soha ne javasoljon párterápiát! Ugyanaz a szakember nem avatkozhat be egyszerre az áldozat és az agresszor esetében, mivel a beavatkozásnak nem a helyzet fenntartására kell törekednie az állapot káros hatásainak tompításával, hanem inkább azt kell elősegíteni, hogy áldozat ki tudjon lépni abból az erőszakos helyzetből, amelyben él.
- Biztosítani kell az adatok és intézkedések bizalmas kezelését. Fontos, hogy a nő számára világossá tegyünk az általa szolgáltatott valamennyi adat és információ - mind a saját, mind az eltartottjai adatainak - magánéletének és bizalmas jellegét.

⁵⁵Személyre szabott gondozási terv a nemi alapú erőszak áldozatai számára. A fogyatékkal élő nőkre vonatkozó gondozási útmutatóval kiegészített kiadás (2017). (Consejería de Familia e Igualdad de Oportunidades Región de Murcia. Dir. Gral. Women): <https://igualdadyviolenciadegenere.carm.es/documents/202699/7023892/Plan+de+atenci%C3%B3n+personalizada+para+v%C3%ADctimas+de+Violencia+de+G%C3%A9nero+-+Edici%C3%B3n+con+pautas+de+atenci%C3%B3n+a+mujeres+con+discapacidad/25abbedc-2078-4166-bc99-8068fcabd150>

- Biztonságos, hozzáférhető és barátságos hely biztosítása a gondozás és támogatás számára. Olyan helyet kell biztosítani a nő számára, amely garantálja a biztonságát és megkönnyíti a történetmesélést. Biztosítani kell, hogy az agresszor ne legyen jelen az áldozatnak nyújtott gondozás és támogatás során.
- Kockázatértékelés. A nővel kapcsolatos gondozási és támogatási folyamat részeként elengedhetetlen a kockázatértékelés elvégzése annak érdekében, hogy a megfelelő erőforrásokat aktiválni lehessen a nők és eltartottjaik hatékony védelme érdekében a további agresszióval szemben.
- Hatékonyság és rugalmasság. Az ilyen helyzetekben szükséges azonnali cselekvés érdekében hatékony és rugalmas koordinációt kell biztosítani. Ennek érdekében a gondozás és a nyújtott támogatás irányelveinek és útitervének betartását, valamint a különböző érintett intézmények koordinálását a szakemberek feladata kell, hogy legyen, anélkül, hogy ezt a felelősséget az áldozatokra hárítanák.
- A történetek újra élésének elkerülése, az szolgáltatói segítő folyamat kapcsán. Meg kell akadályozni, hogy a nő feleslegesen ismételje történetét szakemberről szakemberre, elkerülve a másodlagos áldozattá válás (reviktimizáció) kockázatát. A speciális képzés hiánya, a helytelen vagy elégtelen ellátás, valamint az intézmények között esetlegesen fennálló szakadékok hozzájárulhatnak a nő helyzetének romlásához, és így további károkat okozhatnak.

3.2.2 Hogyan lehet a fogyatékossgal élő nőket megfelelő módon, sztereotípiák nélkül támogatni: reagáló és inkluzív szolgáltatások

Ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő nők számára biztosítani lehessen az erőszak áldozatainak nyújtott szolgáltatásokhoz való hozzáférést, fontos elemezni és megszüntetni az általános szolgáltatásokban még mindig meglévő fizikai és szemléletbeli akadályokat, amelyek az ilyen nők bizalmát és elfogadottságát érintik.

Az előző fejezetekben kifejtettük, hogy a fizikai, érzékszervi, értelmi vagy pszichoszociális fogyatékossgal élő nők különösen ki vannak téve a fizikai, szexuális és pszichológiai erőszaknak, mivel nagyobb valószínűséggel rendelkeznek az alábbi tulajdonságokkal:

- Csökkent védekezőképesség, és/vagy a cselekvőkéesség hiánya.
- Fokozott nehézségek a kifejezésben.
- Fokozott nehézségek a bántalmazó magatartásformák és attitűdök felismerésében.
- Kevésbé hiteles a történetük, különösen, ha az áldozat értelmi vagy fejlődési fogyatékossgal élő vagy súlyos mentális betegségben szenvedő nő.

- Az önálló korlátozott hozzáférés információhoz, tanácsadáshoz és erőforrásokhoz. Fokozott függőség harmadik féltől.
- Nagyobb nehézségek a fizetett munkához és az oktatáshoz való hozzáférés terén.
- Alacsonyabb önbecsülés és az önkép semmibe vétele.
- Félelem az ellátást biztosító kötelékek elvesztésétől.
- Korlátozott gazdasági függetlenség, valamint a saját pénzügyi döntéseik feletti ellenőrzés részbeni, vagy teljes hiánya.

Másrészt a nemi alapú erőszak -támogatásra szánt speciális források nem igazodnak a különböző támogatási igényekhez. A fogyatékossgal élő nők gyakran láthatatlanok az egészségügyi rendszerben, és számos protokoll nem veszi őket figyelembe. Fontos figyelmet fordítani a testi, érzékszervi és értelmi fogyatékossgal élő nők közötti különbségekre, valamint az egyes csoportok támogatási igényeire és az általuk igényelt alkalmazkodásra is. Szükség van az "ésszerű alkalmazkodásra", ami sok esetben egyszerű, de jelentős átalakításokat jelent a szervezetek vagy intézmények irányelveiben és folyamataiban.

Ha egy fogyatékossgal élő nőnek ma egy adott erőforrást (például egy menedékhelyet) kellene felkeresnie, akkor is akadályokba ütközne, mivel a meglévő erőforrások nem felelnek meg az akadálymentesítési követelményeknek, mivel még mindig a nők "standard modelljét" kezelik, mindenféle funkcionális korlátozás nélkül. Például az értelmi fogyatékossgal élő nők nem férnek hozzá az információkhoz, mert azok nem könnyen olvashatók, vagy az érzékszervi fogyatékossgal élő nők nem rendelkeznek segítőkkal vagy jelnyelvi tolmácsokkal, vagy a fogyatékossgal élő nő viselkedését az áldozatok "tipikus viselkedéséhez" hasonlítják.

3.2.3 A segítő szerepe, mint kézenfekvő megoldás. A segítő fontossága

3.2.3.1 A segítő

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés joga alapvető fontosságú az emberi jogok védelme szempontjából. Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés magában foglalja a tisztességes eljáráshoz való jogot, a bíróságokhoz való egyenlő hozzáférést, a személyek bíróság előtti egyenlőségét, az emberi jogok megsértése esetén a tisztességes jogorvoslat lehetőségét, valamint a tisztességes eljáráshoz való jogot⁵⁶.

⁵⁶ ENSZ (2017). Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés joga a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 13. cikke alapján. Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalának jelentése. A/HRC/37/25

Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez néha bizonyos eljárási kiigazításokra van szükség. Amint azt Catalina Devandas Aguilar, az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogainak különmegbízottja (2014-2020) megjegyezte, az eljárási kiigazítások mindazok a módosítások és kiigazítások, amelyek szükségesek és megfelelőek ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos alapon vehessenek részt a bírósági eljárásban⁵⁷.

Az UNCRPD 13. cikke magában foglalja az eljárási szabályokhoz való jogot "a felek jogainak kiegyensúlyozása és tiszteletben tartása érdekében". Az ilyen kiigazítások magukban foglalnak minden szükséges és megfelelő módosítást és alkalmazkodást az egyes konkrét esetekhez, amelyek magukban foglalhatják **közvetítőket vagy segítőket** igénybevételét is".

A különleges előadó által készített, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló nemzetközi elveket és iránymutatásokat tartalmazó dokumentumban a 3. alapelv a megfelelő eljárási kiigazításokhoz való joggal foglalkozik, és iránymutatásai tartalmazzák, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez való jog megvalósításában közvetlen beavatkozásuk révén közreműködő személyek részvételére van szükség az igazságszolgáltatási eljárásban. Ezeket a személyeket "segítőként" vagy "közvetítőként" nevezik:

*"... szükség esetén együttműködik az igazságszolgáltatási rendszer munkatársaival és a fogyatékossgal élő személyekkel annak érdekében, hogy a bírósági eljárások során hatékony kommunikáció valósuljon meg. Segítenek a fogyatékossgal élő embereknek megérteni és megalapozott döntéseket hozni azáltal, hogy biztosítják, hogy a dolgokat az érintettek számára érthető módon magyarázzák el és beszéljenek róluk, valamint hogy megfelelő alkalmazkodási lehetőségeket és támogatást biztosítsanak. A közvetítők semlegesek, nem beszélnek a fogyatékossgal élő emberek vagy az igazságszolgáltatási rendszer nevében, és nem irányítják vagy befolyásolják a döntéseket vagy az eredményeket."*⁵⁸

A segítő szakemberek olyan speciális és semleges szakemberek, akik szükség esetén felmérlik, megtervezik, tanácsokkal látják el és/vagy biztosítják a szükséges támogatást a fogyatékossgal élő személyek számára,

<https://www.ohchr.org/en/disabilities/thematic-report-right-access-justice-under-article-13-convention-rights-persons-disabilities>

⁵⁷ ENSZ (2020). Nemzetközi elvek és iránymutatások a fogyatékossgal élő személyek igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréséről.

<https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-disability/international-principles-and-guidelines-access-justice-persons-disabilities>.

⁵⁸ Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése. Juan Endara Rosales.

<https://www.pleninclusion.org/publicaciones/buscador/facilitating-access-to-justice/>

függetlenül attól, hogy hivatalosan elismert fogyatékossgal rendelkeznek-e vagy sem, valamint az igazságügyi eljárásban részt vevő igazságügyi szakemberek számára.⁵⁹ Ez az értékelés a fogyatékossgal élő személyek megfelelő és szükséges támogatásához kapcsolódik, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jogát másokkal azonos alapon gyakorolhassák.⁶⁰

A közvetítőt kérheti a fogyatékossgal élő személy, az ügyvédek, a bírúk, az ügyészek, a rendőrségi szolgálatok vagy az áldozatsegítő szolgálatok. Ideális esetben a segítő az eljárási kiigazítások szükségességének első pillanatától kezdve kell kérni, áldozatok esetében lehetőleg még a panasz benyújtása előtt.

A segítő nem tévesztendő össze más, az eljárásban esetlegesen szintén részt vevő szereplőkkel. Például a segítő nem tekinthető közvetítőnek:

- Egy társ. Egyes nemzeti jogszabályok lehetővé teszik, hogy a fogyatékossgal élő személyeket - ha kívánják - családtagok, barátok és más, érzelmi és erkölcsi támogatást nyújtó személyek kísérjék. Ez azonban nem tévesztendő össze a segítő személyével.
- A tárgyalás egyik résztvevője. A segítő nem tagja sem a védelemnek, sem a vádnak, és nem bíró vagy ügyész. A segítő független szakember.
- Egy terapeuta. Bár, mint alább látni fogjuk, munkája esetleg csökkentheti a fogyatékossgal élő személy bizonytalanságát és stresszét, nem a terápia a célja.
- Egy szakértő tanú. A segítő nem hoz létre bizonyítékot az eljárás során, és nincs semmilyen célja a diagnózissal kapcsolatban. Szerepe a fogyatékossgal élő nő támogatási szükségleteire és a tisztességes eljárás érdekében az esélyegyenlőség elérése érdekében elvégzendő kiigazításokra összpontosít.
- Orvos vagy igazságügyi pszichológus. A közvetítő nem végez szavahihetőségi vizsgálatot, nem nyilatkozik a felróhatóságról vagy a büntetőjogi felelősséget módosító körülmények fennállásáról, sem a kár és/vagy a következmény fennállásáról.⁶¹

⁵⁹ Szükséges tisztázni, hogy amikor "bíróági eljárásról" beszélünk, azt tágan értelmezzük, beleértve az első lépéseket is, mint például a feljelentés megtétele a rendőrségen, vagy attól a pillanattól kezdve, hogy valakit letartóztatnak, mert bűncselekmény elkövetésével vádolják.

⁶⁰ A közvetítő az igazságszolgáltatási eljárásokban. Plena befogadása.

<https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/la-persona-facilitadora-en-procesos-judiciales/>

⁶¹ IBIDEM.

Ami a segítő feladatait illeti, elmondhatjuk, hogy az első elvégzendő feladat annak felmérése, hogy a fogyatékossgal élő személynek milyen típusú támogatásra van szüksége. Ezt az értékelést az egyes személyek jellemzői alapján kell elvégezni (nem diagnózis alapján), a konkrét rendőrségi és/vagy eljárási környezettel kölcsönhatásban, valamint a személy részvételével és tájékozott beleegyezésével. Ennek eredményeképpen a segítő jelentést készít, amelyben ésszerű módon javaslatot tesz a fogyatékossgal élő személy által igényelt szükséges támogatásra és annak módjára. A személyt hozzáférhető módon tájékoztatják a jelentés tartalmáról, amelyet a többi félnek és az illetékes hatóságnak is megküldenek, amely jóváhagyja annak megvalósítását.

Ezután a segítő lesz az, aki a személynek szükséges támogatás megvalósításáért felelős. A cél a fogyatékossgal élő személy és a különböző rendőri és jogi szereplők közötti hatékony kommunikáció elősegítése, valamint az eljárás céljának, az egyes cselekményeknek, az egyes résztvevők szerepének, jogainak és azok gyakorlásának megértése. Ez nem azt jelenti, hogy a segítőnek kell ezeket az információkat nyújtania, mivel ez a többi szereplő feladata, azonban biztosítani kell, hogy ezek az információk megértésre kerüljenek. Ez szabad és tájékozott döntéshozatalt fog eredményezni.⁶²

3.2.3.2 A segítő fontossága

A bíróságok, az áldozatsegítő irodák, a rendőrkapitányságok környezete bonyolult és sok szorongást kelt. Gyakran megfélemlítő és ellenséges környezetként érzékelik őket. Ráadásul a fogyatékossgal élők számára gyakran nem is nagyon hozzáférhetőek, sem fizikailag, sem kognitív szempontból. Általában nincsenek általános információs területek és kevés a jelzés.

Az olyan területeken, mint például a rendőrség vagy az igazságügyi környezet, az emberek gyakran egyenruhát vagy jellegzetes ruházatot viselnek, amely tekintélyt sugall távolságot teremt a személlyel szemben. A formalizmusok túlsúlya és a szereplők tekintélyének demonstrálása a fogyatékossgal élőkkel szemben olyan tényező, amely nem kedvez az interakciónak.

Képzeljük el, hogy egy fogyatékossgal élő nő elmegy a rendőrségre, hogy nemi alapú erőszak miatt feljelentést tegyen. Először meg kell küzdenie a rendőrösek fizikai és kognitív akadálymentesítésének hiányával. Aztán egy egyenruhás rendőrnek kell panaszt tennie. Ezután a bíróhoz megy tanúskodni, és egy

⁶² A közvetítő a bírósági eljárásokban (La Persona Facilitadora en procesos judiciales. Plena Inclusión.)
<https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/la-persona-facilitadora-en-procesos-judiciales/>

egyenruhás bírót talál a vádlottak padján, anélkül, hogy bármilyen utalás lenne arra, hogy kik az egyes személyek, és milyen szerepet töltenek be, valamint meg kell küzdenie a hely nem kielégítő fizikai akadálymentesítésével is. Mindez szinte elrettentő lesz az áldozat számára, olyan helyzetekre kell emlékeznie, amelyek valóban nehézséget jelentenek számára, fájdalmat okoznak neki, és közvetve kényszeríthetik vagy megfélemlíthetik, úgy érezheti, hogy a körülmények is ellenségesek vele szemben.

A fogyatékkal élő emberek általában nagyon összetett helyzeteket éltek át az igazságügyi környezetben, és ennek logikus következménye, hogy nem akarnak még egyszer ugyanilyen helyzeteken keresztül menni.

Az eljárások általában összetettek és merevek. Ez több tényezőnek köszönhető, például a nehezen érthető nyelvezetnek, az alkalmazkodás hiányának, az információhiánynak, a sietségnek az interakciókban, a nagyon bonyolult eljárásoknak stb.

A nehezen érthető nyelvezet az igazságszolgáltatási és rendőrségi eljárások egyik jellemzője, és mind írásban (iratokban, panaszokban, idézésekben, ítéletekben és jelentésekben), mind szóban jelen van. Jelentős, hogy a nehezen érthető nyelv használata tovább bonyolítja az amúgy is összetett helyzeteket. Ha nem értjük ezeket a szavakat, az negatív és hosszú távú következményekkel járhat, ami ellentétes az igazságszolgáltatásra törekvők érdekeivel és szándékaival.

Ezen túlmenően, bár figyelemre méltóak egyes jogi szereplők erőfeszítései, hogy megpróbálnak könnyebben érthető módon magyarázni, előfordul, hogy ezek az erőfeszítések nem teljesek, ha nem kíséri őket egy olyan ellenőrzés, amely megerősíti, hogy a személy megértette az átadott információt.

Más esetekben a nehezen érthető nyelvezet olyan mértékben befolyásolja a döntéshozatalt, hogy kétséges, hogy a személy tudatosan döntött-e, mivel nem értette meg a lehetőségeit.

Egy másik tényező, amely bonyolultabbá és merevebbé teszi a bírósági és rendőrségi eljárásokat, az idővel kapcsolatos. A bírósági és rendőrségi eljárásokban való részvétel általában azt jelenti, hogy sok órát kell várni mielőtt sorra kerülünk. Ugyanakkor az egyes cselekmények végrehajtásának sietségéből adódóan, ha az illető egyszer már sorra került, nagyon kevés időt fordítanak rá. Az eljárási határidők gyakran nagyon hosszúak, így az egész eljárás akár évekig is eltarthat.

Amint azt e kézikönyv előző fejezeteiben említettük, számos gyakori sztereotípia azon a meggyőződésen alapul, hogy a fogyatékkal élő személyek az örökös gyermekkor állapotában vannak rögzítve, hogy

általában inkompetensek és teljesen függők, hogy hazudnak vagy bizonyos mértékben hajlamosak a kitalálásra, hogy a szexualitásuk korlátlan vagy nem létezik, hogy nem értik azokat a dolgokat, amelyeket a legtöbb nem fogyatékos ember megért. Következésképpen a szavahihetőségük megkérdőjelezése, az az érzés vagy érzet, hogy nem hisznek nekik, elrettentő hatással bír, sőt, a fogyatékossgal élő nőkben az igazságkereséssel szembeni rezignált magatartást vált ki.

A fogyatékossgal élő személyek által tapasztalt akadályok, valamint az egyén saját támogatási igényei képezik az alapját annak, hogy meghatározzák, milyen eljárási intézkedésekre van szükség.

Az egyik legfontosabb szempont, amelyben a közvetítés hatása és hasznossága megtestesül, az a megértéshez nyújtott segítség, amelyet különböző módokon nyújt az igazságszolgáltatási eljárásban részt vevő személyek számára, különösen a személyes interakciókban (pl. a különböző eljárási cselekményekben, mindenféle formában, jogi tanácsadásban), valamint az információátadásban (különösen az igazságszolgáltatási vagy rendőrségi eljárásból származó dokumentumokon keresztül).

A segítő segít a fogyatékossgal élő személynek megérteni, hogy min megy keresztül. A segítő viszont segít a bírónak is megérteni a fogyatékossgal élő személyek helyzetét, és értékelni különböző szükségleteiket.

A bírósági és rendőrségi környezet félelemmel teli, megfélemlítő jellegével szemben a segítő segít biztonságérzetet teremteni a támogatásban részesülő személyek számára. A fogyatékossgal élő személy számára kevésbé teszi nehezzé az élményt.

Másrészt a segítségnyújtás jelentősen megváltoztatja a folyamatot, amelyen a fogyatékossgal élő személy keresztülmegegy, a fogyatékossgal élő személy szerepét és azt a módot tekintve, ahogyan az általa elmondottakat fogadják. A segítségnyújtás lehetővé teszi, hogy leküzdjék azokat az akadályokat, amelyek befolyásolják a vallomásának összegyűjtését, aláássák a szava hitelességét, és lehetővé teszik az események újra élésének megjelenését.

A segítségnyújtás viszont lehetővé teszi a személy akaratának és preferenciáinak megismerését és tiszteletben tartását.

Végül, azokban a folyamatokban, amelyekben a segítő közreműködik, az emberek többé-kevésbé közvetlen módon konkrét ismereteket szereznek a fogyatékossgáról, az akadályokról, amelyekkel az emberek

szembesülnek, valamint az általuk igényelt támogatásról és eljárási kiigazításokról, ami nagyobb tudatosságot és érzékenységet eredményez.⁶³

3.3 Reagáló és inkluzív szolgáltatások a fogyatékossgal élő, nemi alapú erőszak áldozatává vált nők számára

3.3.1 Mit jelentenek a reszponzív (érzékeny) és inkluzív (befogadó) szolgáltatások?

A befogadás olyan megközelítés, amely pozitívan reagál az emberek sokféleségére és egyéni különbségeire, megértve, hogy a sokféleség a társadalom gazdagodásának lehetősége (UNESCO, 2005)⁶⁴.

Egy szolgáltatás akkor inkluzív, ha megszünteti a fizikai és kommunikációs akadályokat, hogy a fogyatékossgal élő emberek másokkal azonos feltételek mellett férhessenek hozzá és részesülhessenek a szolgáltatásokból. A fogyatékossgal alapvető emberi jogok által előírt társadalmi modelljével összhangban lévő stratégiák - mint például az egyetemes tervezés, az ésszerű alkalmazkodás, a hozzáférhető kommunikáció és az emberek iránti empátia - megvalósításával lehetővé válik, hogy a különböző állapotú, különféle emberek önállóan hozzáférjenek a szolgáltatásokhoz.

A fogyatékossgal élő, általános erőszak áldozatává vált nők számára nyújtott szolgáltatás akkor érzékeny és befogadó, ha minden szükséges alkalmazkodást és alkalmazkodási lehetőséget biztosít, hogy a lehető legjobb ellátást és támogatást nyújtsa ezeknek a nőknek.

A RESPONSE projekt keretében feltettük magunknak a kérdést: mit jelent befogadó és érzékeny szolgáltatást nyújtani? Úgy véljük, hogy ez a szolgáltatás azt jelenti, hogy minden ember kaphat támogatást, ha szüksége van rá. Ahhoz, hogy egy szolgáltatás inkluzív legyen, meg kell szüntetni azokat a fizikai, kommunikációs vagy attitűdbeli akadályokat, amelyek gátolják, hogy egy fogyatékossgal élő személy ugyanolyan feltételek mellett vehesse igénybe az adott szolgáltatást, mint más emberek. A fogyatékossgal élők számára tervezett/átalakított szolgáltatásokat az idősek és az egyéb nehézségekkel küzdő emberek is igénybe vehetik. Az inkluzív szolgáltatások nyújtása az ésszerű alkalmazkodás, azaz az infrastruktúra, a folyamatok vagy eljárások olyan alapvető módosításai vagy kiigazításai révén valósul meg, amelyek lehetővé teszik a fogyatékossgal élő személyek számára, hogy ugyanolyan hozzáférhetőséget és részvételt biztosítsanak

⁶³ Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése. Juan Endara Rosales.

<https://www.pleninclusion.org/publicaciones/buscador/facilitating-access-to-justice/>

⁶⁴ <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>

nekik, mint más embereknek. Az alkalmazkodás akkor tekinthető "ésszerűnek", ha az azt végrehajtó vállalkozásnak vagy szervezetnek nem kell túlzott terheket vállalnia vagy nagy beruházásokat eszközölnie (BID, 2019)⁶⁵.

Az ésszerű kiigazítás a környezetben - általában a munkahelyen, az iskolában vagy a lakhatásban - végrehajtott olyan változtatásra utal, amely lehetővé teszi a fogyatékossgal élő személy számára, hogy ugyanolyan hozzáféréssel és részvétellel rendelkezzen, mint más emberek. Az "ésszerű alkalmazkodás megtagadása" az UNCRPD 2. cikke szerint diszkriminációnak minősül, ha megtagadják a szükséges és megfelelő módosításokat és kiigazításokat (amelyek nem jelentenek "aránytalan vagy indokolatlan terhet"⁶⁶), és amelyek szükségesek valamely emberi jog vagy alapvető szabadság egyenlő élvezetének vagy gyakorlásának biztosításához. Az ésszerű alkalmazkodás a fogyatékossgal összefüggésben a megkülönböztetés mentességre vonatkozó, azonnal alkalmazandó kötelezettség szerves részét képezi.⁶⁷

Fontos megjegyezni, hogy az ésszerű alkalmazkodás biztosításának kötelezettsége nem korlátozódik azokra a helyzetekre, amikor a fogyatékossgal élő személy kérte az alkalmazkodást, vagy amikor bizonyítható, hogy az állítólagos kötelezett tudott arról, hogy az érintett személy fogyatékossgal él. A kötelezettséget olyan helyzetekben is alkalmazni kell, amikor a potenciális kötelezettnek fel kellett volna ismernie, hogy a kérdéses személy fogyatékossgal él, ami a jogok gyakorlása előtt álló akadályok elhárításához alkalmazkodást igényelhet.⁶⁸

3.3.2 Melyek a legfontosabb irányelvek és stratégiák, amelyeket ki kell dolgozni az inkluzív szolgáltatások nyújtása érdekében? Az intézkedések átfogó koordinációja

Előfeltételek:

⁶⁵ BID - Banco Interamericano de Desarrollo (2019). Amerika-közi Fejlesztési Bank (2019). Mi vagyunk. A fogyatékossgal élők integrációja Latin-Amerikában és a Karib-térségben. (Somos todos. Inclusión de las personas con discapacidad en América Latina y el Caribe.)

⁶⁶ Az "aránytalan vagy indokolatlan terhet" egyetlen fogalomként értelmezendő, amely meghatározza az ésszerű alkalmazkodás biztosítására vonatkozó kötelezettség határát. Mindkét fogalmat szinonimának kell tekinteni, amennyiben ugyanarra a gondolatra utalnak: arra, hogy az ésszerű alkalmazkodás iránti kérelmet az alkalmazkodó félre nehezedő esetleges túlzott vagy indokolatlan teherhez kell kötni.

⁶⁷ Az ésszerű alkalmazkodás példái közé tartozik a meglévő létesítmények és információk hozzáférhetővé tétele a fogyatékossgal élő személy számára; a berendezések módosítása; a tevékenységek átszervezése; a munka átütemezése; a tantervi tananyagok és oktatási stratégiák módosítása; az orvosi eljárások módosítása; vagy a támogató személyzethez való hozzáférés lehetővé tétele aránytalan vagy indokolatlan terhelés nélkül.

⁶⁸ Fogyatékossgal élő személyek jogainak bizottsága, 6. általános megjegyzés (2018) az egyenlőségről és a megkülönböztetésmentességről. CRPD/C/GC/6.

<https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=CRPD%2FC%2FGC%2F6&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

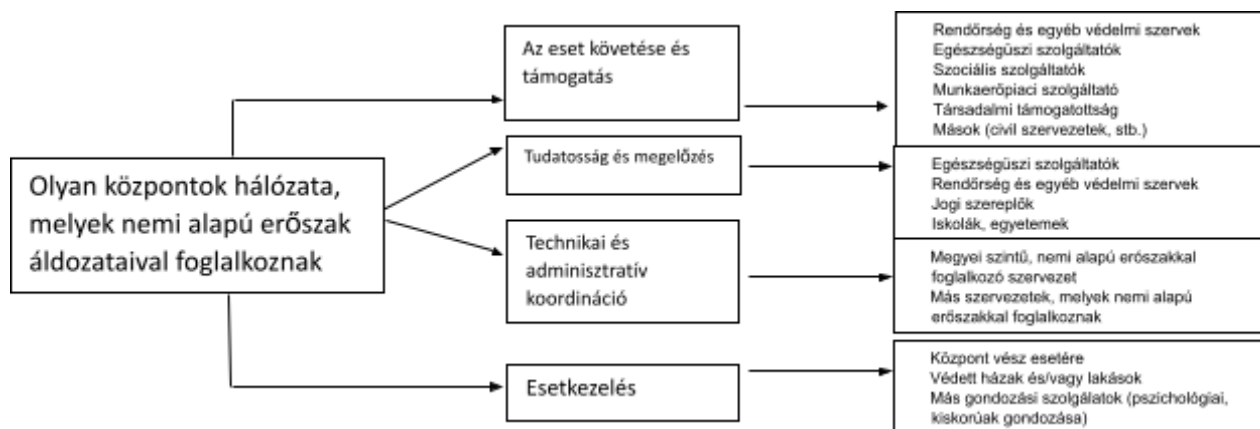
- **A többségi szolgáltatók közötti együttműködés. A nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nőknek nyújtott beavatkozások és szolgáltatások megkövetelik az együttműködést az orvosi, igazságügyi, rendőrségi stb. ágazatban érintett különböző szereplők között.** Az főbb szolgáltatók közötti együttműködés kulcsfontosságú ahhoz, hogy a fogyatékossgal élők, vagy a fogyatékossgal élő személyek által elkövetett erőszak áldozatai számára megfelelő és hatékony szolgáltatásokat biztosítsanak. Ennek előfeltétele, hogy ezek a szolgáltatások minden nő számára hozzáférhetőek és elérhetőek legyenek, különben az ilyen együttműködés eleve hatástalan és értelmetlen lesz. Ha például egy egészségügyi alapellátásban dolgozó orvos tisztában van a problémával, és felismeri, hogy az áldozat veszélyben van, de nem tudja őt menedékhelyre vagy biztonságos és megfelelő forráshoz irányítani, a megelőző munka lehetetlenné válik.
- **Az intézkedések összehangolása.** Alapvető fontosságú, hogy mind az egyes intézményeken belül és a különböző osztályokon vagy részlegeken belül, mind pedig a különböző szolgáltatók között megfelelő koordináció valósuljon meg. A jó koordináció érdekében fontos, hogy minden szereplő tisztában legyen a saját és a többiek tevékenységi körével.
- **Megfelelő források.** A nemi alapú erőszakkal kapcsolatos ügyekben érintett valamennyi szolgálat és intézmény számára a megfelelő és elegendő erőforrás szintén előfeltétele a sikeres beavatkozásnak és a hatékony együttműködésnek. Egy régióknak például lehet, hogy nagyon hatékony mentőszolgálat van, de ha nincs kórház, amely a beteg vagy sérült embereket fogadná, így a megfelelő orvosi ellátás biztosításának célkitűzése nem fog megvalósulni. A nemi alapú erőszak áldozatául esett nők ellátásának akadályát jelenti akkor is, ha a megfelelő erőforrások rendelkezésre állnak, de túlterheltek. Ezért nemcsak a megfelelő erőforrások megléte fontos, hanem az is, hogy maguk a források is rendelkezzenek elegendő, kifejezetten a nemi alapú erőszak és a fogyatékossgal területén képzett személyzettel, hogy megbirkózzanak az igényekkel.
- **Egyértelmű tevékenységi körök és iránymutatások/protokollok.** Minden egyes, a nemi alapú erőszakkal foglalkozó ügynökségnek egyértelműen meg kell határoznia nemcsak a tevékenységi körét, hanem az alapvető iránymutatásokat vagy protokollokat is. Az együttműködés érdekében fontos, hogy ezeket az információkat a különböző szereplők között kicseréljék, hogy mindegyikük világosabban tudja, hol kezdődik, hol ér véget a szerepe, vagy

hol lép kölcsönhatásba más szereplőkkel, és az áldozat ellátásának folyamatában mely pontjain.

- **A bevált gyakorlatokon és szabványokon alapuló együttműködés.** A jó együttműködésnek a különböző érintett szereplők helyes gyakorlatán kell alapulnia. Ha a saját szolgáltatóknál/szervezetünkben nincsenek jó gyakorlatok vagy alapvető normák (pl. nincs protokollunk a rossz bánásmód, a visszaélés és az erőszak eseteinek kezelésére), ez valószínűleg hatással lesz a más szolgáltatóknál folytatott munkánkra, és akadályozza a jó együttműködést, mivel válaszaink következetlenek lehetnek. Ebben az esetben az együttműködő partnereink észreveszik, és ez hatással lesz a belénk vetett bizalmukra, valamint arra, hogy mit várhatnak el a tevékenységünktől.
- **Ossza meg a releváns információkat, és állapodjon meg a kulcsfontosságú kérdésekben.** Például állapodjanak meg a veszélyfelmérésről és az áldozatok biztonságának tervezéséről. Sok áldozatnál nagy a kockázata annak, hogy ismét nemi alapú erőszaknak lesz kitéve. Az erőszak megelőzésében és a megismétlődés elkerülésében az ügynökségek csak akkor lehetnek sikeresek, ha a lehető legnagyobb figyelmet fordítják az áldozatok biztonságára, és a veszélyességi mutatókat hasonlóan értékelik. Ennek eléréséhez fontos lépés az interdiszciplináris csoportok létrehozása, ahol a különböző eseteket meg lehet osztani, és a különböző területek szakemberei megfelelő interdiszciplináris választ tudnak adni.
- **A nemek közötti esélyegyenlőség és a feminizmus kulcsfontosságú és átfogó kérdésként való beépítése minden intézkedésbe és intézménybe.** Emellett fontos, hogy minden kulcsfontosságú szereplő külön képzésben részesüljön arról, hogy miként lehet ezt beemelni. Nem csak akkor épül be, ha a nemi változót figyelembe vesszük az adatokban, hanem az is fontos, hogy a nemi és fogyatékosági változó figyelembevételére irányuló eredmények, valamint az intézmények akciói a kezdetektől fogva e két változó együttes számításba vételével legyenek átgondolva és megtervezve.

Az alábbi táblázat egy lehetséges koordinációs folyamatot mutat be példaként, amely az nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára kialakított speciális ellátóközpontok hálózatán alapul.

5. táblázat Példa egy lehetséges koordinációs folyamatra (saját kidolgozás) ⁶⁹

3.4 A fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak megelőzésének legfontosabb szempontjai

- **A nemi alapú erőszak fogalmának aktualizálása:** A SOTA jelentésben összegyűjtött információk szerint vannak olyan jogszabályok, intézkedések és irányelvek, amelyek a nemi alapú erőszakot korlátozó módon fogalmazzák meg. A nemi alapú erőszak megelőzésének egyik kulcsfontosságú szempontja, hogy a nemi alapú erőszak fogalmát hozzáigazítsák a nemzetközi jogkörnyezethez, például az Isztambuli Egyezményhez. Ez lehetővé tenné az intézkedések és az irányelvek európai szintű megosztását, és minden országban emelné a nők védelmének szintjét.
- **Tudatosságnövelés:** A nemi alapú erőszaktól mentes kultúra megelőzésének legjobb formulája a nők és férfiak közötti egyenlőségre való neveléssel kezdődik, már kisgyermekkortól kezdve, és ennek a képzésnek az egész életen át tartó folytonosságával, mind a szakma elsajátítása, mind annak gyakorlása során. Lényeges viszont, hogy folyamatosan képezzük azokat a szakemberekből álló csapatokat, akik naponta észlelik ezt az erőszakot és beavatkoznak annak enyhítése érdekében, tekintettel a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők sajátos szükségleteire. Ugyanakkor nagyon fontos, hogy különböző kampányok és különböző hozzáférhető formátumú,

⁶⁹ Személyre szabott gondozási terv a nemi alapú erőszak áldozatai számára. A fogyatékossgal élő nőkre vonatkozó gondozási útmutatóval kiegészített kiadás (2017). Murcia régió Családügyi és Esélyegyenlőségi Regionális Minisztériuma. Nőkért felelős főigazgatóság

például könnyen olvasható anyagok terjesztése révén felhívjuk a fogyatékossgal élő nők figyelmét a nemi alapú erőszakra és az áldozatok számára rendelkezésre álló különböző speciális forrásokra.

- **Férfiak az erőszak ellen:** A társadalom minden tagját, különösen a férfiakat és a fiúkat arra ösztönöznünk, hogy aktívan járuljanak hozzá az erőszak minden formájának megelőzéséhez. Szembe kell szállni velük, mint a nők elleni erőszak elkövetőivel, és egyúttal, mint az erőszak megszüntetésének nélkülözhetetlen részeseivel. Ezt különböző kezdeményezésekkel lehet elérni, például a nemi alapú erőszak megelőzésével kapcsolatos vegyes képzésekkel, ahol a férfiak és fiúk aktív szerepet játszanak a jó bánásmód előmozdítóiként és az erőszak elleni küzdelemben. A férfiak által vezetett figyelemfelkeltő kampányok is eszközöket és jó gyakorlatokat nyújthatnak a nemi alapú erőszak felszámolásához és leküzdéséhez.⁷⁰

Adatok és statisztikák: A fogyatékossgal élő nők elleni nemi alapú erőszak elleni hatékony küzdelem érdekében többet kell tudni róla. A megnevezés, az azonosítás, a mérés és a tanulmányozás - az okoktól a következményekig - segít a mítoszok leleplezésében és a válaszstratégiák jobb összpontosításában. Ha összehasonlítható és rendszeres információkkal rendelkezünk az erőszak áldozatairól, fogyatékosági típus és nem szerinti bontásban, akkor a kérdést nem alkalmi, hanem rendszerszintű egyenlőtlenségi problémaként kezelhetjük.

- **Kutatás:** A nemi alapú erőszakkal kapcsolatos, interszekcionális megközelítést alkalmazó specifikus és szakosodott kutatások végzése, figyelembe véve a fogyatékossgal élő nők sokféleségét és sajátosságait. Ennek a kutatásnak ki kell terjednie a fogyatékossgal élő nők elleni erőszak különböző típusaira, beleértve a digitális erőszakot vagy a kényszersterilizációt is.
- **Támogató szakemberek.** Különböző támogató szakemberek képzése és bevonása, mint például az előző szakaszban ismertetett segítők, hogy a fogyatékossgal élő nők számára biztosítsák a szükséges támogatást ahhoz, hogy képesek legyenek szembenézni az erőszakból eredő folyamatokkal.

⁷⁰ Ezekre a kampányokra különböző példákat találhat ezeken a linkeken:

Avon Alapítvány a Nőkért - Mondj nemet a nemi alapú erőszakra / szimbolikus erőszakra:

<https://www.youtube.com/watch?v=Z6RHsjpfW0>

Avon Foundation for Women - kampány a nők elleni erőszak ellen: <https://www.youtube.com/watch?v=IQjxslRQFgE>

"Akkor ki" kampány 25N 2022 Spanyol kormány: <https://www.youtube.com/watch?v=vxfR1-zgdwY>

- **Koordináció és közös protokollok.** Koordinációs eszközök és közös protokollok kidolgozása a nemi alapú erőszak megelőzésére és felderítésére, amelyeket a szociális és szociális-egészségügyi szolgáltató központok hálózatában kell alkalmazni, a fogyatékosági szakszolgálatokkal összehangoltan.
- **Szabványosított eszközök.** Olyan validált és szabványosított eszköz kifejlesztése, amely megkönnyíti a fogyatékossgal élő nők elleni nemi alapú erőszak felderítését.⁷¹
- **Információk:** A férfiaknak és fiúknak, fiataloknak és serdülőknek, valamint környezetüknek szóló tájékoztatás javítása a nem egyenjogú, szexista és erőszakos magatartásformák és attitűdök felismerése és önfelismerése érdekében.
- **Speciális szakemberek beavatkozása:** Megállapodások aláírása a pszichológia, a szociális munka, a szociálpedagógia és a kriminológia szakmai szövetségeivel, a fogyatékossgal élő nőket szakértőként képviselő szövetségek, valamint más szervezetekkel, hogy az agresszorok a fogyatékossga szakosodott, feminista, interszekcionális és emberi jogi megközelítésben képzett és tapasztalt szakemberek által végzett beavatkozásban részesülhessenek.
- **Tapasztalatból származó szakértő oktatók:** A nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők részvételének elősegítése, akik meg tudják osztani vallomásukat, nemcsak a társadalom egészét célzó képzési intézkedések kidolgozásában, hanem a⁷² kampányokban is. Valamint a cselekvési jegyzőkönyvek kidolgozásában és a felderítési eszközök fejlesztésében. A fogyatékossgal

⁷¹ Különböző példák ezekre az eszközökre:

- ❖ Közös szabványosított eszköz a nemi alapú erőszak korai felismerésére a nemzeti egészségügyi rendszerben. Spanyolország kormánya (Instrumento común estandarizado para la detección temprana de la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud, 2021). (Gobierno de España): https://www.sanidad.gob.es/organizacion/sns/planCalidadSNS/pdf/equidad/Doc_Aprobado_CISNS_Instrum_Estandariz_De_tec_Temprana_VG_1Dic2021_OSM.pdf
- ❖ Hudson, W.W. és McIntosh, S.R. (1981). A házastársi bántalmazás értékelése: Két számszerűsíthető dimenzió. Journal of Marriage and Family, 43(4): 873-888. doi:10.2307/351344

⁷² Ezen a linken különböző példákat találhat ezekre a kampányokra:

#Voytapadanocallada:

<https://www.pleninclusion.org/noticias/con-el-lema-voy-tapada-no-callada-plena-inclusion-convoca-a-todas-las-mujer-es-a-una-manifestacion-virtual-contra-la-violencia-machista/>

élő nők élettapasztalattal rendelkeznek, speciális képzésben részesülnek, kutatást végeznek, és az emberi jogok és a nők jogainak aktivistái, így oktatóként való részvételüknek sokkal nagyobb hatása és értéke van.

3.5 Hivatkozások és információk további tájékozódáshoz

- [http://www.convenciondiscapacidad.es/wpcontent/uploads/2021/03/protocolo de atencion.pdf](http://www.convenciondiscapacidad.es/wpcontent/uploads/2021/03/protocolo_de_atencion.pdf)
- [http://files.wavenetwork.org/trainingmanuals/Bridging Gaps MultiAgency Cooperation 2006 English.pdf](http://files.wavenetwork.org/trainingmanuals/Bridging_Gaps_MultiAgency_Cooperation_2006_English.pdf)
- <https://www.endvawnow.org/en/articles/319-developing-coordinated-community-responses-.html?next=329>
- <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/facilitating-access-to-justice/>

4. Fogytékossággal élő nők és a nemi alapú erőszak⁷³

Az előző fejezetekből kiderült, hogy a fogytékossággal élő nők sajnos sokkal kiszolgáltatottabbak a nemi alapú erőszaknak. Ebben a fejezetben azt a hozzáadott értéket kívánjuk megvédeni, amelyet a fogytékossággal élő nők bevonása és közvetlen részvétele jelent az áldozatoknak nyújtott érzékeny és inkluzív szolgáltatások kialakításában. Ők tudják, hogy mik az igényeik és szükségleteik, és lényeges, hogy a többi szereplő előtt ezeket ők maguk fejezhessék ki és védhessék meg magukat a szükséges támogatás megadásával. Ahhoz azonban, hogy ezt megtehessék, a fogytékossággal élő nőknek ismerniük és érteniük kell bizonyos, az őket különösen érintő, a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos kérdéseket. Ebben a fejezetben megpróbálunk foglalkozni ezekkel az esetekkel.

4.1 Jogaink ismerete és védelme: Támogató szolgáltatások az nemi alapú erőszak áldozatai és az igazságszolgáltatási rendszer számára

Az Isztambuli Egyezmény⁷⁴ "Általános támogató szolgáltatások" című 20. cikke az általános gondozási szolgáltatásokról szól azoknak a nőknek, akik a családon belüli erőszak áldozataivá váltak:

1. A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítására, hogy az áldozatok olyan szolgálatokhoz fordulhassanak, amelyek elősegítik felépülésüket az erőszakot követően. Ezeknek az intézkedéseknek szükség esetén olyan szolgáltatásokat kell magukban foglalniuk, mint a jogi és a pszichológiai tanácsadás, a pénzügyi támogatás, a lakhatás, az oktatás, a képzés és a munkahely-keresési támogatás.
2. A részes felek megteszik a szükséges jogalkotási vagy más intézkedéseket annak biztosítására, hogy az áldozatok egészségügyi és szociális szolgálatokhoz fordulhassanak, a szolgálatok megfelelő forrásokkal rendelkezzenek, és a szakemberek képzettsége lehetővé tegye az áldozatok segítését és megfelelő szolgálatokhoz irányítását.

⁷³ Az 1. és 4. fejezetben kidolgozott tartalmakat könnyen olvasható és infografikus formában adaptáltuk, amelyek a kézikönyv függelékében találhatók.

⁷⁴ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Lényeges szempont ezen a ponton az, hogy nem minden fogyatékossgal élő nő van tisztában a jogaival, a számukra elérhető szolgáltatásokkal és azok elérésének módjával, az önálló életvitelhez szükséges támogatási programok és megoldások, valamint a hozzáférhető szolgáltatások hiánya kiszolgáltatottá és függővé teszi a fogyatékossgal élő nőket. Ezért nagyobb hangsúlyt kell fektetni és erőfeszítést tenni a személyre szabott képzésre annak érdekében, hogy képessé tegyünk őket arra, hogy saját magukat képviselhessék, valamint alapvető fontosságú, hogy hozzáférhető információkat nyújtsunk számukra ezekről a jogokról.

4.1.1 Milyen támogató szolgáltatásokat nyújtanak az erőszak áldozatául esett nőknek?

Ezek olyan szolgáltatások, amelyek célja, hogy átfogó ellátást nyújtsanak a nemi alapú erőszak áldozatává vált nők, kiskorúak és eltartottak számára. A fő szolgáltatások közé tartozik a szállás, az ételmezési támogatás, a pszichoszociális ellátás, a jogi tanácsadás, a munkavállalási tanácsadás és a biztonság.

Ezek a szolgáltatásokon keresztül a nők számára lehetővé válik:

- Tanácsot kapnak a lehetséges intézkedésekről és a jogaikról.
- Megismerik azokat a szolgáltatásokat, amelyekhez anyagi, orvosi, pszichológiai és szociális segítségért fordulhatnak.
- Hozzáférés a különböző szállásokat összefoglaló forrásokhoz (hozzáférhető sürgősségi, átmeneti szállások, védett központok stb.), ahol biztonságuk garantált, és alapvető szükségleteiket kielégítik.
- Fizikai és/vagy pszichológiai egészségük helyreállítása.
- Képzésük, munkaerő-piaci beilleszkedésük vagy munkaerő-piaci reintegrációjuk megvalósítása.
- Pszichoszociális támogatásban részesülnek a felépülés teljes folyamata alatt, hogy elkerüljék a kettős áldozattá válást.

Az erőszak áldozatait ellátó szolgálatok egyben információs és tanácsadó pontok is, nemcsak az áldozatok, hanem azon személyek számára is, akiknek információra van szükségük és/vagy szakemberek számára, akiknek tanácsra van szükségük az erőszak megelőzését célzó tevékenységek fejlesztésének támogatásához. Néhány ilyen szolgáltatás a segélyhívó telefonszám (pl. 112); ingyenes jogi tanácsadás, áldozati információs és támogató szolgáltatások (offline és online) stb.

Az ingyenes segélyvonalon keresztül történő első kapcsolatfelvétel nagyon fontos, mert tanácsot és támogatást, gyakorlati információkat nyújt a bűnözéssel és a bántalmazással kapcsolatban, és a helyi közösségben meglévő erőforrásokhoz, valamint az igazságszolgáltatási és szociális szolgáltatások rendszerén belüli speciális érdekképviselőhöz irányít, ezért olyan fontos, hogy ez az első kapcsolatfelvétel olyan szolgáltatásokon keresztül történjen, amelyek a fogyatékossgal élő nők számára teljes mértékben hozzáférhető, függetlenül attól, hogy a nőnek milyen támogatási igényei vannak.

Ebben az értelemben alapvető fontosságú, hogy lehetőség legyen az e szolgáltatásokban végrehajtott hozzáférhetőségi intézkedések értékelésére és felülvizsgálatára. Egyes befogadónak tekintett szolgáltatások nem feltétlenül veszik figyelembe az összes támogatási igényt. Ez különösen igaz az érzékszervi fogyatékossgal élőkre és az autistákra.

Támogató szolgáltatások a nemi alapú erőszak áldozatainak a RESPONSE projektben részt vevő országokban

Bár vannak közös jellemzői az erőszak áldozatainak nyújtott támogató szolgáltatásoknak, ezeket nem azonos módon nyújtják a különböző országokban vagy az egyes országok különböző régióiban.

❖ FRANCIAORSZÁG

Franciaországban a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára a támogató szolgáltatások széles skálája áll rendelkezésre:

Nemzeti segélyvonalak, amelyek érzelmi támogatást és tanácsadást nyújtanak a nemi alapú erőszak áldozatává vált nőknek. Ilyen például a Fédération Nationale Solidarité Femmes (Nők Szolidaritásának Országos Szövetsége) által működtetett 3919-es telefonszám és a Viols Femmes Information (Információ a nők elleni nemi erőszakról) 0800 05 95 95 segélyvonala.

Helyi támogatási és gondozási lehetőségek:

- Nappali központok, amelyek az erőszak áldozatául esett nők számára első fogadó állomást és meghallgatást biztosítanak, majd esetleg tovább irányítják őket más intézményekhez és partnerekhez. Céljuk, hogy az erőszak áldozatául esett nőket és gyermekeiket felkészítsék otthonaik elhagyására, vagy megakadályozzák azt, és ezzel megelőzzék a vészhelyzeteket. Emellett gyakorlati szolgáltatásokat (postaláda, zuhanyzó, mosoda és csomagmegőrző) és szakorvosi konzultációkat is biztosítanak.

- Fogadó, meghallgató és tanácsadó központok (LAEO), amelyek a nappali központok által végzett tevékenységeken túlmenően tájékoztatást, pszichológiai támogatást és hosszú távú segítséget nyújtanak.
- A családon belüli erőszak áldozatául esett nők referensei, akik helyi koordinációs szerepet töltenek be.
- A nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára pszichológiai támogatást nyújtanak a tanácsadó szolgálatok, például a nők és családok jogairól szóló információs központok (Centres d'Information sur les Droits des Femmes et des Familles).

A családon belüli erőszak elől menekülő nők számára rendelkezésre állnak **sürgősségi szálláshelyek**, például a Centres d'Hébergement et de Réinsertion Sociale (CHRS).

A jogi segítségnyújtás az erőszak áldozatául esett nők számára nyújt segítséget a védelmi határozat megszerzésében, a panaszok benyújtásában és a jogi képviselet megszervezésében. Ilyen például az Aide Juridictionnelle (jogi segítségnyújtás) és a nők jogait védő ügyvédi egyesületek.

Az orvosi szolgálatok orvosi segítséget nyújtanak a nemi alapú erőszak áldozatává vált nőknek, beleértve a sürgősségi ellátást, az igazságügyi vizsgálatokat és a pszichológiai támogatást. Ilyen például a Centres de Planification Familiale (családtervezési központok).

Fontos megjegyezni, hogy Franciaországban más típusú támogató szolgáltatások is rendelkezésre állnak a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára, például foglalkoztatási és képzési programok az erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára. Emellett közösségi csoportok, köztük LMBTQ+ csoportok is kínálnak támogató szolgáltatásokat a nemi alapú erőszak áldozatává vált nők számára.

❖ MAGYARORSZÁG

Az abúzus, illetve bűncselekmény gyanúja esetén nyitva álló jogorvoslati, áldozatsegítést biztosító lehetőségek, panasztételi fórumok ⁷⁵:

⁷⁵ Gazsi, A. *A fogyatékossgal élő személyek fizikai és egyéb sérülése, valamint bántalmazása és elhanyagolása esetén rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek elemző bemutatása.* 2015.

- Büntetőeljárás kezdeményezése, feljelentés. A büntetendő cselekmény gyanúja esetén a büntetőeljárás megindítását eredményező okok közül a leggyakoribb a feljelentés, amely az azt előterjesztő részéről nem más, mint a büntetőjogi igény tárgyában szerzett ismereteinek a hatósággal (pl. rendőrséggel) történő közlésen.
- Alapvető Jogok Biztosa eljárásának kezdeményezése (amennyiben a jogszabályban meghatározott szerv cselekménye az alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva).
- Egyenlő bánásmód követelményének sérelme esetén nyitva álló jogorvoslati lehetőség: Alapvető Jogok Biztosa elkülönült szervezeti egysége, az Egyenlő Bánásmódért Felelős Főigazgatóság eljárásának kezdeményezéssel⁷⁶.
- Áldozatvédelmi, áldozatsegítő szolgáltatások kezdeményezése, segítség kérése áldozatsegítő, fogyatékos emberek jogvédelmével foglalkozó civil szervezetektől

Áldozatvédelmi, áldozatsegítő szolgáltatások, szervezetek:

- **Áldozatsegítő Szolgálatok és Áldozatsegítő Központok:** A fővárosi és megyei kormányhivatalokban elérhető áldozatsegítő szolgálatok mellett több nagyvárosban már áldozatsegítő központok is működnek⁷⁷.
- **Áldozatvédelmi referensekből álló áldozatvédelmi hálózat:** A rendőrség speciális áldozatsegítő feladatait az áldozatvédelmi referensekből álló áldozatvédelmi hálózat látja el (2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól).
- **Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat:** Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhasznú Kft.⁷⁸

<https://fszk.hu/wp-content/uploads/2015/06/Seg%c3%a9danyag-a-Fogyat%c3%a9koss%c3%a1g-%c3%a9s-ab%c3%bazus-c.-%c3%batmutat%c3%b3hoz.pdf>

⁷⁶ Az Alapvető Jogok Egyenlő Bánásmódjának Főigazgatósága: <https://www.ajbh.hu/ebff-mikor-serul-az-egyenlo-banasmod-kovetelmenye>

⁷⁷ <https://vansegitseg.im.gov.hu/aldozatsegito-kozpontok/>

⁷⁸ Honlap és elérhetőségek: <https://okit.hu/>

- **Krízisambulanciák: Országsszerte jelenleg 9 krízisambulancia működik.** A krízisambulancia egy olyan humán szolgáltatás, amely a kapcsolati erőszak témájában jártas professzionális szakemberek biztosításával segíti a kapcsolati erőszak áldozatait, családtagjaikat, illetve a velük kapcsolatba kerülő szakembereket, megelőzve ezzel a súlyos krízishelyzetek kialakulását.
- **Jogi segítségnyújtás és pártfogó ügyvédi képviselő** Fővárosi és Megyei Igazságügyi Szolgálatok Jogi Segítségnyújtó Osztályai⁷⁹.
- **Gyermekek esetében:** A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 2019-ben módosult és a 61.§ (2) bekezdés szerint, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok – az irányadó izlandi modell mintájára működő – ún. Barnahus (jelentése: gyermekház) szolgáltatást nyújthatnak. A szolgáltatás célja a szexuális abúzust elszenvedett gyerekáldozatok védelme a bizonyítási és a büntetőeljárás során bekövetkező többszöri kihallgatás retraumatizáló hatásától, valamint a gyerek megóvása az eljárás során jelentkező egyéb, súlyosan traumatizáló tényezőktől, amennyiben fogyatékos személy az abúzus áldozata javasolt élni e lehetőséggel.
- Szakmai kiadványok: Nemzeti Fogyatékosügy - és Szociálpolitikai Központ (NFSZK) honlapján elérhető kiadványait ajánljuk, mely információs anyag a bántalmazás témakörében és szervezetek nevét és elérhetőségét is tartalmazza:
 - o Abúzus-prevenációs érzékenyítő program segítő kiadvány, Szerkesztette: Horváth Zsófia. Kiadja: Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit Kft. 2017 (NFSZK)⁸⁰
 - o Fogyatékoság és bántalmazás könnyen érthető kommunikációval készült kiadvány (NFSZK)⁸¹
 - o Fogyatékoság és abúzus – Útmutató szolgáltatók számára (NFSZK)⁸²

◆ LITVÁNIA

Az erőszakot átélt nők számára ingyenes pszichológiai segítségnyújtást, átmeneti szállást, ingyenes speciális komplex segítségnyújtást, ezenkívül specifikus segítő központok, önkormányzati intézmények és nem

⁷⁹ Információk: <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas>)

⁸⁰ https://fszk.hu/wp-content/uploads/2017/06/Ab%C3%BAzusprevenici%C3%B3_kiadv%C3%A1ny.pdf

⁸¹ <https://fszk.hu/kiadvany/fogyatekossag-es-bantalmazas/>

⁸² <https://fszk.hu/kiadvany/fogyatekossag-es-abuzus-utmutato-szolgaltatok-szamara/>

kormányzati szervezetek által nyújtott segítséget, beleértve a hosszú távú segítségnyújtási szolgáltatásokat is, a Litván Köztársaság kormánya által meghatározott eljárás szerint biztosítják⁸³.

A családon belüli erőszakot átélt litván lakosok többsége (60%) nem keresett segítséget sehol. Az érintettek félnek segítséget kérni, mert szégyellik, hogy a rokonok és a barátok elítélik őket. Néha ez a félelem abból fakad, hogy nem hisznek abban, hogy valaki tud segíteni, nem bíznak az intézményekben. Néha nehéz valamin változtatni, és amikor az ember sokkos és stresszes állapotban van, nehéz befogadni az információkat. Az áldozatok panaszkodtak a segítségnyújtás lehetőségeiről szóló információk hiányára, elmondták, hogy nem bíznak a pszichológusokban, gyermekjogvédelmi szakemberekben, és néha érezték a rendvédelmi tisztviselők szkeptikus hozzáállását is. Az áldozatok félelemmel teli hozzáállását erősíti, hogy az erőszakot, különösen a pszichológiai erőszakot nehéz bizonyítani.

A fogyatékossgal élő emberek csaknem kétszer nagyobb valószínűséggel tapasztalnak családon belüli erőszakot, és még háromszor kisebb valószínűséggel keresnek segítséget. A fogyatékossgal élő személyeket gyakran bántalmazzák gondnokaik vagy gondozóik, azok, akik a fogyatékossgal élő személy által kapott juttatásokból élnek.

Ez a társadalom egy olyan csoportja, amely részben el van szigetelve az információtól. A rendőrök gyakran az egyetlenek, akiktől a fogyatékossgal élő személyek tájékoztatást kapnak a jogaikról. Egyes esetekben azonban hiányozhat a fogyatékossgal élővel való bánásmódhoz szükséges kompetenciájuk. Ezenkívül a fogyatékossgal élő személyek számára nehezebb megérteni az információkat, és gyakran elfelejtik azokat⁸⁴.

Az alábbi szervezetek segíthetnek az erőszak áldozatainak:

- **A rendőröknek** jogukban áll jogi lépéseket tenni az erőszak megállítása és az áldozat védelme érdekében. A rendőrség gondoskodik az erőszak azonnali megszüntetéséről. A rendőrség így ellenőrzi az erőszakra hajlamos családokat vagy egyéneket. Az áldozatnak nyújtott rendőri segítség több területre terjed ki. Először is ez az erőszakról szóló bejelentésekre adott megfelelő és kielégítő válasz, például a helyszínre való gyors kiérkezés. Fontos, hogy az erőszak áldozatai a lehető legnagyobb bizalommal legyenek a rendőrök iránt, és ne féljenek odamenni hozzájuk, ha erőszakot tapasztaltak. Az információt, miszerint

⁸³ Jelentés az alapvető emberi jogi kérdések terén erőszakot tapasztaló személyeknek nyújtott segítségről, 2020. december 31., NŽTI-2020/1-1, Vilnius: https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2021/01/NZTI-2020-1-1-3D-122_2021-01-142.pdf.

⁸⁴ Giedrė Purvaneckienė, Vita Venslovaitė, Irena Stonkuvienė, Rūta Žiliukaitė (2019). Családon belüli erőszak: megelőzés, védelem, segítségnyújtás, együttműködés, kvalitatív kutatási jelentés. Vilnius, Sprendi tu: [https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20\(5\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20(5).pdf)

erőszak esetén, vagy ha az egészséget és az életet fenyegető veszély áll fenn, a 112-es segélyhívószámot kell hívni, melyet nyilvánosan terjesztenek, és jól látható a közterületen.⁸⁵

- Annak érdekében, hogy a nőket megvédjék az esetleges erőszakos cselekményektől, a bántalmazó ellen mindig **erőszakvédelmi végzést** (parancsot) adnak ki. Az erőszakvédelmi végzessel a bántalmazó köteles:⁸⁶
 1. ideiglenesen kiköltözni a lakóhelyéről, ha olyan személlyel él együtt, akit bántalmazott, függetlenül attól, hogy kié a lakhatási jog;
 2. nem látogathatja meg az erőszakot átélt személy lakóhelyét, nem közelítheti meg az erőszakot átélt személyt, nem kommunikálhat vele, és nem kereshet vele kapcsolatot.

Az erőszak elleni védelmi határozatot attól függetlenül adják ki, hogy született-e döntés az előzetes vizsgálat megindításáról.

Minden olyan esetben, amikor a nők elleni erőszak alkalmazása miatt előzetes nyomozást indítottak, az ügyésznek a büntetőeljárás törvénykönyvvel összhangban kell döntenie és határoznia az eljárás előtti intézkedésekről. Az ügyész, ha egy személy hozzá fordul, tájékoztatva őt az elszenvedett vagy várhatóan bekövetkező erőszakról, valamint az erőszakot elszenvedő személy írásbeli kérelmére, jogosult a kérelem kézhezvételének időpontjától kezdődően haladéktalanul erőszakvédelmi végzést kiadni a bántalmazóval szemben.

- **A büntető igazságszolgáltatás** az erőszak bizonyított eredményeire reagál. Az erőszakos bűncselekményeket kutatva meg kell jegyezni, hogy a fogyatékossgal élő nők elleni erőszakkal kapcsolatos esetek száma növekszik. Az áldozatnak joga van részt venni a **nyomozásban**, megismerni annak menetét és az ügy iratait, tanúvallomást tenni, tanúk kihallgatását kérni, beleértve a családban élő kiskorú gyermekeket is. Az előzetes nyomozás során az áldozatnak joga van kérelmet benyújtani a

⁸⁵Dr. Gintaras Chomentauskas, Dr. Edita Dereškevičiūtė, Dovilė Murauskienė (2017). Családon belüli erőszak: felismerés, támogatás, megelőzés. Vilnius, Human Studies Centre. ISBN 978-609-438-015-0. <https://bukstipri.lt/doclib/i8hljxfbnage1mgk11fryfnsxwmmzx6t>. <https://bukstipri.lt/doclib/i8hljxfbnage1mgk11fryfnsxwmmzx6t>.

⁸⁶ Ramunė Jakštienė. A nők elleni családon belüli erőszak: büntetőjogi védelem, doktori értekezés. Mykolas romeris egyetem, társadalomtudományok, jog (01 S) VILNIUS, 2019: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15758/Disertacija_R_%20Jakstiene.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Büntető Törvénykönyv azon cikkeinek módosítására vagy kiegészítésére, amelyek alapján a családon belüli erőszak ügyében az előzetes nyomozást kezdeményezték.

- Egy másik nagyon fontos láncszem erőszak esetén a **Speciális Átfogó Segítségnyújtási Központ**, amely a rendőrségtől kapott, erőszakos esetről szóló információt és az erőszak veszélyének kitett vagy erőszakot átélt személy adatait követően azonnal kapcsolatba lép az erőszak veszélyének kitett, vagy erőszakot átélt személlyel, és speciális, átfogó segítséget nyújt neki. A szakosított segítő központok más intézményekhez is közvetítenek annak érdekében, hogy az áldozat megkapja azt a segítséget, amelyre az adott pillanatban a leginkább szüksége van. Szükség esetén például együttműködnek az önkormányzatok vagy nem kormányzati szervezetek által működtetett krízisközpontokkal, amelyek rövid távú szállást biztosítanak az erőszak áldozatainak, azok számára, akik nem tudnak otthon maradni. A speciális komplex segítségnyújtási központok Litvánia egész területén, minden településen segítséget nyújtanak. Összesen 14 szervezet látja el a speciális komplex segítségnyújtási központok feladatait.⁸⁷

Az erőszakos kapcsolatok jellemzője, hogy az áldozat függ a bántalmazótól, és nincs lehetősége a helyzet megváltoztatására. Ha senki sem avatkozik be, az erőszak eskalálódik, és súlyos csonkítással vagy halállal végződhet.

Áldozatvédelem, áldozatsegítő szolgálatok, szervezetek:

- "Ribologija" (<https://www.ribologija.lt/>) - nonprofit szervezet, amely a szexuális erőszakkal szemben biztonságos környezet megteremtését és a szexuális jogokkal kapcsolatos információk hozzáférhetőségének növelését segíti elő.
- "Lygiai" Egyesület (<https://suukraina.lt/pagalba-ukrainai/aukojimas/asociacija-lygiai/>) - egy olyan szervezet, amely humanitárius segítséget nyújt a nőknek, különösen azoknak, akik az ukrajnai háború alatt szexuális erőszakot szenvedtek el.
- Női Információs Központ (<https://www.moteruinformacijoscentras.lt/>) - nem kormányzati női szervezet, amely a nemek közötti egyenlőség előmozdítása, a nők elleni erőszak leküzdése és a közoktatás területén tevékenykedik.
- Litvániai Szövetség a Női Jogok Érvényesítéséért (<https://www.specializuotospagalboscentras.lt/asociacija/>) - 14 női civil szervezetet egyesít, amelyek a

⁸⁷ <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/kontaktai/>

Speciális Komplex Segítő Központok (SKPC) feladatait látják el, és segítséget nyújtanak a családon belüli erőszak által érintett személyeknek. A szövetség állami és nemzetközi szinten vizsgálja és megoldja a nemi alapú erőszak problémáját, befolyásolja az állami politika kialakítását, biztosítja a speciális komplex segítségnyújtást, erősíti az intézményközi együttműködést és zéró toleranciára törekszik az erőszakkal szemben.

- A Litván Női Jogok Összefogása "Lygus" Egyesület (<https://www.lygus.lt/>) - 17 női nem kormányzati szervezetet egyesít, amelyek Litvánia-szerte ellátják a Speciális Segítő Központok feladatait, és speciális, komplex segítséget nyújtanak az intim környezetben elkövetett erőszak által érintett személyeknek. Miután ilyen módon egyesítették erőiket, a szervezetek erősebbé válnak, és nagyobb hatást tudnak gyakorolni.
- A Litván Fogytékosságügyi Szervezetek Fóruma (<https://www.lnf.lt/>) 16, különböző fogyatékoságokat képviselő szervezetet egyesít. A Fórum célja annak biztosítása, hogy a fogyatékosággal élő emberek (beleértve a fogyatékosággal élő nőket is) egyenlő esélyekkel vehessenek részt a társadalmi élet minden területén - az oktatási rendszerben, a munkaerőpiacon és a közéletben.
- Litván Női Lobbiszervezet (<https://lmlo.lt/en/about-us/>) - tagja az Európai Női Lobbiszervezetnek (EWLO), amely az Európai Unió legnagyobb női egyesületeket tömörítő ernyőszervezete, és 31 ország több mint 2000 női egyesületét egyesíti. Küldetése, hogy elősegítse a női nem kormányzati szervezetek aktív részvételét a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos politikák és jogszabályok kidolgozásának folyamatában, valamint a litvániai és európai döntéshozatalban.

A fenti szervezetek mindegyike segítséget nyújt a fogyatékosággal élő lányoknak és nőknek erőszak esetén. Saját kezdeményezésükre vagy nagyobb projektek részeként támogatást nyújtanak és elvégzik a szükséges oktatási tevékenységeket az erőszak előfeltételeinek megszüntetése érdekében.

◆ LENGYELORSZÁG

A nemi alapú erőszak áldozatává vált nők Lengyelországban hozzáférhetnek bizonyos ellátási szolgáltatásokhoz, amelyek az alábbiak:

- **Kék vonal**⁸⁸ A családon belüli erőszak áldozatainak lengyelországi segélyszolgálat 1995-ben jött létre a Lengyel Pszichológusok Szövetsége alá tartozó Pszichológiai Egészségügyi Intézet egyik

⁸⁸ Niebieska Karta - A kék kártya - információk a családon belüli erőszak által érintettek számára - https://www.niebieskalinia.info/images/2.06.22_ANG_en_EN.pdf

részlegeként. A szolgáltatások közé tartozik a tanácsadás, a jogi klinika, a Lengyel Országos E-mail Segélyszolgálat, a Lengyel Országos Telefonos Segélyszolgálat, a családon belüli erőszak áldozatainak központja, képzések és tanácsadási tevékenységek országos szervezetek (pl. minisztériumok, rendőrség stb.), valamint magánszemélyek számára.

- **"A nemi alapú erőszak elleni 16 napos akció" kampány**⁸⁹ egy nemzetközi kampány, amelyet a Women's Global Leadership Institute szervez, és amelynek célja a nemi alapú erőszak felszámolására irányuló munka támogatása és koordinálása helyi, állami és nemzetközi szinten.
- **Lengyelország első videója az erőszak elleni védekezés stratégiáiról:** Lengyelül, hanggal, felirattal és lengyel jelnyelven. A filmben különböző feminista önvédelmi stratégiákat láthat, amelyeket a nők alkalmaznak az erőszak hatékony megállítására.⁹⁰

Az anyagot a "Nem azt jelenti, hogy nem!" - a fogyatékossgal élő nők elleni erőszak megelőzése" című projekt részeként készítették. A "No means no" projekt a lengyelországi Autonómia Alapítvány, a belga Garance ASBL és AWIQ, a franciaországi Faire Face, valamint a németországi Unvergesslich Weiblich, Wendo Marburg és Bv Fest együttműködésével jött létre.⁹¹

A brosúrákat egy nemzetközi szakértői csoport készítette, amelyben fogyatékossgal élő nők is részt vettek, hogy megtörjék az erőszakra való hallgatást, és támogassák a fogyatékossgal élő nőket az erőszakkal szembeni ellenállásban. Az útmutatók alapvető eleme a felhatalmazás/megerősítés stratégiája.

A nők információkat találnak arról, hogyan védekezhetnek és reagálhatnak az erőszak ellen.

Ez az első olyan forrás ebben a témában, amely figyelembe veszi a hallás-, mozgás-, látássérültség és értelmi fogyatékossgal élő nők (valamint a fogyatékossgal nem rendelkező nők* és lányok* életének tapasztalatait és valóságát).

- 2010. augusztus 1-jén hatályba lépett a családon belüli erőszak elleni fellépésről szóló törvény módosítása. A családon belüli erőszak elleni fellépésről szóló törvény módosítása létrehozta az úgynevezett interdiszciplináris csoportokat. Az interdiszciplináris csoportot a helyi önkormányzat vezetője, a polgármester vagy a város polgármestere alkotja, és a szociális segélyezés szervezeti

⁸⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/16-dni-akcji-przeciw-przemocy-ze-wzgledu-na-plec-0>

⁹⁰ információ arról, hogy hol kaphat segítséget. Link a <https://www.youtube.com/watch?v=Zzung1KXgc8> videóhoz

⁹¹ Egy kézikönyv kiadása - Hogyan védekezhetnek a fogyatékossgal élő nők az erőszak ellen: <https://autonomia.org.pl/publikacje/nie-znaczy-nie-jak-kobiety-z-niepelnosprawnosciami-moga-obronic-sie-przed-przemocami/>

egységeinek, az alkoholproblémák megoldására létrehozott községi bizottságnak, a rendőrségnek, az oktatásnak, az egészségvédelemnek és a civil szervezeteknek a képviselőit nevezi ki. Az interdiszciplináris csoportban a bírósági pártfogó felügyelők, valamint az ügyészek és az erőszak megelőzésével foglalkozó intézmények képviselői is részt vesznek. A csapat szervezeti és technikai támogatását a szociális jóléti központ biztosítja. A csapat feladata többek között a családon belüli erőszak problémájának diagnosztizálása, majd megelőzési céllal az erőszakkal veszélyeztetett környezetben való fellépés, illetve a kóros környezetbe történő beavatkozás.

◆ PORTUGÁLIA

Portugáliában a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak területén a jogi keret fokozatos fejlődésének tanúi lehettünk, amelyet a hálózati beavatkozás megerősítése kísért.

A nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről a Nemzeti Egyenlőségi és Megkülönböztetésmentes Stratégia (2018-2030)⁹² rendelkezik, konkrétan a "Cselekvési terv a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére"⁹³. Az Állampolgársági és Nemek Közötti Egyenlőségi Bizottság (portugál rövidítéssel CIG) a nemzeti stratégia és a vonatkozó cselekvési tervek koordináló szerve.

A családon belüli erőszak áldozatait támogató nemzeti hálózat (portugál rövidítéssel RNAVVD), amelyet a 2/2018-as szabályozási rendelet szabályoz⁹⁴, a portugál családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére szolgáló intézményrendszer kulcsfontosságú eleme. A portugáliai családon belüli erőszak területére vonatkozó erőforrás-útmutató szerint, amely az RNAVVD-t és az e területen beavatkozást nyújtó egyéb szolgáltatásokat integráló szervezetek elérhetőségeit gyűjti össze, 225⁹⁵ áldozatsegítő struktúra működik az oldalon.

A családon belüli erőszak áldozatai számára nyújtott támogató szolgáltatások⁹⁶ kétféle válaszlehetőségre tagozódnak: támogató központok és menedékhelyek. A támogató/segítő központok egy vagy több technikai és multidiszciplináris csoportból álló szolgálat révén kialakított választ jelentik, amely nemtől függetlenül

⁹² https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/12/Resol_Cons_Ministros_61_2018.pdf

⁹³ Jelenleg információink szerint hamarosan bemutatják a VI. cselekvési tervet a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak elleni küzdelemről (2023-2026).

⁹⁴ <https://files.dre.pt/1s/2018/01/01700/0067400684.pdf>

⁹⁵ <http://www.guiaderecursosvd.cig.gov.pt/#/>, konzultáció 2023. április 17-én.

⁹⁶ https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=2831A0004&nid=2831&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&so_miolo=&nversao=

biztosítja a családon belüli erőszak áldozatainak a segítségnyújtást, támogatást és továbbírást, annak érdekében, hogy megvédjék őket. Ez a szociális biztonság, az oktatás, az egészségügy, az igazságszolgáltatás és az önkormányzatok közötti összehangolt válasz.

A menedékhelyek olyan szociális válaszingtezmények, amelyek a családon belüli erőszak áldozatául esett nők ideiglenes elhelyezését jelentik, akik kiskorú gyermekeikkel együtt vagy anélkül, de biztonsági okokból nem maradhatnak szokásos lakóhelyükön.

Az RNAVVD-hálózat támogató/segítő központokat, menedékházakat és kölcsönös segítő csoportokat integrál. Az RNAVVD által nyújtott szolgáltatások ingyenesek, ugyanazokat a szabályokat követik⁹⁷ és ezek közül kiemelhetünk konkrét szolgáltatásokat:

- Pszichológiai támogató szolgáltatások a családon belüli erőszak áldozatául esett gyermekek és fiatalok számára;

- Speciális szolgáltatások: mentális betegségben szenvedő áldozatok (1 menedékház); értelmi fogyatékkal élő nők, családon belüli erőszak áldozatai (1 menedékház); migráns áldozatok (3 áldozatsegítő iroda); szexuális erőszak áldozatai (2 új épület nőknek és 1 gyermekeknek); idős áldozatok (3 építés alatt álló lakóépület);

- Információs szolgálat a családon belüli erőszak áldozatai számára: ingyenes, anonim és bizalmas telefonos információs szolgálat, amely a nap 24 órájában / az év 365 napján működik a családon belüli erőszak áldozatainak támogatására a 800 202 148-as telefonszámon vagy a 3060-as SMS-vonalon küldött üzenettel. Gondozás és érzelmi támogatás kérése: violencia@cig.gov.pt.

A nemi alapú erőszak vagy családon belüli erőszak minden áldozata továbbra is igénybe veheti:

- Országos segélyhívó szám - 112 (ingyenes kapcsolat, 24 órában, 365 napon át);

- Országos szociális segélyhívó szám - 144 (ingyenes kapcsolat, 24 óra, 365 nap);

- Portugál Áldozatsegítő Egyesület (portugál rövidítéssel APAV): Segélyvonal az áldozatok számára: 116 006; ingyenes és reggel 8 és este 10 óra között elérhető.

⁹⁷ Az egységes ellátási formanyomtatványt az összes RNAVVD-szolgálat számára kötelezővé tették: (5374/2020. sz. rendelet, május 11.).

Az APAV biztosítja a www.infovitimas.pt⁹⁸ honlapot, amelyet bárki felkereshet az áldozatok jogaival és a büntetőeljárással kapcsolatos kérdésekben. Ez a weboldal rendelkezik egy inkluzív változattal, amely a látássérültek⁹⁹ és a siketek számára hozzáférhető formátumban készült.¹⁰⁰

Az APAV a PT Alapítvánnyal (technológiai és kommunikációs vállalat) partnerségben személyre szabott szolgáltatást is nyújt a siketeknek (Serviin). Ez a szolgáltatás távolról, videó híváson keresztül és személyesen működik, így megadva minden lehetséges támogatást a siket közösségnek.

- **Elektronikus panaszbejelentő rendszer:** célja, hogy megkönnyítse a bizonyos bűncselekménytípusokkal (nevezetesen a családon belüli erőszakkal és a bántalmazással) kapcsolatos panaszok és bejelentések elektronikus úton történő benyújtását¹⁰¹.

Elérhető a <https://queixaselectronicas.mai.gov.pt/Queixas/Registo/Autenticacao/VD> oldalon.

- **Bűncselekmények áldozatainak védelmével foglalkozó bizottság:** független közigazgatási szerv, amely az erőszakos bűncselekmények és a családon belüli erőszak áldozatainak állami kártérítési előlegek nyújtásáért felelős. Telefonon: 213 222 490, e-mailben: correio.cpvc@sg.mj.pt vagy személyes ügyfélszolgálaton, előzetes bejelentkezés alapján.

- **Távsegítségnyújtás a családon belüli erőszak áldozatainak**¹⁰²: a családon belüli erőszak áldozatainak távsegítségnyújtási rendszere a családon belüli erőszak áldozatainak védelmét és biztonságát hivatott növelni, a nap 24 órájában ingyenesen biztosítva a megfelelő választ mind a sürgősségi, mind a válsághelyzetekben. Elérhetőségek: 217 983 00 vagy cig.tassistencia@cig.gov.pt.

- **A családon belüli erőszak és emberkereskedelem áldozatainak szállítási szolgáltatása**¹⁰³: célja a családon belüli erőszak áldozatainak, eltartottjaiknak és az emberkereskedelem áldozatainak biztonságos, ingyenes közúti szállítása. Elérhetőségek: cig@cig.gov.pt vagy transportes@cruzvermelha.org.pt.

- **Siketek országos segélyhívó száma:** 961 010 200. Lehetővé teszi a siket személy számára, hogy SMS-t küldjön, amely a megfelelő azonnali választ (rendőrség vagy orvosi segélyszolgálat) váltja ki.

⁹⁸ <https://www.infovitimas.pt/pt/inicio>

⁹⁹ <https://www.infovitimas.pt/inclusivo/visual/pagina-inicial.html>

¹⁰⁰ https://www.infovitimas.pt/inclusivo/surdez/vitima_de_crime/qualquer_pessoa_pode_ser_vitima_de_crime.html

¹⁰¹ <https://dre.pt/dre/detalhe/portaria/1593-2007-627671>

¹⁰² <https://www.cig.gov.pt/area-portal-da-violencia/portal-violencia-domestica/rnavvd/teleassistencia-a-vitimas-de-violencia-domestica/>

¹⁰³ <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-regulamentar/2-2018-114561723>

- **Fogyatékossgal élők telefonvonala:** 808 208 462 (ingyenes). Ez a vonal az ombudsman feladatkörébe tartozik, és tájékoztatást nyújt a jogokkal, valamint a szociális, egészségügyi, lakhatási és oktatási támogatással kapcsolatos konkrét ellátásokkal kapcsolatban.

- **Panasz fogyatékossgal vagy súlyos egészségkárosodás miatti hátrányos megkülönböztetés miatt:** <https://www.inr.pt/formulario-de-queixa>, a 46/2006 törvény szerint¹⁰⁴.

A portugál biztonsági erők, a Nemzeti Köztársasági Gárda (GNR) és a Közbiztonsági Rendőrség (PSP) speciális áldozatsegítő intézkedésekkel és a családon belüli erőszakra szakosodott szakemberekkel rendelkezik. A rendőrhatalóságok a családon belüli erőszak áldozatainak már az első kapcsolatfelvételtől kezdve tájékoztatást nyújtanak arról, hogy milyen szolgáltatásokhoz vagy szervezetekhez fordulhatnak, és milyen támogatást kaphatnak.

A GNR-ben¹⁰⁵, általában a bünyügyi nyomozati osztályok szintjén, illetve a beosztások szintjén a **nyomozó és nyomozócsoportok (portugál rövidítéssel EII)** működnek a **Különleges Áldozatok Vizsgálói és Támogatási Osztálya** (portugál rövidítéssel NIAVE).

A PSP-ben¹⁰⁶, a **Közeli és az Áldozatsegítő Csoportok**, valamint több helyen a családon belüli erőszakkal kapcsolatos bünyügyi nyomozásra szakosodott csoportok működnek.

◆ SPANYOLORSZÁG

Spanyolországban az erőszak áldozatainak joguk van átfogó szociális segítségre, amely magában foglalja a szociális ellátást, a sürgősségi ellátást, a támogatást és a befogadást, valamint az átfogó helyreállítási szolgáltatásokat. Ezeknek meg kell felelniük az állandó gondozás, a sürgős cselekvés, a szolgáltatások szakosodása és a szakmai multidiszciplinaritás elveinek. E szolgáltatások célja az erőszakos helyzetből eredő szükségletek kielégítése, az áldozatnak az erőszak elszenvedése előtti állapotának helyreállítása, vagy legalábbis a hatások enyhítése.

¹⁰⁴ E törvény alkalmazása magában foglalja az olyan cselekmények megelőzését és orvoslását, amelyek bármely alapvető jog megsértését, vagy bármely gazdasági, szociális, kulturális vagy egyéb jog gyakorlásának megtagadását vagy feltételhez kötését eredményezik bármely személy részéről, fogyatékossga hivatkozva. <https://dre.pt/dre/detalhe/lei/46-2006-540797>

¹⁰⁵ <https://www.gnr.pt>

¹⁰⁶ <https://www.psp.pt>

Spanyolországban különböző támogatási forrásokat és speciális szolgáltatásokat találunk a nemi erőszak áldozatául esett nők és lányok számára¹⁰⁷, mind állami, regionális, és helyi szinten, többek között:

- **016 Szolgáltatás.** Ez a szolgáltatás tájékoztatást és jogi tanácsadást nyújt a nemi alapú erőszakkal kapcsolatban. Telefonon és postai úton is elérhető (016-online@msssi.es). A szolgálat a nap 24 órájában, az év 365 napján működik. Amellett, hogy ingyenes, a hallás- és/vagy beszéd fogyatékkal élők számára is hozzáférhető szolgáltatás.
 - **Nemi alapú erőszak áldozatokat figyelő és védő telefonos szolgálat (ATENPRO, rövidítés spanyolul):** Ez a nemi alapú erőszak áldozatainak telefonos segítségnyújtási és védelmi eszköze. Ez a szolgáltatás azonnali és távoli ellátást nyújt a nemi erőszak áldozatainak egy mobil terminál átadásával, amely lehetővé teszi számukra, hogy állandó kapcsolatban legyenek egy gondozási központtal, amely gyors választ kínál az esetlegesen felmerülő eshetőségekre, a nap 24 órájában, a nap minden órájában, az év 365 napján bárhol is tartózkodjanak.
 - **A nemi alapú erőszak áldozatainak központjai:** Ezek speciális, bentlakásos és nem bentlakásos intézményekből állnak, és céljuk, hogy átfogó ellátást nyújtsanak a nemi erőszak áldozatává vált nők, kiskorúak és eltartottak számára. A bentlakásos központok átmeneti szállást és eltartást biztosítanak mind a nők, mind gyermekeik számára, miközben támogató programokat, speciális tanácsadást és segítséget nyújtanak a stabil megoldások keresésében. Ezek lehetnek sürgősségi központok, menedékhelyek, védett lakások, a szexuális kizsákmányolás céljából történő emberkereskedelem áldozatául esett nők számára létrehozott központok, vagy az erőszak áldozatául esett fiatal nők számára létrehozott központok, illetve a nemi erőszak áldozatául esett női fogvatartottak és volt fogvatartottak számára létrehozott központok.
- Másrészt a nem bentlakásos központok a nemi alapú erőszak áldozatai által elszenvedett következmények helyreállítására szakosodott beavatkozási létesítmények. Ezek lehetnek pszichoszociális gondozási központok, a szexuális erőszak áldozatául esett nők átfogó ellátására szolgáló központok vagy nappali központok.
- **Ingyenes jogi tanácsadás:** Célja, hogy segítse, közelebb hozza és megkönnyítse az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést a nemi erőszak áldozatául esett nők számára.

¹⁰⁷ Nemi erőszakkal foglalkozó kormányzati küldöttség, Spanyolország kormánya. (Guía del sistema de acción y coordinación en casos de violencia de género en España.)
<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/guia/docs/GUIADEACCIONESINGLES.pdf>.

- **Az értelmi fogyatékossgal élő áldozatokkal foglalkozó egység (UAVDI, spanyol rövidítés):** Ez egy speciális szolgálat az értelmi fogyatékossgal élőkkel szembeni szexuális visszaélések eseteiben. Ez a szolgálat az értelmi fogyatékossgal élő emberek szexuális visszaélés áldozatává válásának és újbóli áldozattá válásának veszélyeztetettségére reagál. Tanácsadást, valamint a szükséges kíséretet nyújtják a bírósági eljárás során, mindig biztosítva az áldozatok jogainak tiszteletben tartását és az eljárások adaptálását. Hasonlóképpen biztosítja a szükséges pszichológiai terápiát, amelyre az áldozatnak és hozzátartozóinak szüksége lehet ahhoz, hogy szembenézzenek a visszaélésből eredő súlyos következményekkel.¹⁰⁸
- **VioGen rendszer:** Ez egy olyan elektronikus rendszer, amely integrálja a különböző közintézmények, köztük az állami biztonsági erők és szervek nemi alapú erőszakkal kapcsolatos információit. Ez a rendszer lehetővé teszi, hogy az áldozat számára személyre szabott, a sajátos körülményeihez igazított biztonsági tervet biztosítson, amely az áldozat számára az ország egész területén védelmet nyújt.¹⁰⁹

4.1.2 Mi az igazságszolgáltatási rendszer és kik alkotják azt?

Az igazságszolgáltatási rendszer feladata az intézmények és a polgárok jogkövető magatartásának biztosítása. Az állampolgárok a bíróságokhoz fordulhatnak jogaik védelméért; ezek a bíróságok jelentik az utolsó garanciát. Ezeket a funkciókat a jognak az egyes konkrét esetekre való alkalmazásával látják el.

A bíróságok feladata a jogszabályok alkalmazása konkrét helyzetekre és konfliktusokra. A bírák felügyelik a konfliktusok megoldását, a törvények alkalmazását és mindenki jogainak garantálását. Külön szabályok vonatkoznak rájuk, amelyek korlátozzák bizonyos jogaikat, annak érdekében, hogy feladataik gyakorlása közben mindenki előtt garantálják függetlenségüket és pártatlanságukat.

Léteznek szakosodott bíróságok vagy szakterület szerinti bíróságok, például a nők elleni erőszakkal foglalkozó bíróságok. Vannak továbbá különböző bíróságok vagy bíróságok meghatározott területi hatáskörrel, és különböző szinteken vagy alapokon szerveződnek. Ezt azért szervezik így, hogy az ügyeket bizonyos esetekben a magasabb szintű bíróságok felülvizsgálhassák.

¹⁰⁸ Fogyatékossgügyi Információs Szolgálat. Fogyatékossgal élő áldozatok gondozásával foglalkozó egység. (Servicio de Información sobre Discapacidad. Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad) (UAVDI).

https://sid-inico.usal.es/centros_servicios/unidad-de-atencion-a-victimas-con-discapacidad-uavdi/

¹⁰⁹ VioGen rendszer. Spanyol Belügyminisztérium.

<https://www.interior.gob.es/opencms/ca/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/sistema-viogen/>

A RESPONSE projektben részt vevő országok igazságszolgáltatási rendszerei

Nagyon fontos szem előtt tartani, hogy a nemi alapú erőszak áldozatául esett nőknek joguk van ahhoz, hogy jelenthessék az őket ért agressziót. Ez azt jelenti, hogy a nőknek olyan bírósági eljárásokkal kell szembenéznük, amelyek gyakran nagyon bonyolultak, és a legtöbb helyzetben nem rendelkeznek olyan alkalmazkodással, amely lehetővé tenné a fogyatékokossággal élő nő teljes körű részvételét és az újbóli áldozattá válás elkerülését.

Az igazságszolgáltatási rendszerek az egyes országokban eltérően működnek, akár csak a fogyatékokossággal élő nő áldozatai számára nyújtott támogató szolgáltatások esetében.

A projektpartner-országok igazságügyi rendszerei az alábbiakban kerülnek ismertetésre.

❖ FRANCIAORSZÁG

Franciaországban sokrétű jogi rendszer működik a nemi alapú erőszak kezelésére. Az alábbiakban áttekintjük a keretrendszer legfontosabb elemeit:

Jogi meghatározások: A francia büntető törvénykönyv és más törvények elismerik és meghatározzák a nemi alapú erőszak különböző típusainak jogi definícióit, mint például a fizikai, szexuális, pszichológiai és gazdasági erőszak.

Jelentési mechanizmusok: A nemi alapú erőszak áldozatai különböző intézményeknél, többek között a rendőrségnél, a csendőrségnél vagy olyan speciális szervezeteknél, mint a női menedékházak vagy a forródrótok, tehetnek bejelentést.

Vizsgálati eljárások: Ez magában foglalhatja bizonyítékok gyűjtését, tanúk kihallgatását és orvosi vizsgálatokat.

Jogi eljárások: A nemi alapú erőszakot az eset súlyosságától függően büntető-, polgári vagy közigazgatási bíróságok előtt lehet eljárást indítani. A büntetések a pénzbírságtól és a távoltartási végzéstől a szabadságvesztésig terjedhetnek.

Az igazságszolgáltatási rendszerben különböző szereplők játszanak szerepet a nemi alapú erőszak kezelésében. Ezek közé tartozik a rendőrség, az ügyészek, a bírák, az ügyvédek, és a nem kormányzati szervezetek...

E szereplőkön kívül Franciaország speciális bíróságokat és törvényszékeket hozott létre a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos ügyek kezelésére. Ezek közé tartoznak a nők jogainak legfelsőbb bíróságai (Tribunal Judiciaire des Violences faites aux Femmes), amelyek kizárólag a nők elleni erőszakkal kapcsolatos ügyekkel foglalkoznak, valamint a családjogi bíróságok (Tribunal de la Famille), amelyek a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekkel foglalkoznak.

Bár az elmúlt években történt előrelépés, még mindig vannak kihívások a nemi alapú erőszak hatékony kezelése és megelőzése terén, beleértve a bejelentési mechanizmusok javítását és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítását valamennyi áldozat számára.

◆ MAGYARORSZÁG

Az igazságszolgáltatás feladatát Magyarországon a Kúria, az ítélőtáblák, a törvényszékek, a járásbíróságok és kerületi bíróságok látják el.¹¹⁰

A járásbíróságok

A legtöbb ügyel első fokon, a járásbíróságok szintjén találkozhatunk. Vidéken 107, Budapesten további 6 járásbíróságon folyik az ítélezés ma Magyarországon.

Törvényszékek

A törvényszékek első és másodfokú bíróságként járnak el. A törvényszékekre két módon kerülhet az ügyünk. Az egyik mód az, hogy az első fokon (tehát a járásbíróságon vagy kerületi bíróságon) hozott ítélettel szemben fellebbezést nyújt be valamelyik érdekelt fél. Nem minden ügy indul azonban a járásbíróságokon. Vannak olyan ügyek, amelyek a törvényszéken indulnak, amelyek ebben az esetben elsőfokú bíróságként járnak el. Az eljárási törvények (a polgári perrendtartás, a közigazgatási perrendtartás, és a büntetőeljárásról szóló törvény) határozzák meg ezeknek az ügyeknek a körét. Ezek az ügyek kiemelkedő súlyúak azért, mert nagy összeg (legalább harmincmillió forint) a polgári per tárgya, speciális az ügy (például egy sajtó-helyreigazítási per), vagy nagyon súlyos bűncselekményről (pl. emberölés, kémkedés, hazaárulás, terrorcselekmény stb.) van szó. Az elnök vezetése mellett a törvényszéken tanácsok, csoportok és büntető, polgári, gazdasági, nyolc törvényszéken közigazgatási kollégiumok működnek. Önálló munkaügyi kollégiumok egyes nagyobb törvényszékeken működnek.

¹¹⁰ <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/birosagi-szervezetrendszer>

Ítéltáblák

Az öt ítéltábla a törvényszékek és a Kúria közötti szintet jelenti, létrehozataluk célja a korábbi Legfelsőbb Bíróság tehermentesítése volt. A törvényszékek határozatai elleni fellebbezéseket az ítéltáblák bírálják el. Harmadfokon jár el az ítéltábla azokban a büntetőügyekben, amelyekben másodfokon a törvényszék járt el. Az elnök vezetésével működő ítéltáblán tanácsok, büntető, polgári, valamint munkaügyi kollégiumok működnek. Közigazgatási perhez kapcsolódóan az ítéltáblák nem járnak el.

Kúria

A bírósági hierarchia csúcsán helyezkedik el a Kúria, melyet az elnök vezet. A legfontosabb feladata az egységes és következetes bírói gyakorlat kialakítása. Ezt a rendkívül fontos feladatát ún. jogegységi határozatok meghozatalával látja el. Ezek a határozatok elvi jellegű iránymutatásokkal szolgálnak, és a bíróságokra nézve kötelező erővel bírnak.

A Kúria elbírálja - törvényben meghatározott ügyekben - a törvényszék, továbbá az ítéltábla határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot, elbírálja a felülvizsgálati kérelmet, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz, elbírálja a jogegységi panaszokat, joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát, dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról. A Kúrián ítélkező, jogegységi, önkormányzati, valamint jogegységi panaszt elbíráló tanácsok, büntető, polgári, közigazgatási kollégiumok, továbbá bírósági joggyakorlat-elemző csoportok működnek¹¹¹.

- Büntetőeljárás kezdeményezése és folyamata¹¹²:
- Rendőrség, bűnüldöző szervek: Az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv központi szerve, Országos Rendőr-főkapitányság, megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra, rendőrkapitányságokra és kirendeltségekre tagozódik. Egyes kiemelt feladatok ellátására létrehozott szervei a Készenléti Rendőrség, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ, a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ és a Nemzetközi Oktatási Központ. A megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok önálló feladat- és hatáskörrel működnek. Az illetékes

¹¹¹ További információ: <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/birosagi-szervezetrendszer>

¹¹² <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/buntetoeljaras>

rendőr-főkapitányság szerveként, önálló feladat- és hatáskörrel működnek a rendőrkapitányságok és a határrendészeti kirendeltségek. A szervezet fontos elemei a rendőr-főkapitányság, és a rendőrkapitányság szervezetében létrehozható, feladat- és hatásköri önállósággal nem rendelkező rendőrőrsök.¹¹³

Áldozatvédelmi referensekből álló áldozatvédelmi hálózat: A rendőrség speciális áldozatsegítő feladatait az áldozatvédelmi referensekből álló áldozatvédelmi hálózat látja el (2/2013. (I. 31.) ORFK utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól).

❖ LITVÁNIA

Emberi jogi szempontból a nők elleni erőszakot az emberi jogok megsértésének tekintik (az élethez, a szabadsághoz, a személyes autonómiához és biztonsághoz, az egyenlőséghez, a kényszermentességhez, a magánélethez és a lehető legmagasabb szintű egészségügyi ellátáshoz való jog).¹¹⁴

Munkájuk során a szakértők a litván alkotmányra, a családon belüli erőszak elleni védelemről szóló törvényre és a szolgáltatásokról szóló törvényre hivatkoznak, amikor az erőszak áldozatainak segítséget nyújtanak. A bűnüldözés és a közrend képviselői a büntető törvénykönyvet, a büntetőeljárás törvénykönyvet, a polgári törvénykönyvet, a rendőrségi törvényt említik. Két nemzetközi jogi aktust is megemlítenek: az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvét (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira és támogatására, valamint a bűncselekmények áldozatainak védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, valamint az Európa Tanács nők elleni erőszakról és családon belüli erőszakról szóló egyezményét a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről (az úgynevezett Isztambuli egyezmény).¹¹⁵

A családon belüli erőszak elleni védelemről szóló törvény, amely 2011 végén lépett hatályba, első alkalommal határozza meg jogilag a családon belüli erőszak fogalmát, és intézkedéseket vezet be az áldozatok jogainak

¹¹³ További információ: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendorseg-szervezete>

¹¹⁴ Ramunė Jakštienė. Domestic violence against women: Doctoral dissertation. Social Sciences, Law (01 S), Vilnius, 2019.

¹¹⁵ Giedrė Purvanekienė, Vita Venslovaitė, Irena Stonkuvienė, Rūta Žiliukaitė (2019). Családon belüli erőszak: megelőzés, védelem, segítségnyújtás, együttműködés, kvalitatív kutatási jelentés. Vilnius, Sprendi tu: [https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20\(5\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20(5).pdf)

hatékonyabb védelme, valamint az áldozatoknak nyújtott ingyenes pszichológiai és egyéb speciális segítségnyújtás érdekében.¹¹⁶

A büntető törvénykönyv (Btk.) és a büntetőeljárás törvénykönyv (Btk.) 2013-as módosításai eltörölték a magánvádas eljárást és/vagy a sértett vallomástételi kötelezettségét, ha a családon belüli pszichikai vagy szexuális erőszak jeleit állapították meg (Btk. 145., 148., 149., 150., 151., 152., 165. cikk.), míg a Btk. új 140. cikkének (2) bekezdése a családon belüli fizikai erőszak minősített eleméről - a közeli hozzátartozónak vagy családtagnak okozott fizikai fájdalom vagy könnyű testi sértés okozása - rendelkezik.¹¹⁷

A bűncselekmények áldozatául esettek jogainak megerősítése és összehangolása érdekében 2012-ben elfogadtak egy irányelvet, amely egységes, minden uniós országra kötelező minimumszabályokat állapít meg a bűncselekmények áldozatául esettek jogainak védelmére vonatkozóan. Az irányelv a bűncselekmények áldozatainak alapvető eljárási jogai mellett újakat is bevezet: a hatóságokkal való első kapcsolatfelvételtől kezdve alapvető információkhoz való jogot, a tiszteletteljes, érzékeny és szakszerű bánásmódhoz való jogot, az újbóli áldozattá válás, megfélemlítés vagy megtorlás elleni védelmet, valamint az ingyenes tanácsadáshoz, pszichológiai és egyéb segítségnyújtáshoz való jogot. Az irányelv kötelezi az államokat annak biztosítására, hogy a hatóságokkal való első kapcsolatfelvételtől kezdve és az egész eljárás során intézkedéseket tegyenek annak érdekében, hogy az áldozatok megértsék az elhangzottakat, és hogy fel is fogják azokat. Az áldozattal folytatott kommunikációnak egyszerű és érthető nyelven kell történnie, és figyelembe kell vennie az áldozat olyan személyes jellemzőit, amelyek befolyásolhatják a megértési képességét, például fogyatékosságát. Az irányelv rögzíti a sértett azon jogát is, hogy tájékoztatást kapjon az ügyéről.¹¹⁸

◆ LENGYELORSZÁG

Nincs külön jogszabály a nők elleni erőszakról. Lengyelországban léteznek olyan jogszabályok, amelyek az erőszakos cselekmények büntetését, valamint a családon belüli erőszak bejelentésének megfelelő lehetőségeit szabályozzák.

¹¹⁶ Dr. Ilona Michailovič, dr. Svetlana Justickaja, dr. Rūta Vaičiūnienė, Vaidas Kalpokas, Evaldas Visockas. A rendőrség és más illetékes hatóságok közötti hatékony együttműködés érdekében: egy modell a családon belüli erőszak identifikálására, segítségnyújtására és megelőzésére, Vilnius, 2019.

<https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf>. <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf>.
¹¹⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>

¹¹⁸ Emberi Jogokat Figyelő Intézet. A bűncselekmények áldozatairól szóló irányelv: a családon belüli erőszak áldozatainak új megközelítése. 2014, Vilnius.

<https://eige.europa.eu/docs/lt-99.%20Nusikaltim%C5%B3%20auk%C5%B3%20teisi%C5%B3%20direktiva.pdf>

A Lengyel Köztársaság általánosan kötelező erejű jogforrása az Alkotmány, a törvények, a ratifikált nemzetközi megállapodások és rendeletek. A Lengyel Köztársaság általánosan kötelező erejű jogforrásai, az ōket létrehozó szervek mőködési területén, a helyi jogszabályok.¹¹⁹

A törvényhozó hatalmat a Szejm és a Szenátus, a végrehajtó hatalmat a köztársasági elnök és a Minisztertanács, a bírói hatalmat pedig a bíróságok és törvényszékek gyakorolják. A 2010. június 10-i törvény, amely módosította a családon belőli erőszak elleni fellépésről szóló törvényt és mintegy 6 másik törvényt (125. sz. törvényközlőny, 842. tétel), számos változás mellett új teendőket vezetett be a helyi önkormányzatok feladatai közé - az interdiszciplináris (erőszak) csoportok létrehozását és mőködtetését.

Nincsenek különleges bíróságok - minden büntetőügyben kizárólag a rendes és a katonai bíróságok - a büntetőosztályok - döntenek.

A lengyel rendszer számos problémával küzd, például azzal, hogy az erőszak áldozatai számára nincs kötelező jogi segítségnyújtás. A paradoxon az, hogy kötelező védelmet biztosítanak annak az elkövetőnek, aki például fiatalkorú, siket, beszéd fogyatékossgal élő vagy látássérült személy, vagy akivel kapcsolatban értelmi akadályozottság megalapozott kétsége meről fel (a büntetőeljárási törvénykönyv 79. cikke 1. paragrafusának 1-3. pontja). Ezzel szemben nincs kötelező hivatalból nyújtott jogi segítség például értelmi vagy látássérült sértett számára.

Természetesen vannak különböző nem kormányzati szervezetek által finanszírozott ügyvédek, de a bíróság által hivatalból biztosított ügyvédek közül egy sincs.

A másik az igazságszolgáltatásban lévő akadályok - nemcsak építészeti, hanem például a látássérültek számára nem megfelelő nyomtatványok, a közérthető nyelven megfogalmazott utasítások hiánya is. Ez természetesen nemcsak a bírósági szakaszra vonatkozik, hanem a korábbi szakaszra is - az ügyészség vagy a rendőrség szintjén, akik az ügyészség felügyelete alatt nyomoznak.

A büntetőeljárási törvénykönyvében változtatások történtek az áldozatok úgynevezett kék szobájában történő kihallgatását illetően, de a probléma az, hogy maguk a szobák nem mindig felelnek meg az akadálymentesítési követelményeknek.

¹¹⁹ <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/3.htm>

◆ PORTUGÁLIA

Portugália demokratikus jogállam. Mindenkinek biztosítani kell a törvényhez és a bírósághoz való hozzáférést, hogy törvényesen megvédje jogait és érdekeit, valamint az igazságszolgáltatást senkitől sem lehet megtagadni a gazdasági lehetőségek elégtelenségére hivatkozva. A törvény feltételei szerint mindenkinek joga van a jogi tájékoztatáshoz és konzultációhoz, a jogi tanácsadáshoz, valamint ügyvédi képviselőre bármely hatóság előtt.

A Portugál Köztársaság alkotmánya meghatározza azokat az elveket, amelyek a portugál bíróságok igazságügyi szervezetének és működésének alapját képezik.

A bíróságok szuverén szervek, amelyeknek jogukban áll az emberek nevében igazságot szolgáltatni. Feladatuk a polgárok törvény által védett jogainak és érdekeinek védelme, a demokratikus törvényesség megsértésének visszaszorítása, valamint a köz- és magánérdekek konfliktusainak rendezése. Portugáliában különböző bírósági rendek léteznek.

A portugál büntető törvénykönyv¹²⁰ 152. cikke rendelkezik a családon belüli erőszak bűncselekményéről, és szankcionálja azt. A családon belüli erőszak közvádas bűncselekmény jellegét ölti, ami azt jelenti, hogy a büntetőeljárás nem függ a sértett feljelentésétől. A büntetőeljárás a bűncselekmény hírére kezdődik, és a sértett által tett feljelentéssel vagy bármely személy vagy szervezet által tett feljelentéssel történhet a rendőrségen, az Országos Igazságügyi Orvostani és Törvényszéki Orvostani Intézetén keresztül vagy közvetlenül az ügyészségen.

A családon belüli erőszak esetei is különleges érzékenységet és figyelmet igényelnek az áldozatokat körülvevő sérülékenység miatt. Az áldozatok, akiknek különleges sérülékenysége az életkorukból, egészségi állapotukból vagy fogyatékosságukból, valamint az áldozattá válás típusából, mértékéből és időtartamából eredő sérülésekből ered, amelyek súlyos következményekkel járnak a pszichológiai egyensúlyukra vagy a társadalmi beilleszkedésük feltételeire nézve. Az életet, testi épséget, személyes szabadságot, a szexuális önrendelkezést veszélyeztető, legfeljebb öt évig terjedő vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos

¹²⁰ https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=109&tabela=leis

bűncselekmények áldozatai a törvény erejénél fogva mindig **különösen kiszolgáltatott**¹²¹ **áldozatnak**¹²² minősülnek.

Az ügyészség alkotmányos szerv, amelynek hatáskörébe tartozik a bűnüldözés, a szuverén szervek által meghatározott büntetőpolitika végrehajtásában való részvétel, az állam képviselte, valamint a demokratikus törvényesség és a törvény által meghatározott érdekek védelme. Az ügyészség bűnügyi nyomozásért felelős funkcionális struktúráit bűnügyi nyomozó és ügyészségi osztályoknak (portugál rövidítéssel DIAP) nevezik. Azokban a helyzetekben, amikor az áldozat úgy véli, hogy az ügyész nem a kötelességének megfelelően járt el, közvetlenül az ügyészség Legfelsőbb Tanácsához, az értékelésre és döntéshozatalra illetékes szervhez nyújthat be panaszt.

Az ügyészség hatáskörében egy sor intézkedést fogadtak el, amelyek különösen az áldozatok jogainak előmozdítására és védelmére irányulnak. Érdemes kiemelni a köztársasági főügyész 5/2019¹²³ és 1/2021¹²⁴ irányelveit, ezek olyan hierarchikus eszközök, amelyek az ügyészség tevékenységére vonatkozó legjobb gyakorlatokat határozzák meg, és amelyek iránymutatásként szolgálnak, különösen a családon belüli erőszakkal kapcsolatos nyomozás hatékony irányítására, a büntetőjogi, valamint a családjogi és gyermekjogi joghatóságok között kialakítandó kommunikációs együttműködésben, ahol kiemelték őt, a családon belüli erőszakra szakosodott integrált részleg (portugál rövidítéssel SEIVD) létrehozását és felállítását, de a bűncselekmények áldozatai jogainak tényleges és hatékony védelmére vonatkozó legjobb iránymutatások meghatározásában is.

2019-ben 6 áldozatsegítő irodát (portugál rövidítéssel GAV) hoztak létre a DIAP-okban¹²⁵. Ezeknek a struktúráknak a nap 24 órájában elérhetőnek kell lenniük, és kapcsolatban kell állniuk a családon belüli erőszak áldozatainak információs szolgálatával¹²⁶. Ez a modell, amelynek kétoldalú vezetése a bírák és a nem kormányzati szervezetek áldozatsegítő szakemberei között valósul meg, lehetővé teszi a különböző tudásterületek közötti párbeszédet és tanácsadást.

¹²¹ https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=2394A0021&nid=2394&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&nversao=

¹²² https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1138&tabela=leis

¹²³ https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/diretiva_num_5_2019.pdf

¹²⁴ <https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/diretiva-1-2021.pdf>

¹²⁵ https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/anexos/protocolos/protocolo_mj-pgr.pdf

¹²⁶ A 139/2019. sz. rendelet által előírt, de még nem végrehajtott intézkedés. További információ: <https://dre.pt/dre/detalhe/resolucao-conselho-ministros/139-2019-124044596>

A gyermekek, a fiatalok, az idősek és a bűncselekmények áldozatául esett személyek jogainak előmozdítása és védelme terén az ügyészségre alkotmányosan és jogilag kijelölt hatáskörök a tudás specializálódását igénylik, és interdiszciplináris és más szervekkel és intézményekkel való együttműködést, valamint az egymással összefüggő joghatóságok közötti együttműködést feltételezik, nyilvánvalóan hangsúlyt fektetve a család- és gyermekjogi, valamint a büntetőjogi joghatóságra. Ebben az értelemben 2017-ben létrehozták a Család-, Gyermek-, Ifjúsági, Időügyi és Családon belüli Erőszak Elleni Hivatal¹²⁷, amely a köztársasági főügyész közvetlen irányítása alatt működik.

◆ SPANYOLORSZÁG

Spanyolországban az úgynevezett A nemi erőszak elleni átfogó védelmi intézkedésekről szóló, december 28-i 1/2004. sz. szervezeti törvény¹²⁸ a nők elleni erőszak áldozatai jogi, családi és szociális helyzetének megfelelő és hatékony kezelését biztosító intézkedésként a nők elleni erőszakkal foglalkozó speciális bíróságokat hoz létre.

Ezek a bíróságok büntetőjogi és polgári jogi joghatósággal rendelkeznek a nemi erőszak bűncselekményeinek minősülő cselekmények tekintetében. Joghatósággal rendelkeznek továbbá a magánélet, a nő önképéhez és becsületéhez való jog elleni bűncselekmények, valamint a büntetőjogi felelősségre vonás vagy elővigyázatossági intézkedés megsértése miatt indított eljárások kivizsgálása tekintetében. A cél az, hogy mindent egyetlen bíróság előtt lehessen feldolgozni, és hogy a lehető legtöbb adat álljon rendelkezésre a kockázati helyzet értékeléséhez, és hogy nagyobb védelmet tudjanak nyújtani az áldozatnak.

A tartományi bíróságok¹²⁹ területén, akik a nők elleni erőszakkal foglalkozó bíróságok által hozott határozatokkal szembeni büntető- és polgári ügyekben a források megértését végzik, az igazságszolgáltatás szervezeti törvénye¹³⁰ előírja, hogy a nők elleni erőszakra szakosodott büntető- vagy polgári ügyszakoknak kell létezniük.

¹²⁷ https://gfcj.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/ordem_servico_6_2017.pdf

¹²⁸ A nemi erőszak elleni átfogó védelmi intézkedésekről szóló, december 28-i 1/2004. sz. szervezeti törvény: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>.

¹²⁹ Ezek olyan bíróságok, amelyek egy tartományra terjednek ki, és székhelyük az adott tartomány fővárosában van. Kollégiumok, amelyek a polgári és a büntető igazságszolgáltatás területén rendelkeznek joghatósággal. A tartományi bíróságok tárgyalják a tartomány egytagú bíróságai által hozott határozatok elleni fellebbezéseket. Büntetőügyekben a súlyosabb bűncselekményekkel kapcsolatos ügyekben járnak el (amelyekre a büntetőbíróságok nem rendelkeznek hatáskörrel).

¹³⁰ Organic Law 6/1985, from 1 July, of the Judiciary: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12666>

Ezek a szakosított részlegek illetékesek a nemi erőszakkal kapcsolatos ügyekben hozott valamennyi határozatban, mind a nők elleni erőszakkal foglalkozó bíróságok, mind a rendes büntetőbíróságok esetében.

Másrészt Spanyolországban létezik a nőkkel elleni erőszak elleni ügyész, aki az államügyész megbízottja. Feladata az ügyészségeknek a nők elleni erőszak elleni osztályai és azok cselekvési kritériumai állami szinten történő felügyelete és koordinálása, valamint a szükséges intézményi kapcsolatok kialakítása az ügyben.

A területi ügyészségen működik egy, a nők elleni erőszak elleni részleg, amely a nők elleni erőszakkal foglalkozó bíróságok által tárgyalta büntető- és polgári ügyekben és eljárásokban illetékes.

Az Igazságügyi Minisztérium hatáskörében a nemi alapú erőszak igazságszolgáltatási szférából történő megközelítésével kapcsolatban léteznek átfogó igazságügyi értékelő egységek (UVFI, spanyol rövidítés). Ezek egy igazságügyi orvosszakértőből, igazságügyi pszichológusból és szociális munkásból álló multidiszciplináris csapatból állnak.

Ennek az egységnek a célja az igazságügyi szakértői bizonyíték összeállítása, amely magában foglalja az orvosi, pszichológiai és szociális munka szempontjait, valamint az áldozat értékelését az agresszorral, a környezetével és a körülményekkel kapcsolatban. Ezt a bizonyítékot megküldik a bírónak, minden lehetséges információval ellátva őt, hogy meg tudja hozni a szükséges döntéseket.

Az UVFI-k azok, akiknek garantálniuk kell a nemi alapú erőszakra szakosodott szakértői technikai segítségnyújtást a bírósági eljárásokban, valamint a globális és átfogó cselekvési protokollok kialakításáért és az adatgyűjtéséért felelősek, hogy hozzájáruljanak a valóság megismeréséhez, valamint a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos intézkedések, köz- és magánprogramok kialakításához.

Végezetül fontos hangsúlyozni, hogy az 1/2004. sz. szervezeti törvény szabályozza a nemi erőszak áldozatainak azonnali jogi segítséghez való jogát, függetlenül az áldozat erőforrásaitól. Az ingyenes jogi segítségnyújtásról szóló 1/1996. sz. törvény¹³¹ pedig elismeri a nemi erőszak áldozatainak ingyenes jogi segítségnyújtáshoz való jogát.

A nemi alapú erőszakra szakosodott ingyenes jogi segítségnyújtásnak követnie kell a bejelentést megelőző tanácsadás alapelveit, a személyre szabott jogi segítségnyújtás, a magánélet és a gondoskodás védelmét, és/vagy szakmai tanácsadás elvét az eljárás során, valamint átfogó és hatékony jogi védelmet kell nyújtania.

¹³¹ Az ingyenes jogi segítségnyújtásról szóló 1/1996. január 10-i törvény.
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-750>

4.1.3 Hogyan működnek a nemi alapú erőszak áldozatául esett nőknek nyújtott támogató szolgáltatások és az igazságszolgáltatási rendszer

Amint azt e fejezet kidolgozása során megfigyelhettük, nagyon fontos, hogy tudjuk, milyen támogató szolgáltatások léteznek a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára, és alapvető ismeretekkel rendelkezünk arról, hogy mi az igazságszolgáltatási rendszer és kik alkotják azt. Azonban még ha tudunk is ezek létezéséről, fontos, hogy tudjuk, hogyan működnek, hogyan lehet hozzájuk hozzáférni, és mivel szembesülhetünk, ha igénybe kell vennünk őket.

A támogató szolgáltatások és az igazságszolgáltatási rendszer működése a RESPONSE projektben részt vevő országokban

Végezetül szeretnénk tájékoztatást nyújtani arról, hogyan működnek a támogató szolgáltatások és az igazságszolgáltatási rendszer a Response projekt partnerországaiban.

- **FRANCIAORSZÁG**

Franciaországban a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára nyújtott támogató szolgálatok szorosan együttműködnek az állammal, különösen az igazságszolgáltatási rendszerrel, hogy átfogó ellátást nyújtsanak az áldozatoknak. Ez az együttműködés kulcsfontosságú az ilyen erőszakos helyzetekre adott gyors, összehangolt és hatékony válaszok biztosításához. Ez számos eszköz és mechanizmus nemzeti szintű végrehajtásában tükröződik.

Néhány példa az erőszak áldozatául esett nőknek nyújtott támogató szolgáltatások és az igazságszolgáltatási rendszer közötti együttműködésre:

- Centres d'Information sur les Droits des Femmes et des Familles (információs központok a nők és a családok jogairól): A nők és férfiak közötti egyenlőséggel, a nők elleni erőszak elleni küzdelemmel és a nők jogainak védelmével foglalkozó egyesületek. Jogi, szociális és pszichológiai támogatást nyújtanak az erőszak áldozatául esett nőknek, és együttműködnek az igazságügyi szolgálatokkal védelmük biztosítása érdekében.
- Maisons des Femmes (Női házak): Családon belüli erőszak áldozatául esett nők és gyermekeik számára fenntartott menedékhelyek. Átfogó támogatást nyújtanak (szociális, jogi, pszichológiai), és

együttműködnek az igazságszolgáltatással a nők biztonságának és az elkövetők megbüntetésének biztosítása érdekében.

- Együttműködési jegyzőkönyvek a rendőrség és a nők elleni erőszak elleni küzdelemmel foglalkozó egyesületek között. Ezek a jegyzőkönyvek formalizálják a rendőrség és az erőszak áldozatául esett nők védelmét szolgáló egyesületek közötti együttműködést. Rendszeres információcserét, az áldozatok támogatásának koordinálását és veszély esetén gyors beavatkozást írnak elő.

Az áldozatsegítő szolgálatok és az állam közötti együttműködés azonban számos kihívással nézhet szembe. Először is, a különböző érintett szereplők között eltérések lehetnek a megközelítés és a prioritások tekintetében, ami akadályozhatja a koordinációt. Ezen túlmenően az áldozatok megbélyegzése és a velük szembeni megkülönböztetés egyes nőket visszatartathat attól, hogy segítséget kérjenek. Végül pedig a források és a finanszírozás hiánya korlátozhatja a támogató szolgáltatások hatékonyságát.

❖ MAGYARORSZÁG

I. Hogyan működik az igazságszolgáltatási rendszer

Magyarországon az igazságszolgáltatást a Kúria (Legfelsőbb Bíróság), a regionális fellebbviteli bíróságok, a felsőbíróságok és a járásbíróságok végzik. További információk, hivatalos leírás¹³²:

A büntetőeljárás megindítása és eljárása: <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/buntetoeljaras>

Rendőrség, bűnüldöző szervek: az általános rendőri feladatok ellátására létrehozott szerv egy központi szervre, az Országos Rendőr-főkapitányságra, megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságokra, rendőrkapitányságokra és kirendeltségekre tagozódik. A kiemelt feladatok ellátására létrehozott szervek közül néhány a Készenléti Rendőrség, a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság, a Rendőrségi Oktatási és Képzési Központ, a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ és a Nemzetközi Képzési Központ.¹³³

Áldozatsegítő Tisztek Áldozatsegítő Hálózata: a rendőrség speciális áldozatsegítő feladatait az Áldozatsegítő Tisztek Áldozatsegítő Hálózata látja el (ORFK 2/2013 (I. 31.) utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól).

Különleges bánásmód biztosítása a büntetőeljárásokban: Magyarország megfelel a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a

¹³² <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/birosagi-szervezetrendszer>

¹³³ további információ: <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendorseg-szervezete>)

2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló uniós irányelvnek. Az irányelvvel összhangban lévő rendelkezéseket a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvénybe iktattuk. A különleges bánásmódot igénylő sértettek esetében az eljárási cselekmények ütemezésénél és végrehajtásánál figyelembe kell venni a sértett személyes szükségleteit is, így, ha az eljárás érdekeivel nem ellentétes, akkor a sértett szükségleteit is figyelembe kell venni.

Büntetőeljárás: a rendőrségi feljelentés, a nyomozás, a vádemelés és a tárgyalás (első, második, harmadik), a végrehajtás szakaszai ¹³⁴

Az ítéletek végrehajtása: a pénzbírságokat a bíróság illetékes osztálya hajtja be, a közérdekű munkát a pártfogó felügyelő végzi, a szabadságvesztés büntetéseket pedig a börtönökben hajtják végre (további információkért lásd az Országos Bírósági Hivatal honlapját¹³⁵:

II. Hogyan működnek a támogató szolgáltatások:

Az áldozatsegítő szolgálatok, központok és az áldozatsegítő vonal ingyenesen nyújtják szolgáltatásaikat. Az áldozatok a nap 24 órájában ingyenesen hívhatják az Áldozatsegítő Vonalat, vagy közvetlenül bármely fővárosi vagy megyei kormányhivatal áldozatsegítő szolgálatához fordulhatnak. A szolgálatok az áldozatoknak tájékoztatást nyújtanak a jogaikról, érzelmi és pszichológiai támogatást, jogi tanácsadást és gyakorlati segítséget, segítséget nyújtanak ügyvéd biztosításában, valamint válsághelyzetben azonnali pénzügyi segítséget nyújtanak.¹³⁶ A 420/2017 (XII. 19.) Korm. rendelet értelmében az áldozatsegítő szolgálatként eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal és az igazságügyért felelős miniszter kérdőív alapján felméri a hozzájuk forduló ügyfelek szükségleteit. A kitöltött kérdőív alapján a bűncselekmények áldozatainak támogatásáról és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény 4. § (1) bekezdésében felsorolt szolgáltatásokat kell felajánlani, amelyik az ügyfél igényeinek leginkább megfelel.¹³⁷

Támogató szolgálat az áldozatvédelmi tisztviselők áldozatvédelmi hálózata is, akik speciális áldozatsegítő feladatokat látnak el a rendőrség számára. Általános áldozatvédelmi feladat például annak biztosítása, hogy az áldozatok kihallgatása szakszerű és civilizált módon, az áldozat méltóságának és személyiségi jogainak tiszteletben tartásával történjen, különös tekintettel a másodlagos áldozattá válás elkerülésére.

¹³⁴ <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/buntetoeljaras>

¹³⁵ <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/buntetoeljaras>)

¹³⁶ Forrás: <https://vansegitseg.im.gov.hu/kerjen-segitseget/>).

¹³⁷ A jogi segítségnyújtásról és az érdekérvényesítésről bővebben a <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas-oldalon> olvashat).

A Nemzeti Kríziskezelési és Információs Segélyvonal¹³⁸ és a Krízisambulanciák¹³⁹ országos hálózattal rendelkeznek. A Krízisambulancia olyan humán szolgáltatás, amely a kapcsolati erőszak áldozatainak, családjaiknak és a velük kapcsolatba kerülő szakembereknek segít azzal, hogy a kapcsolati erőszak területén tanácsadót biztosít, és így megelőzi a súlyos krízishelyzeteket.

A visszaélés vagy bűncselekmény gyanúja esetén rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségek, áldozatsegítő és panaszforumok:

- A büntetőeljárás megindítása, bejelentés a rendőrségen.
- Az eljárás megindítása az alapvető jogok biztosa előtt (ha egy törvényes szerv valamely jogi aktusa alapvető jogot sért vagy azzal fenyeget).
- Jogorvoslatok az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén: eljárás megindítása az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalánál, az Alapvető Jogok Biztosának önálló szervezeti egységénél.
- Áldozatvédelmi és áldozatsegítő szolgáltatások kezdeményezése, az áldozatok és a fogyatékossgal élők védelmében tevékenykedő nem kormányzati szervezetek segítségének kérése.

Az áldozatvédelem, az áldozatsegítő szolgáltatások, szervezetek különböző formában állnak rendelkezésre.¹⁴⁰

❖ LITVÁNIA

A családon belüli erőszak hatékony megelőzése és támogatása csak folyamatos intézményközi együttműködéssel érhető el mind állami, mind helyi önkormányzati szinten. Az eset körülményeitől függően tíz vagy akár több intézmény is részt vehet az erőszak áldozatainak segítésében. Az ezek közötti koherencia fontos előfeltétele a szolgáltatások minőségének, hozzáférhetőségének és hatékonyságának.¹⁴¹

¹³⁸ <https://okit.hu/>

¹³⁹ <https://segelyszervezet.hu/szemelyes-tanacsadas-krizisambulanciakon/>

¹⁴⁰ Áldozatsegítő szolgálatok és áldozatsegítő központok <https://vansegitsej.im.gov.hu/aldozatsegito-kozpontok/>).

Az áldozatsegítő tisztviselők áldozatsegítő hálózata (ORFK 2/2013 (I. 31.) utasítás a rendőrség áldozatsegítő feladatairól). Országos Válságkezelési és Információs Segélyvonal (Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhasznú Kft., Honlap és elérhetőség: <https://okit.hu/>)

Krízisambulanciák, Jogi segítségnyújtás és ügyvédi képviselet (a Fővárosi és Megyei Bírósági Szolgálatok Jogi Segítségnyújtási Osztályai (<https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas>)

Gyermekek esetében: a gyermekek védelméről és a gyámsági igazgatásról szóló, 2019-ben módosított 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdése szerint a területi gyermekvédelmi szolgálatok úgynevezett Barnahus (azaz gyermekház) szolgáltatást nyújthatnak.

¹⁴¹ I. Michailovič, I., Justickaja, S., Vaičiūnienė, R., Kalpokas, V. ir Visockas, E. (2019). A rendőrség és más érdekelt felek közötti hatékony együttműködés felé: a családon belüli erőszak azonosításának, segítésének és megelőzésének modellje. Egy tudományos tanulmány. Vilnius: Litván Jogi Intézet: <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSI.pdf>

A minisztérium szerint az intézményközi kommunikáció fő akadályai az intézmények felelősségi köreivel kapcsolatos információk hiánya, az intézményközi együttműködési csoportokban részt vevő személyek fluktuációja, a kommunikációs hiányosságok (gyenge horizontális kapcsolatok az ugyanazon az ügyön dolgozó szakemberek között, nem hatékony vertikális kommunikáció) és az intézményközi bizalom hiánya. Nemcsak a segítségnyújtási folyamatban részt vevő más intézmények felelősségi köre és feladatai nem ismertek, hanem az is hiányzik, hogy megmagyarázzák, miért hozott egyik vagy másik intézmény egy bizonyos döntést, és miért nem egy másik egy adott ügyben, amelyen más intézmények dolgoznak. Ez az információcsere horizontális kapcsolatokat igényel az erőszak áldozataival foglalkozó munkatársak között. A vertikális kapcsolatokon alapuló (magasabb szintű vezetőknek jelentkező) kommunikációt nem tartják elég hatékonynak.¹⁴²

A Litván Jogi Intézet által 2018-2019-ben kezdeményezett felmérés adataiból, amelyen a családon belüli erőszak eseteire reagáló és segítséget nyújtó érdekelt felek képviselői vettek részt, kiderült, hogy a családon belüli erőszak problémájának kezelése érdekében hiányzik az érdekelt felek közötti rendszerszintű, összehangolt és zökkenőmentes együttműködés, mivel az nem gördülékeny, töredezett és gyakran kaotikus. A családon belüli erőszak áldozatai számára nyújtott szolgáltatásokat nyújtók közötti együttműködés általában az intézmények közötti kapcsolattartásra és más intézmények tájékoztatására korlátozódik, de a visszajelzések és a segítségnyújtás közös megközelítésének hiánya miatt ez általában nem vezet csapatmunkához és összehangolt cselekvéshez a családon belüli erőszak túlélőinek nyújtott segítségnyújtás során.¹⁴³

A Litván Köztársaság esélyegyenlőségi ombudsmanjának hivatala azt is megállapítja, hogy az erőszak áldozatául esett nőknek nyújtott segítség rendszere Litvániában nagyon széttagolt, mivel minden intézmény vagy szerv a saját bevett munkamódszerei szerint végzi tevékenységét, de mindez nem egyesül egyetlen és egységes rendszerbe. Emiatt a családon belüli erőszak áldozatául esett nők gyakran szembesülnek az átfogó és koherens segítségnyújtás hiányával.¹⁴⁴

A Rendőrkapitányság megjegyezte, hogy a családon belüli erőszak esetében valamennyi érintett intézményt (komplex szakosított segítségnyújtás, gyermekjogvédelem, szociális segítségnyújtás, önkormányzatok és

¹⁴² Giedrė Purvaneckienė, Vita Venslovaitė, Irena Stonkuvienė, Rūta Žiliukaitė. Családon belüli erőszak: megelőzés, védelem, segítségnyújtás, együttműködés MINŐSÉGI KUTATÁS JELENTÉSE. 2019, Vilnius: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20%285%29.pdf

¹⁴³ I. Michailovič, I., Justickaja, S., Vaičiūnienė, R., Kalpokas, V. ir Visockas, E. (2019). A rendőrség és más érdekelt felek közötti hatékony együttműködés felé: a családon belüli erőszak azonosításának, segítésének és megelőzésének modellje. Egy tudományos tanulmány. Vilnius: Litván Jogi Intézet: <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSI.pdf>.

¹⁴⁴ <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/smurtas-artimoje-aplinkoje-kaip-situacija-lietuvoje-vertina-nukenteje-zmones-ir-eks-pertai>

mások) mozgósítani kell, hogy az erőszak leggyakoribb áldozatainak - a kiszolgáltatott családoknak és a bennük felnövő gyermekeknek - a szükséges és megfelelő reális komplex segítséget nyújtsák.¹⁴⁵

◆ LENGYELORSZÁG

Lengyelországban az erőszakot szabályozó jogszabályok a családon belüli erőszakról szóló törvényen és a büntető törvénykönyvön alapulnak. Ha családon belüli erőszak szemtanúja, vagy gyanítja, hogy valaki családon belüli erőszakot tapasztal, értesítse a településén működő Szociális Jóléti Központot. Hogyan kell ezt megtenni? Menjen el a Szociális Jóléti Központba, vagy hívja fel. A Szociális Jóléti Központ küldhet egy munkatársat, aki felkeresi a családot, és közösségi interjút készít. Egy másik opció, hogy hívja a rendőrséget. Ha úgy érzi, hogy valaki biztonsága veszélyben van - hívja a rendőrséget. A 112 - az általános segélyhívó szám. A személyzet egy tagja átirányítja hívását a megfelelő segélyhívó szolgálathoz - rendőrség, tűzoltóság vagy mentőszolgálat. A 997 - a rendőrség segélyhívó száma. A legközelebbi egység telefonszáma. A 112-es és a 997-es segélyhívó számok a nap 24 órájában elérhetők. A rendőrség őrizetbe vehet egy erőszakos személyt, ha bűncselekményt követett el, vagy attól tartanak, hogy bűncselekményt követett el, biztosíthatja a bűncselekmény nyomait és bizonyítékait, és kezdeményezheti a „kékkártyás” eljárást. Ha az erőszak áldozata valamilyen oknál fogva nem akarja hívni a rendőrséget, akkor a 800 120 002-es telefonszámon hívhatja a "Kék Vonalat" - a tanácsadók segítenek, és elmondják, mi a legjobb, amit az adott helyzetben tehet. A Kék vonal ingyenes és a nap 24 órájában elérhető.

Ha az erőszak áldozata az erőszak elkövetője elől menekül, akkor például speciális központokban találhat menedéket: Családon belüli erőszak áldozatainak szakosított támogató központja (rövidítve: szakosított támogató központ). Egy másik lehetőség, a Krízisintervenciók központ. A központ menedéket és speciális segítséget nyújt, többek között pszichológiai, jogi és szociális segítséget.

A rendőrök 2022-ben összesen 61645 "kék kártya - A" nyomtatványt töltöttek ki. Az erőszakkal gyanúsított személyek száma összesen 71631 volt, ebből 51935 nő, 10982 kiskorú és 8714 férfi¹⁴⁶. A rendőrségi

¹⁴⁵ A LITVÁNIAI KÖZTÁRSASÁG Szejmjében 2020. december 31. NŽTI-2020/1-1 Vilnius: https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2021/01/NZTI-2020-1-1-3D-122_2021-01-142.pdf Az erőszakot meg tapasztaló személyeknek az alapvető emberi jogi kérdések terén nyújtott támogatásról szóló jelentés a LITVÁNIAI KÖZTÁRSASÁG Szejmjében 2020. december 31. NŽTI-2020/1-1 Vilnius: https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2021/01/NZTI-2020-1-1-3D-122_2021-01-142.pdf

¹⁴⁶ <https://www.infor.pl/prawo/malzenstwo/inne/5696675.ponad-61-tysiecy-niebieskich-kart-w-2022-r-policja-zwalcza-przemoc-domowa.html>

statisztikák szerint tehát 2022-ben az erőszakkal gyanúsított személyek száma (összesen) - 71631 ezer, ebből 51935 ezer nő.

Érdemes megemlíteni, hogy a rendelkezéseket 2020-ban módosították¹⁴⁷. Ezekkel a módosításokkal a rendőrség is eszközöket kapott a családon belüli erőszak elkövetői elleni hatékonyabb küzdelemhez. A rendőröknek lehetőségük van arra, hogy az erőszakos személyt a közösen lakott lakás és annak közvetlen környezetének azonnali elhagyására kötelezzék, vagy a lakástól és annak közvetlen környezetétől való távolmaradásra vonatkozó végzést adjanak ki. Ezek a végzések vagy tilalmak együttesen is kiadhatók, és a kiadásuk pillanatától kezdve hatályosak.

A rendőrök a közösen lakott lakásban vagy annak közvetlen környezetében végzett beavatkozás során is jogosultak végzést vagy tilalmat kiadni; a családon belüli erőszak alkalmazásával kapcsolatos információk felfedezésével összefüggésben (különösen a családon belüli erőszak által érintett személy, a pártfogó felügyelő vagy a szociális jóléti szervezeti egység alkalmazottja által a törvényes feladatok ellátásával összefüggésben tett bejelentés eredményeként).

Ezeket a fejleményeket a GREVIO Lengyelországról szóló, a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló jelentése is tükrözi. A dokumentumot 2021. szeptember 16-án tették közzé. A jelentés a lengyel hatóságok által az Isztambuli Egyezmény valamennyi szempontja és a további iránymutatás tekintetében hozott intézkedések értékelését tartalmazza.¹⁴⁸

Az ombudsman 2021-ben és 2022-ben¹⁴⁹ az egyenlő bánásmóddért felelős kormány megbízottnak nyújtott be állásfoglalást a családon belüli erőszak megelőzésére és leküzdésére szolgáló rendszer tervezett változtatásairól (a családon belüli erőszak elleni fellépésről szóló törvény kormány általi módosítási tervezetére vonatkozik). Az ombudsman támogatta a változtatásokat érintő:

- a családon belüli erőszakot átélt személyek számára nyújtott alapszolgáltatások egységesítése a szakosított támogató központok által,
- a nem kormányzati szervezetek képviselőinek számának növelése a családon belüli erőszak elleni küzdelemmel foglalkozó ellenőrző csoportban.
- az interdiszciplináris csoportok tagjai számára kötelező képzés bevezetése,

¹⁴⁷

<https://www.infor.pl/prawo/malzenstwo/inne/5696675.ponad-61-tysiecy-niebieskich-kart-w-2022-r-policja-zwalcza-przemoc-domowa.html>

¹⁴⁸ További információ a jelentésről: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-raport-grevio-przemoc-domowa>.

¹⁴⁹ <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przemoc-p-C5%82ec-kobiety-konieczna-strategia-przeciwdzialania>

Az ombudsman emellett külön felhívta a figyelmet a nők elleni nemi alapú erőszak elleni küzdelem stratégiájának szükségességére. Ajánlásaiban hangsúlyozta a jogszabályok egységesítésének szükségességét annak érdekében, hogy teljes mértékben megfeleljenek a tanácsközi jognak (CEDAW, Isztambuli Egyezmény, 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv). A fogyatékossgal élő nők háromszor jobban ki vannak téve az erőszaknak (pszichikai, fizikai, gazdasági), mint a fogyatékossgal nem rendelkező nők.

◆ PORTUGÁLIA

Portugáliában a bűnügyi rendőri szervek (Nemzeti Köztársasági Gárda (GNR), Közbiztonsági Rendőrség (PSP) és Bűnügyi Rendőrség (Polícia Judiciária) jelentik a fő hozzáférést a büntető igazságszolgáltatási rendszerhez, valamint a családon belüli erőszak áldozatai számára nyújtott támogató szolgáltatásokhoz.

2020-ban létrehozták a "Funkcionális teljesítmény kézikönyvet, amelyet a bűnügyi rendőri szervek a családon belüli erőszakkal összefüggésben elkövetett bántalmazásról szóló feljelentés benyújtását követő 72 órán belül fogadnak el"¹⁵⁰. E kézikönyv célja, hogy javítsa a bejelentést követő első 72 órán belül elfogadandó eljárásokat, ami alapvető fontosságú az áldozatok biztonságának előmozdítása és az ügyek büntetőeljárási arányának növelése érdekében a büntető igazságszolgáltatási rendszerben.

Alapvető fontosságú, hogy a családon belüli erőszak áldozatai teljes mértékben élvezzék jogaikat, kiváltképp, ha különösen kiszolgáltatott áldozatok. A családon belüli erőszak hatékony megelőzése érdekében elengedhetetlen olyan bizonyítékok gyűjtése, amelyek lehetővé teszik különleges gyorsított eljárások (pl. gyorsított vagy rövidített eljárások) elfogadását, hogy biztosítsák az elrettentő hatást, és hogy a közösség számára az állam tényleges intoleranciáját közvetítsék az erőszak jelenségével szemben. A családon belüli erőszakkal kapcsolatos visszaélések összetettsége integrált és összehangolt beavatkozást tesz szükségessé az érintett szervezetek, nevezetesen az áldozatsegítő és befogadó szervezetek között.

A bűnügyi rendőri szervek felelőssége, hogy biztosítsák az áldozatok elvárásait és jogait, nevezetesen:

- Garantált biztonság, magánélet és kényelem a nyújtott segítségben;

¹⁵⁰https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/06/172-20_MANUAL_ATUACAO_FUNCIONAL_Final.pdf

- Személyes segítségnyújtás, amelyet lehetőleg speciális képzéssel rendelkező, azonos nemű szakember végez (abban az esetben, ha az áldozat úgy kívánja, és ha nem zavarja a szolgálat rendes működését)
- Lehetőség arra, hogy az áldozatot ügyvéd kísérje, és szükség esetén sürgősen ki lehet jelölni egy ügyvédet;
- Tájékoztatás a segítségnyújtási szervezetekről, amelyekhez az áldozat támogatásért fordulhat;
- Javaslat a megjegyzendő állításokra (a meghatározott kritériumok szerint).

A rendőrség bűnügyi szervei által az áldozatnak nyújtott tájékoztatásnak arra kell irányulnia, hogy az áldozatot arra ösztönözze, hogy szakszerű támogatást vegyen igénybe, és hogy megértse az általa igénybe vehető támogatás jellegét és fontosságát. Ezek az elemek meghatározóak ahhoz, hogy az áldozat védettebbnek és magabiztosabbnak érezze magát mind a büntetőeljárással kapcsolatos szempontok, mind a jövőbeli élettervei tekintetében.

Miután az áldozat beleegyezik abba, hogy a lakóhelye (vagy munkahelye, vagy egyéb) környékén működő támogató szervezet szakszerű segítséget nyújtson, a rendőrségi bűnügyi szerveknek kapcsolatba kell lépniük a megjelölt szervezettel (munkaidőben). Munkaidőn kívül e-mailben kell kérni a segítségnyújtás sürgős ütemezését. Az áldozatsegítő szervezetek nyitvatartási idejétől függetlenül az eljárásokat a meglévő helyi hálózatokon belül kell meghatározni vagy megkönnyíteni.

Ha az áldozat kéri, hogy szeretné, ha egy támogató szervezet kísérné, de nem kívánja ezt azonnal megtenni, a rendőrségi bűnügyi szerveknek meg kell adniuk a támogató szervezet közvetlen elérhetőségét. Még abban az esetben is, ha az áldozat úgy nyilatkozik, hogy nem kívánja, hogy a támogató szervezet képviselője kísérje, a rendőrségi bűnügyi szerveknek meg kell adniuk neki ezt a kapcsolatot.

Amint azt már említettük, a minisztériumi hivatalokban működik néhány áldozatsegítő iroda (portugál rövidítéssel GAV), amelyek a családon belüli erőszakos helyzetek megelőzését, segítségét és nyomon követését biztosítják. Ezek az intézmények megfelelő feltételekkel rendelkeznek, nevezetesen az áldozatok magánéletének védelmével. Tekintettel arra, hogy ahol ilyenek léteznek, ott fontos, hogy lehetőleg az ügyészség helyiségeiben működő GAV-okat vegyék igénybe. A cél az, hogy a kíséréshez való jog a kezdetektől fogva valósággá váljon. A GAV létezése semmiképpen sem akadályozhatja meg az egyéb áldozatsegítő szervezetekkel való együttműködést.

A családon belüli erőszakos bántalmazásról szóló feljelentés benyújtásától számított 72 órán belül az ügyészségnek meg kell kapnia az ügyre vonatkozó összes információt, hogy dönthessen a szükséges intézkedésekről. Mivel a családon belüli erőszak köztörvényes bűncselekmény, a nyomozás tovább folytatódik. Ez a 72 óra segít bizonyos intézkedések meghozatalának irányvonalában (pl. az áldozat meghallgatása, elfogatóparancs kibocsátásának kérése, sürgős kényszerintézkedések alkalmazása stb.)

◆ SPANYOLORSZÁG

Spanyolország erősen decentralizált állam. Három szinten szerveződik:

- Az állam.
- Az autonóm közösségek (17 autonóm közösség és két autonómia-statútummal rendelkező város).
- Helyi szervezetek.

Mivel összetett szervezeti rendszerről van szó, jelentős koordinációt és információcserét igényel a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők emberi jogainak védelméért és garantálásáért felelős közigazgatási szervek között. Emiatt az e területre vonatkozó irányelvek transzverzális jellege jellemzi a három szint hatáskörmegosztását.

Ebben az értelemben léteznek bizonyos támogató szolgáltatások az erőszak áldozatai számára, mint például a 016-os szolgáltatás, az ATENPRO vagy a VioGen rendszer, amelyek a spanyol államigazgatástól függenek.

Másrészt a gondozási, járóbeteg- és bentlakásos szolgáltatások, valamint a nők átfogó ellátásához szükséges források az autonóm közösségektől függenek. Ez azt jelenti, hogy ezek a szolgáltatások minden autonóm közösségben megtalálhatók, azonban mindegyikük külön feladata lesz annak szabályozása, hogy a saját területén hogyan biztosítják ezt a szolgáltatást.¹⁵¹

Következésképpen, bár valamennyi támogató szolgáltatásnak meg kell felelnie bizonyos egységes kritériumoknak, működésük az autonóm közösségek szabályozásától függ.

A Helyi Entitások a maguk részéről kezelhetik a járóbeteg- és segítségnyújtási forrásokat is, mint például a sürgősségi ellátóhelyeket, információs központokat, tanácsadást és pszichológiai beavatkozást rövid, közép- és hosszú távon, valamint sürgősségi lakásokat vagy rövid távú lakásokat.

¹⁵¹ Az alábbi linken talál egy keresőeszközt a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos támogatási és megelőzési forrásokhoz, amelyek Spanyolországban az Ön lakóhelyéhez legközelebb esnek:
<https://wrap.igualdad.gob.es/recursos-vgd/search/SearchLocation.action>.

Ezeket a szolgáltatásokat azonban a különböző szinteken (állami, regionális és helyi) nyújtott szolgáltatások közöttük és a különböző szinteken (állami, regionális és helyi szinten) nagymértékben összehangoltan nyújtják. Erre példa a 016-os szolgáltatás. Ez a szolgálat a nemi erőszakkal kapcsolatos segélyhívásokat továbbítja a regionális 112-es segélyhívószámra, és továbbítja a hívásokat azon autonóm közösségek telefonjaira, amelyek rendelkeznek a 016-hoz hasonló információs és jogi tanácsadó szolgálatokkal.

Az igazságszolgáltatási rendszerek esetében vannak olyan autonóm közösségek, amelyek az igazságszolgáltatással kapcsolatos kérdésekben átruházott hatáskörökkel rendelkeznek, ezért ezekben a közösségekben az áldozatsegítő irodák az autonóm kormánytól függenek.

4.2 Támogatott döntéshozatal: Miről is szól?

Az UNCRPD egyezmény (2006) egyik alapelve "az eredendő méltóság, az egyéni autonómia, beleértve a saját döntések szabadságát és az emberek függetlenségének tiszteletben tartását". Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről szóló 12. cikkében pedig azt mondja: "a fogyatékossgal élő személyek az élet minden területén másokkal egyenlő jogképességgel rendelkeznek".

Az erőszak áldozatainak hosszú és összetett folyamatokkal kell szembenéznük, amelyek során bonyolult döntéseket kell hozniuk, amelyekhez támogatásra van szükségük.

A támogatott döntéshozatal (Supported Decision Making, SDM) egy olyan eszköz, amely lehetővé teszi a fogyatékossgal élő emberek, esetünkben a fogyatékossgal élő nők számára, hogy megőrizzék döntéshozatali képességüket azáltal, hogy olyan embereket választanak, akik segíthetnek nekik abban, hogy döntsenek. A támogatott döntéshozatal elősegíti az önrendelkezést, az ellenőrzést és az autonómiát.

A támogatott döntéshozatal során vannak bizonyos lépések, amelyek lehetővé teszik számunkra, hogy támogassuk a fogyatékossgal élő nőket abban, hogy megalapozott döntéseket hozzon. Ezeket a lépéseket a fogyatékossgal élő nők használhatják arra, hogy elgondolkodjanak azokon a döntéseken, amelyeket az elszorított erőszak miatt kell meghozniuk.

Ezek a lépések a következők:

1. A probléma azonosítása. Először is fontos tudni, hogy döntést kell hozni. Ehhez világosan meg kell határozni a meghozandó döntés jellegét. Például fontos azonosítani, hogy nemi alapú erőszakkal van-e

dolgunk, és hogy ezzel kapcsolatban döntenünk kell, legyen az a partner elhagyása, az erőszak bejelentése, egy forródrót hívása stb.

2. Gyűjtsünk információkat. A meghozandó döntéssel kapcsolatos információgyűjtés lépése alapvető fontosságú a megalapozott döntéshozatalhoz. A példánkban említett esetben meg kell próbálnunk információt találni arról, hogyan tehetek feljelentést, milyen segítségnyújtásokat hívhatok stb.

3. Határozzuk meg a megoldásokat vagy alternatívákat. Az információgyűjtés után valószínűleg lehetséges cselekvési módok, vagy alternatívák azonosíthatók. Ebben a lépésben az összes lehetséges alternatíva listája elkészíthető. Például feljelentést lehet tenni az országos rendőrségen, ügyvédet lehet hívni, aki tanácsot ad és kíséri a feljelentést, szociális szolgálathoz lehet fordulni a történetek miatt pszichológiai támogatásért, és így tovább.

4. Válasszon megoldást. Az összes alternatíva mérlegelése után a legjobbnak tűnő alternatívát kell kiválasztani. Ez nem jelenti azt, hogy az alternatívák közül csak az egyiket kell döntésként meghozni, akár az alternatívák kombinációja is választható.

5. Döntés és nyomon követés. Most, hogy a döntés megszületett, meg kell kezdeni a választott alternatíva megvalósítását.

A támogatott döntéshozatalt használó fogyatékossgal élő nő a barátai, a családja vagy a szakemberek közül választja ki a "megbízható tanácsadóit". Ezek a támogató személyek segítenek a fogyatékossgal élő nőnek abban, hogy megértse a helyzeteket, amelyekkel szembesülni fog, és a döntéseket, amelyeket megtehet. Emellett megtanítják neki az eszközöket, hogy saját maga tudatos döntéseket hozhasson. A támogató emberek olyan típusú és mennyiségű segítséget nyújtanak, amelyet az illető választ. Az érintett fogyatékossgal élő nő marad a végső döntéshozó.

A támogatott döntéshozatallal kapcsolatban fontos szem előtt tartani, hogy meg kell tanulni mindig tiszteltetben tartani az emberek döntéseit, függetlenül a fogyatékossguktól. Az is nagyon fontos, hogy megtanuljuk támogatni a döntéshozatalt ahelyett, hogy azt döntenénk el, amit kényelmesebbnek tartunk: támogatás helyett ellátást.

Fontos szem előtt tartani, hogy nem szabad összekeverni a döntéshozatalt támogatót a segítővel. Amint azt az előző fejezetekben kifejtettük, a segítő olyan szakember, aki beavatkozik az eljárásokba, hogy felmérést végezzen és tanácsot adjon a fogyatékossgal élő személyek támogatási igényeivel kapcsolatban, azért is,

hogy hogyan nyújtsák azt az igazságszolgáltatáshoz való joguk biztosítása érdekében. Ezért ez a személy egy igazságszolgáltatási eljárás keretébe illeszkedik.

A támogatott döntéshozatal a fogyatékossgal élő személy mindennapi életére és a természetes környezetében szükséges támogatásra összpontosít.

A döntéshozatalhoz szükséges támogató személy kulcsfontosságú a nemi alapú erőszak áldozatává vált nők és férfiak megsegítése érdekében, és fontos szereplője az érzékeny és inkluzív szolgáltatásoknak.

4.3 Sortárs segítség (peer to peer) és női szolidaritás (sorority): a fogyatékossgal élő nők megerősítése

Ki lenne megfelelőbb arra a feladatra, hogy támogassa és/vagy képezze a többi fogyatékossgal élő nőt, egy olyan fogyatékossgal élő nőnél, aki megtapasztalta és leküzdötte a nemi erőszakot. Tapasztalatai alapján olyan szakértő lesz, aki előzetes képzéssel és a szükséges támogatással képes lesz megfelelő sorstárs-segítséget kialakítani.

4.3.1 Mi az a peer-to-peer támogatás?¹⁵²

A sorstárs-segítés különböző módon gyakorolható, bár általában véve a következő jellemzőkkel bír:

- A megélt tapasztalatokon alapul: a hasonló tapasztalatokkal rendelkező emberek kapcsolódhatnak egymáshoz. A hasonló tapasztalat összeköti őket.
- Hiteles támogatás: Az empátia és az érvényesítés egyedülálló formáira ad lehetőséget.
- Gyakorlati tanácsok: A hasonló megélt tapasztalatok lehetővé teszik, hogy az emberek olyan gyakorlati tanácsokat és javaslatokat adjanak egymásnak, amelyeket a szakemberek nem biztos, hogy ismernek.
- Nem szakmai nézőpont: A sorstárs-segítés ezen aspektusa lehetővé teheti, hogy azok az emberek, akik úgy érezték, hogy elszakadtak egymástól, újraépíthessék a hovatartozás és a közösség érzését.

¹⁵² Mead, S., & MacNeil, C. (2006). Egyenrangú támogatás: Mi teszi egyedivé. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 10(2), 29-37.

Az egymástól tanulás és egymás támogatásának előnyei

Ez egy olyan gyakorlat, amely megkönnyíti és elősegíti a fogyatékossgal élő nők szerepvállalását.

A megszokottól eltérő szerepek kialakításával a kortárssegítés lehetőséget nyújt a fogyatékossgal élő nőknek arra, hogy új szerepben lássák magukat, mint önérvényesítő, aki értékeli tapasztalataikat, ezáltal megerősíti őket és javítja önbecsülésüket. Ugyanakkor az a nő, aki "tanít" vagy támogat egy másik nőt, megerősíti őt, elősegíti az önérvényesítő nő szerepének beépülését a politikai és társadalmi világba, mint a változás ágense. A felhatalmazott nőket látva és hozzájuk kapcsolódva a nő úgy érzi, hogy ez lehetséges, hogy ő is képes rá. Ez reményt kelt: a résztvevők hihetnek vagy elképzelhetnek egy jobb jövőt.

A sorstárs segítség

- a társas támogatás egyik formája: az interakció ösztönzésével lehetőséget teremt a társadalmi elszigeteltség ellensúlyozására, amellyel a nemi alapú erőszak fogyatékossgal élő áldozatai szembesülhetnek. Emellett a megosztó kapcsolat az elfogadás érzését, kölcsönös bizalmat és fokozott empátiát eredményezhet a kortársak részéről.

Megkönnyíti a megértést és a horizontális kommunikációt. Erősíti az önbizalmat: ha látjuk, hogy valaki már túljutott egy nemi alapú erőszak helyzeten, az segít abban, hogy másképp tekintsünk önmagunkra, és "tapasztalt szakértőként" is gondoljunk magunkra.

A társaktól való támogatás vagy tanulás ösztönzi az együttműködést, a tudást és a megoldások keresését. A problémamegoldás során a döntéshozatalt is elősegíti.

Itt a fogyatékossgal élő nők különböző élettapasztalatait találjuk:

- [Melissa Crisp-Cooper](#)
- [A bátorság hangja: Nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők vallomásai.](#)
- [Cristina Paredero, a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők jogainak aktivistája.](#)
- [María Fernanda Castro Maya](#)
- [Heidi Crowter](#)
- [Cassée Debout](#)

A sorstárs támogatás előnyei

A hasonló nemi alapú erőszak-tapasztalatokkal rendelkező nők közötti közvetlen interakció elősegíti az aktív tanulást és lehetővé teszi az ellenálló képességet. Más nők támogatása és tanítása megerősíti a saját tanulást. A sorstárs támogatásban részt vevők kényelmesebbnek és nyitottabbnak érzik magukat a társaikkal való interakció során. A nők egyenrangú félként hasonló diskurzust folytathatnak, ami elősegíti a kölcsönös megértést.

Fontos rámutatni a távoli (online és/vagy telefonos) kortárs támogatásban rejlő lehetőségekre, olyan helyzetekben, amikor a nők nem tudnak szemtől szemben találkozni.

4.3.2 Mi a női szolidaritás (sorority)?

A sorority szó a latin "soror", nővér szóból származik. A női szolidaritás a nők közötti kölcsönösség kapcsolata, a nők szerepvállalásáért és jogaik védelméért folytatott küzdelemben. Ez a nők testvérisége, amely nem tesz különbséget osztályok, etnikai származás vagy más körülmények között, például fogyatékkal élők vagy nem élők között. A női szolidaritás olyan etikai és politikai gyakorlat, amelynek révén, annak érdekében, hogy szövetséget alkossanak és változást idézzenek elő, a nők elismerik magukat különbözőnek, de egyben egyenrangúnak is.

A mexikói kutató, Marcela Lagarde, a kifejezés jelenlegi használatának egyik fő támogatója, a feminista harccal összefüggésben a következőképpen definiálja a sorority-t:

*"A kortárs feminizmus etikai, politikai és gyakorlati dimenziója. Olyan tapasztalat a nők számára, amely a pozitív kapcsolatok kereséséhez és a más nőkkel való egzisztenciális és politikai szövetséghez vezet, testről testre, szubjektivitásról szubjektivitásra, hogy konkrét cselekvéssel járuljanak hozzá az elnyomás minden formájának társadalmi felszámolásához és a kölcsönös támogatáshoz, a mindenki általános erejének és minden egyes nő létfontosságú megerősödésének elérése érdekében."*¹⁵³

A női szolidaritás hatékony eszköz az általános nemi erőszak elleni küzdelemben. Lehetővé teszi a nők számára, hogy támogassák egymást, hogy megerősítsék magukat, és együtt harcoljanak az erőszak és az elnyomás minden formájának felszámolásáért. Együttműködéssel társadalmi változásokat lehet elérni. Az összefogás erőt ad!

¹⁵³ Lagarde, Marcela. Nők közötti paktum: lányszövetség. Hozzájárulások. (Pacto entre mujeres: sororidad. *Aportes*) (25): 126.

4.3.3. A sorstárs-támogatás és a női szolidaritás, a fogyatékossgal élő nők szerepvállalásának kulcsfontosságú szempontjai

A női szövetségek léte, a nők egyesületbe szervezése és együttműködése alapvető jelentőségű a nők szerepvállalásának erősítése szempontjából. A női szolidaritás etikai jellege magában foglalja a kölcsönös gondoskodás, az egymásra való odafigyelés, a társak közötti támogatás gyakorlatának lehetőségét a nemi alapú erőszak különböző formáival szemben.

Mi az a felhatalmazás?

A felhatalmazás azt jelenti, hogy valakinek hatalmat és függetlenséget, befolyást vagy tudást adunk ahhoz, hogy valamit tegyen. Azt jelenti, hogy megerősíti, felhatalmazza önmagát. A felhatalmazás az a folyamat, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy egy társadalmi csoport részeként megerősítsék képességeiket, önbizalmukat és vezető szerepüket, hogy elősegítsék a pozitív változásokat abban a helyzetben, amelyben élnek.¹⁵⁴

A női szerepvállalás az a folyamat, amely lehetővé teszi a nők fokozott részvételét és vezető szerepét személyes és társadalmi életük minden területén. Így életük, cselekedeteik és döntéseik birtokosai lehetnek, és teljes mértékben és egyenlő mértékben részt vehetnek a társadalom minden területén, beleértve a döntéshozatalt és a hatalomhoz való hozzáférést is. Az egyes nők egyéni felhatalmazása nagyon fontos, de ugyanilyen fontos a nők kollektív felhatalmazása is, és ez kapcsolódik a női szolidaritás fogalmához.

"Ha a nők tapasztalataikat és előmenetelüket magukévá teszik, és átalakulnak, képessé válnak, hiszen szubjektivitásuk megváltozik, kiszélesedik a világról és az életről alkotott látásmódjuk, megnőnek készségeik és képességeik, valamint ezek előfordulási gyakorisága, biztonságot és erőt kapnak, vagyis az életerők ezen halmazának internalizálásával életesélyre tesznek szert".¹⁵⁵

A fogyatékossgal élő nőknek ugyanarra van szüksége, mint más nőknek vagy bármely más személynek, hogy megerősödjének: valódi lehetőségük legyen részt venni a közösségben és azokban a szervezetekben, amelyekhez kapcsolódnak, ugyanúgy tegyenek dolgokat, ugyanúgy válasszanak, ugyanúgy próbálkozzanak,

¹⁵⁴ <http://www.diariofemenino.com.ar/documentos/empoderamiento.pdf>

¹⁵⁵ Lagarde, M. Útmutató a nők szerepvállalásának erősítéséhez. 1. füzet. Utak a nők szerepvállalásának erősítéséhez. Equal I.O. Metal projekt. (Guía para el empoderamiento de las mujeres. Cuaderno 1. Vías para el empoderamiento de las mujeres. Proyecto Equal I.O. Metal.)

ugyanúgy tévedjenek, vagy hogy ugyanúgy igazuk legyen... Ebben a témában speciális képzésre is szükség van, különösen a nemi alapú erőszak megelőzése terén.

A nemi alapú erőszak áldozatainak megerősítését célzó intézkedések céljai lehetnek (lásd még e kézikönyv 2. fejezetének 2.3. szakaszát):

- A nők ismerjék fel, értékeljék és fejlesszék saját képességeiket, valamint ellenálló hozzáállásukat és adottságaikat.
- Megtanulják felismerni a nemi alapú erőszak, valamint a jogaik megsértésének helyzetait, azért, hogy jobban meg tudják megelőzni és/vagy kezelni azokat.
- Létrehozni egy szociális hálózatot, amely segíti a női szolidaritást, a befogadást és a sokszínűség tiszteletét.

E fejezet elején megerősítettük, hogy védelmezzük a fogyatékossgal élő nők bevonásának és közvetlen részvételének hozzáadott értékét az áldozatoknak nyújtott, érzékeny és befogadó szolgáltatások kialakításában, mivel senki sem alkalmasabb náluk arra, hogy megfelelő támogatással szükségleteiket és igényeiket kifejezzék és megvédjék a más emberek előtt.

4.4 Referenciák és további információk

- <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/derechos/docs/mayo2019/GUIADERECHOScast22052019.pdf>
- <https://supporteddecisions.org/about-supported-decision-making/>
- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/PuntoVioleta/GuiaPuntoVioletaValentia_web.pdf
- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/comoDetectarla/primerosSignos/PRIMEROS_SIGNOS.pdf
- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/recursos/servicioTecnico/ATENPRO_FACIL.pdf
- <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/lecturaFacil/docs/glosariolf.pdf>

5. Következtetések

5.1 Milyen lenne egy ideális szolgáltatás a fogyatékossgal élő, nemi alapú erőszak áldozatává vált nők számára.

Amint azt ebben a kézikönyvben láthattuk, a fogyatékossgal élő nők és lányok az élet minden területén többszörös és számos területet érintő megkülönböztetéssel szembesülnek, valamint a fogyatékossgal nélkül élő társaikhoz képest fokozottan ki vannak téve az erőszak, a bántalmazás és a káros ügymenetek kockázatának. Ez az erőszak a legkülönbözőbb környezetben (beleértve az intézményeket, a családi környezetet és a szegregált iskolákat) történhet, és különböző formákat ölthet, mint például a szexuális zaklatás és erőszak, valamint a kényszerített abortusz, a sterilizáció és a fogyatékossgal-specifikus erőszak.

A projekt keretében végzett SOTA-jelentés megállapításai szerint a fogyatékossgal élő nőknek nyújtott szolgáltatásokat adó szolgáltatók és a hagyományos szolgáltatásokat nyújtó intézmények közös kihívásokkal szembesülnek, különösen az áldozatok megfelelő támogatása és az őket érő erőszak felismerése terén.

Ezért a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők számára olyan támogató szolgáltatásokra van szükség, amelyek felelősségteljesek és inkluzívak.

A nők számára olyan hozzáférhető szolgáltatásokra van szükség, amelyek alkalmazkodnak az egyes fogyatékossgal típusokhoz és a különböző támogatási igényekhez, ahol az ellátás garantáltan mentes a fogyatékossgal kapcsolatos sztereotípiáktól, mítoszoktól és tévhitektől. Ezeknek a szolgáltatásoknak befogadónak és érzékenyeknek kell lenniük, és minden szükséges alkalmazhatóságot és alkalmazkodást el kell fogadniuk annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő nők számára a lehető legjobb ellátást és támogatást nyújtsák.

A nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nők számára nyújtott támogató szolgáltatásoknak biztosítaniuk kell, hogy minden támogatásra szoruló nő egyenlő feltételek mellett férhessen hozzá.

Ahhoz, hogy érzékeny és rugalmas szolgáltatásokat nyújtsunk, meg kell változtatnunk a jelenlegi szolgáltatásnyújtás módját. Ehhez együttműködésre van szükség az orvosi, szociális ellátó, áldozatsegítő, igazságügyi és rendőrségi szektor különböző szereplői között. Az elvégzendő intézkedéseket mind az egyes intézményeken és azok különböző osztályain vagy részlegein belül, mind pedig a különböző szervek között

össze kell hangolni. Másrészt fontos, hogy minden szolgálat és intézmény megfelelő és elegendő forrással rendelkezzen a nők, köztük a fogyatékossgal élő nők támogatásához.

A nemi alapú erőszakkal foglalkozó valamennyi szolgáltatónak egyértelműen meg kell határoznia tevékenységi körét és alapvető iránymutatásait vagy protokolljait. Hasonlóképpen, ezeket az információkat meg kell osztani valamennyi szolgálat és intézmény között. Ezen a ponton nagyon fontos, hogy az intézmények létrehozásában és a szolgáltatások javításában mindig számíthassunk maguknak az áldozattá vált nőknek, mint tapasztalati szakértőknek, különösen a fogyatékossgal élő nőknek a részvételére, együttműködésére és meghallgatására.

Azt is kimutattuk, hogy a hozzáférhetőség kulcsfontosságú tényező a szolgáltatások inkluzív tételében. A hozzáférhetőség a nemzetközi jog által elismert emberi jog, és az erőszak áldozatául esett nők ellátásának minden területén jelen kell lennie. Nemcsak a fizikai, hanem a kognitív és kommunikációs akadálymentesítés is fontos.

5.2 Response projekt munkacsoportok. Mit tanultunk? Az érintett szereplők tapasztalatai.

A projekt keretében, amelynek része volt a kézikönyv elkészítése is, minden partnerországban 5 személyes workshopot szerveztek, amelyek célja a kézikönyv tartalmának bemutatása volt. Ez az öt, kölcsönös tanulási és együttműködési tevékenységként tervezett műhelymunka valamennyi célcsoportot bevont a munkába: SP, MSP és WWD. Mindegyikre az elméleti tartalom és a gyakorlati feladatok kombinált módszertanával került sor.

Az első workshopot a három célcsoporttal tartották. Az első feladat a kapcsolatfelvétel volt, egymás megismerése és a bizalom megteremtése érdekében, hogy a munka megkezdődhessen. Ennek nagyon pozitív hatása volt, mert elenyésző az olyan helyzet, amikor a három célcsoport egy munkatérben találkozhat.

Ezen a műhelytalálkozón olyan témákat vitattak meg, mint a kulcsfogalmak, a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak sajátosságai, a többszörös és interszekcionális diszkrimináció, a fogyatékossgal élő nők jogai és a SOTA-jelentés főbb eredményei.

A második workshop a szolgáltatókra összpontosított. A workshop célja a kézikönyv második fejezetének kidolgozása volt, amely a nemi alapú erőszak áldozatává vált fogyatékossgal élő nőkre adekvát válaszadás kulcskérdéseivel foglalkozott.

A szolgáltatók kulcsfontosságú szerepet játszanak az általuk támogatott nőkkel szembeni nemi alapú erőszak megelőzésében és felderítésében, ezért ez volt az egyik alapvető tartalom, amelyen a workshop során dolgoztak.

A harmadik workshop a fő szolgáltatókra összpontosított. Itt a nemi alapú erőszak áldozatául esett fogyatékossgal élő nők megfelelő, nem sztereotípiákon alapuló és reagáló támogatásának lényeges szempontjait vitatták meg. Emellett külön hangsúlyt kapott a segítő, mint szakosodott és semleges szakember, aki adott esetben értékeli, tervezi, tanácsot ad és/vagy biztosítja a fogyatékossgal élő személyek - függetlenül attól, hogy hivatalosan elismert fogyatékossgal rendelkeznek-e vagy sem - és a jogi eljárásokban részt vevő jogi szakemberek számára a megfelelő és szükséges támogatást, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos alapon gyakorolhassák az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez való jogukat.

Emellett a változás fő ágenseként a fogyatékossgal élő nőkkel szembeni nemi alapú erőszak megelőzésének alapvető szempontjain dolgoztak.

A negyedik workshop a fogyatékossgal élő nők részvételével foglalkozott. A kézikönyv tartalmát hozzáférhető módon dolgoztuk fel, a könnyű olvashatósághoz és a részvételi dinamikához igazított anyagokkal.

A workshop célja először is az volt, hogy a fogyatékossgal élő nők megismerjék a jogukat, valamint olyan készségeket szerezzenek, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy megkülönböztessék, ha nemi erőszakkal szembesülnek.

Ezen túlmenően alapvető fontosságúnak tartottuk, hogy a nők tudják, milyen szolgáltatások léteznek a területükön a nemi alapú erőszak áldozatainak támogatására, hogyan férhetnek hozzá ezekhez, valamint milyen jogi eljárások következhetnek abból, ha nemi alapú erőszakot szenvedtek el.

Ezen a workshopon dolgoztunk tovább a döntéshozatal és sorstárs-segítő támogatási rendszeren is.

Az egyik országban, ahol a workshopot tartották, a nők annyira pozitívan nyilatkoztak a workshopról, hogy kérték, hogy tartsunk még egyet, ahol ismét részt vehetnek.

Végül egy ötödik workshopot is tartottunk, amelyen ismét mindhárom célcsoport részt vett. Ezen a műhelytalálkozón megvitatták az egyes célcsoportok műhelytalálkozóin szerzett tapasztalatokat, megosztották a tanulságokat, és megvitatták a nemi alapú erőszak áldozatául esett nők számára nyújtott támogató szolgáltatások koncepcióját.

E munkaértekezletek eredményei és következtetései alapján elkészült a kézikönyv második változata, amely tartalmazza az összes javasolt javítást.

A projekt munkacsoportjain keresztül szerzett tanulságok közül néhány:

- Annak fontossága, **hogy legyenek olyan terek, ahol a kérdéssel foglalkozni lehet, ahol megoszthatók a tapasztalatok, ahol összekapcsolódhatnak a különböző érintett szereplők.** Az, hogy a fogyatékossgal élő nők találkozhatnak a különböző szolgálatokban dolgozó emberekkel, kétségtelenül egy olyan híd, amely közelebb hozza a szolgáltatókat és a szakembereket az áldozatokhoz, és a szakemberek megismerhetik a fogyatékossgal élő nőket és a történeteiket, akik közül sokan még soha nem kerültek közvetlen kapcsolatba a különböző támogatási szükségletű nőkkel.
- Fontos, hogy a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos figyelemfelkeltő és érzékenyítő kampányok kialakításakor figyelembe vegyünk a **hozzáférhetőséget.** Legyenek hozzáférhető anyagok és kampányok, amelyek lehetővé teszik, hogy az információ mindenkihez eljusson, beleértve a támogatásra leginkább rászoruló nőket is. Emellett fontos, hogy ezeket a kampányokat és információkat minden nyilvános helyen elhelyezzék, hogy minél szélesebb körben elérhető legyenek. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni annak fontosságát, hogy a **nemi alapú erőszak áldozatai és a fogyatékossgal élő nők láthatóvá váljanak, és teret kapjanak** ezekben a figyelemfelkeltő kampányokban.
- Annak fontossága, hogy az áldozatok **támaszkodhassanak egy segítő csoportra.** A traumatikus helyzetekkel való megbirkózásban óriási értéket képvisel, ha az áldozatoknak van egy olyan tér, amelyet olyan sorstársak alkotnak, akik szintén hasonló traumákat éltek át.
- Hozzanak létre a fogyatékossgal élő nők számára **adaptált és hozzáférhető tanfolyamokat,** amelyek eszközöket adhatnak nekik az erőszak elleni védekezéshez, például önvédelmi tanfolyamokat.

- Az **"esetmenedzser"** nagy értéke és fontossága. Egy olyan támogató személy, aki végigkísérheti az áldozatot az eljárás során, ami nem tévesztendő össze a segítő személyével.
- A közigazgatás, az áldozatsegítő szolgálatok és az áldozatsegítő szolgálatok közötti **együttműködés és közös munka** fontossága. A női áldozatokkal és a fogyatékossgal élő nőkkel foglalkozó és őket támogató szervezetek, valamint maguk, a fogyatékossgal élő nők között.
- **Maguknak a fogyatékossgal élő nőknek mint oktatóknak a fontossága.** Sokkal nagyobb hatással van segítségre szorulóakra, ha a történeteket első személyben lehet elmesélni.
- A képzés fontossága nemcsak a nők és lányok, hanem a férfiak és a fiúk számára is, hogy **olyan fogalmakkal foglalkozzanak, mint a beleegyezés**, és megtanulják felismerni magukat potenciális agresszorokként.
- Az aktivista és önérvényesítő fogyatékossgal élő nők történeteinek megismerésének fontossága. **A sorstárstámogatás fontossága.**
- **A nemi szerepekről, sztereotípiákról és az egyenlőségről való elmélkedés** viták révén elősegíti a társadalmi konstrukciók tudatosítását és vizsgálatát. Az a gyakorlat, hogy egy nő vizualizálnak a társadalomban, betekintést nyújt saját előítéleteibe és a nemi sztereotípiák negatív hatásába, amelyek nemi alapú erőszakhoz vezetnek.
- Fontos tudni, hogy az **online bántalmazás** is az **erőszak egyik formája**. Az Amnesty International új kutatása feltárta, hogy a közösségi médiában történő bántalmazás és zaklatás milyen riasztó hatással van a nőkre világszerte, akik arról számolnak be, hogy stressztől, szorongástól vagy pánikrohamoktól szenvednek e káros online tapasztalatok miatt.¹⁵⁶
- **A szakemberek képzésének és érzékenyítésének** fontossága az előítéletek és a fogyatékossgal élő nők hitelességének hiánya elleni küzdelemben. Meg kell hallgatnunk őket, hinnünk és bízunk kell bennük.
- A nemzeti egészségügyi rendszer **szakembereinek korlátai** (pl. humánerőforráshiány; nagy munkaterhelés; a konzultációs és ellátási időkre nehezedő nyomás; az orvosok/ápolók és a betegek magas aránya) hatással lehetnek arra, hogy a fogyatékossgal élő személyek elleni erőszakra érzékeny és reagáló szolgálatok megfelelőségét illetően jelentős változásokra képesek és hajlandóak-e internalizálni.

¹⁵⁶ <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>

- **A következetesség és érzékenység biztosítása.** A beavatkozások integritásának és következetességének fenntartása, ugyanakkor az áldozatok egyedi igényeihez és tapasztalataihoz való igazítása kiemelkedően fontos. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a támogatás ne csak megbízható, hanem empátikus is legyen, és a felépülés érzelmi és pszichológiai aspektusait is figyelembe vegye.
- **A képzés során valós esettanulmányok** segítségével a résztvevők elmerültek az erőszakkal kapcsolatos forgatókönyvekben, és megtanulták a segítségkérés hatékony módjait. A helyzeteket elemző és megoldási javaslatokat tartalmazó gyakorlatok tovább mélyítették a nemi alapú erőszak és annak mélyreható következményeinek megértését. Ezek a tevékenységek nagymértékben fejlesztik valamennyi résztvevő kritikai gondolkodási készségét.¹⁵⁷

¹⁵⁷ A munkaértekezletek során használt esettanulmányok az 1. mellékletben találhatók.

6. Referenciák

- "Then who" campaign 25N 2022 Spanish Government:
<https://www.youtube.com/watch?v=vxfR1-zqdwY>
- 'Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD)' (United Nations, 2006),
<https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>
- 'EDF Position Paper on Violence against Women and Girls with Disabilities in the European Union' (European Disability Forum, 2021),
www.edf-feph.org/content/uploads/2021/05/final-EDF-position-paper-on-Violence-against-women-and-girls-with-disabilities-in-the-European-Union.pdf
- 'Violence against Women: An EU-wide Survey' (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014), <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey>.
- "Athena: Protection from Abuse to Victims with Intellectual Disabilities" project website
<http://athenabegin.org/>
- An intersectional look at violence against women with disabilities. Arenas Conejo (2015):
<https://opo.iisj.net/index.php/osls/article/download/402/637/3378>
- Avon Foundation for Women - campaign on violence against women:
<https://www.youtube.com/watch?v=IQjxslRQFgE>
- Avon Foundation for Women - Say no to gender-based violence / symbolic violence:
<https://www.youtube.com/watch?v=Z6RHsjpifW0>
- Baromètre Santé sourds et malentendants 2011/2012.
<https://www.santepubliquefrance.fr/etudes-et-enquetes/barometres-de-sante-publique-france/barometre-sante-sourds-et-malentendants-bssm-2011-2012>
- Cermi-Mujeres Foundation report: "Sexual Violence against Women with Disabilities" (2020)
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2020/pdfs/violencia_sexual_discapacidad_intelectual.pdf.pdf
- Characteristics of the population with disabilities and health limitations based on microcensus 2016.
https://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_8_fogyatekos_es_az_egeszsegi_ok_miatt_korlatozott_nepesseg_jellemzoi
- Civil Code of the Republic of Lithuania (2000)
- Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination. CRPD/C/GC/6.
<https://www.undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=CRPD%2FC%2FGC%2F6&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>

- Common standardised instrument for the early detection of gender-based violence in the National Health System (2021). Government of Spain: https://www.sanidad.gob.es/organizacion/sns/planCalidadSNS/pdf/eguidad/Doc_Aprobado_CISNS_Instrum_Estandariz_Detec_Temprana_VG_1Dic2021_OSM.pdf
- Congrès de l'encéphale 2019 – Paris, par le Dr David Gourion, Mme Séverine Leduc et Mme Marie Rabatel. Presentation on <https://www.encephale.com/Videos/Les-videos-du-congres-de-l-Encephale/Programme-de-l-encephale-2019/Les-ASPERGIRLS-l-autisme-de-haut-niveau-au-feminin>.
- Council of Europe; Gender Matters resources: *"Intersectionality and Multiple Discrimination"* <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/intersectionality-and-multiple-discrimination#:~:text=Intersectional%20discrimination%20%E2%80%93%20happens%20when%20two,and%20specific%20forms%20of%20discrimination>
- Curry, M.A., Hassounah-Phillips, D., Johnston-Silverberg, A., 2001. Abuse of Women with Disabilities: An Ecological Model and Review. *Violence against Women*, 7 (1), 60-79
- Directorate General for Equal Treatment of Fundamental Rights: <https://www.ajbh.hu/ebff-mikor-serul-az-egyenlo-banasmod-kovetelmenye>
- Disability and Human Rights Observatory: *"Monitoring the Human Rights of People with Disabilities in Portugal"* (2014) <http://oddh.iscsp.ulisboa.pt/index.php/pt/mediateca/imprensa/item/152-violencia-e-deficiencia-noticia>
- Document "Les violences faites aux personnes en situation de handicap (adultes): focus sur les violences conjugales et violences sexuelles", 28 juin 2022.
- Dr. Gintaras Chomentauskas, Dr. Edita Dereškevičiūtė, Dovilė Murauskienė (2017). Domestic violence: recognition, support, prevention. Vilnius, Human Studies Centre. <https://bukstipri.lt/doclib/i8hljxfbnage1mgk11fryfnsxwmmzx6t>
- Dr. Ilona Michailovič, dr. Svetlana Justickaja, dr. Rūta Vaičiūnienė, Vaidas Kalpokas, Evaldas Visockas. Towards effective cooperation between the police and other relevant authorities: a model for identification, assistance and prevention of domestic violence, Vilnius, 2019. <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf>
- Equality Ministry of the Spanish Government: Macro-survey on Violence Against Women (2019) <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/macroencuesta2015/Macroencuesta2019/home.htm>
- Equality Ministry of the Spanish Government: State Strategy to combat male violence 2022-2025 https://violenciagenero.igualdad.gob.es/planActuacion/estrategiasEstatales/combatirViolenciaMachista/estrategia_2022_2025.htm
- European Disability Forum <https://www.edf-feph.org/the-istanbul-convention/>

- European Parliament resolution of 29th November 2018 on the situation of Women with Disabilities https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0484_EN.html
- European Parliament, Report on the situation of minority women in the European Union (2003/2109(INI)), p 13, cited in OHCHR Thematic study on the issue of violence against women and girls and disability, A/HRC/20/5, 30 March 2012, para 21. [http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(12\)60692-8/abstract](http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(12)60692-8/abstract)).
- Exploring the Perspectives of Professionals on Providing Intimate Partner Violence Services to Women with Disabilities: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/10778012221137916> and <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/10778012221137916>
- Facilitating access to justice. Juan Endara Rosales. <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/facilitating-access-to-justice/>
- Fundación Cermi Mujeres. Fundación Mutua Madrileña. *Protocol for the care of women with disabilities who are victims of violence* http://www.convenciondiscapacidad.es/wpcontent/uploads/2021/03/protocolo_de_atencion.pdf
- Gazsi, A. *An analytical presentation of the legal remedies available in cases of physical and other forms of harm to persons with disabilities and in cases of abuse and neglect*. 2015. <https://fszk.hu/wp-content/uploads/2015/06/Seg%c3%a9danyag-a-Fogyat%c3%a9koss%c3%a1g-%c3%a9s-ab%c3%bazus-c-%c3%batmutat%c3%b3hoz.pdf>
- Giedrė Purvaneckienė, Vita Venslovaitė, Irena Stonkuvienė, Rūta Žiliukaitė (2019). Domestic violence: prevention, protection, assistance, cooperation, qualitative research report. Vilnius, Sprendi tu: [https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20\(5\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20(5).pdf)
- Government Delegation for Gender Violence, Government of Spain. *Guía del sistema de acción y coordinación en casos de violencia de género en España*. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/guia/docs/GUIADEACCIONESINGLES.pdf>
- Heinzmann, C. (2006). The battered woman.
- Hudson, W.W. and McIntosh, S.R. (1981). The Assessment of Spouse Abuse: Two Quantifiable Dimensions. *Journal of Marriage and Family*, 43(4): 873-888. doi:10.2307/351344
- Human Rights Monitoring Institute. Victims of Crime Directive: a new approach to victims of domestic violence. 2014, Vilnius. <https://eige.europa.eu/docs/lt-99.%20Nusikaltim%C5%B3%20auk%C5%B3%20teisi%C5%B3%20direktyva.pdf>
- I. Michailovič, I., Justickaja, S., Vaičiūnienė, R., Kalpokas, V. ir Visockas, E. (2019). Towards effective cooperation between the police and other stakeholders: a model for identification, assistance and prevention of domestic violence. A scientific study. Vilnius: Lithuanian Law Institute: <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSiB.pdf>

- IDB - Inter-American Development Bank (2019). We Are All. Inclusion of persons with disabilities in Latin America and the Caribbean.
- Instrumento común estandarizado para la detección temprana de la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud (2021). Gobierno de España: https://www.sanidad.gob.es/organizacion/sns/planCalidadSNS/pdf/equidad/Doc_Aprobado_CISNS_Instrum_Estandariz_Detec_Temprana_VG_1Dic2021_OSM.pdf
- International Labour Organization, These occupation are dominated by women <https://ilostat.ilo.org/es/these-occupations-are-dominated-by-women/>
- La Persona Facilitadora en procesos judiciales. Plena Inclusión. <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/la-persona-facilitadora-en-procesos-judiciales/>
- Lagarde, M. Guía para el empoderamiento de las mujeres. Cuaderno 1. Vías para el empoderamiento de las mujeres. Proyecto Equal I.O. Metal.
- Lagarde, Marcela. Pacto entre mujeres: sororidad. *Aportes* (25): 126.
- Law 1/1996, from 10 January, of free legal aid. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-750>
- Law nº 2005-102 of February 11th 2005 for the Equality of Rights and Opportunities, participation and citizenship of people with disabilities, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000809647>
- Legal aid and representation by an attorney (Legal Aid Departments of the Metropolitan and County Judicial Services (<https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas>)
- Lithuanian Disability Forum (2022) <https://www.lnf.lt/en/about-ldf/>
- Mead, S., & MacNeil, C. (2006). Peer support: What makes it unique. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 10(2), 29-37.
- Measure provided for in R.C.M 139/2019 but not yet implemented. For more information: <https://dre.pt/dre/detalhe/resolucao-conselho-ministros/139-2019-124044596>
- Michailovič, I., et.al. *Towards effective cooperation between the police and other relevant authorities: a model for identification, assistance and prevention of domestic violence*, Vilnius, 2019. <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf>
- Ministry of Social Security and Labour of the Republic of Lithuania statistic report 2016-2022 <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/neigaliuju-socialine-integracija/statistika-2?lang=lt>
- National Crisis Management and Information Helpline (Családbarát Magyarország Központ Nonprofit Közhazsnú Kft., Website and contact details: <https://okit.hu/>)

- National Strategy for the Inclusion of People with Disabilities 2021-2025 <https://www.inr.pt/documents/11309/284924/ENIPD.pdf>
- Niebieska Karta - The blue card - information for people affected by domestic violence - https://www.niebieskalinia.info/images/2.06.22_ANG_en_EN.pdf
- Office of the Equal Opportunities Ombudsman survey of Lithuanian residents (2022) <https://www.lygybe.lt/lt/lietuvos-gyventoju-apklausa-daznas-pateisina-moteru-su-intelektu-negalia-kontrolu-naujiena>
- Office of the Equal Opportunities Ombudsperson website <https://www.lygybe.lt/en/>
- Organic Law 1/2004, of 28 December, of Comprehensive Protection Measures against Gender Violence: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760>
- Organic Law 6/1985, from 1 July, of the Judiciary: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12666>
- Personalised care plan for victims of gender-based violence. Edition with care guidelines for women with disabilities (2017). Regional Ministry of Family and Equal Opportunities of the Region of Murcia. General Directorate for Women. <https://igualdadyviolenciadegenero.carm.es/documents/202699/7023892/Plan+de+atenci%C3%B3n+personalizada+para+v%C3%ADctimas+de+Violencia+de+G%C3%A9nero+Edici%C3%B3n+con+pauta+de+atenci%C3%B3n+a+mujeres+con+discapacidad/25abbecd-2078-4166-bc99-8068fcabd150>
- Polish National Emergency Service for Victims of Family Violence "Blue Line" report "Free Assistance for Crime Victims, Witnesses of crime and their Family members" (2020), available online at <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/opopp/bezplatna-pomoc-dla-osob-pokrzywdzonych-przez-przestepstwem-swiadkow-przestepstw-oraz-czlonkow-ich-rodzin-20201>
- Portuguese Republic XXII Constitutional Government: "Annual Plan for Joint Training: Violence against Women and Domestic Violence" 1st Edition (May 2020) https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/06/172-20_PLANO_ANUAL_FORMACAO.pdf
- Protocol for the care of women with disabilities who are victims of violence (Cermi Mujeres Foundation, 2021): https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2021/03/protocolo_de_atencion_mcd_vg.pdf
- Protocol of action in possible cases of ill-treatment (Plena inclusión - PROTEDIS): <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/protocolo-de-actuacion-ante-posibles-casos-de-malos-tratos/>
- Publication of a handbook - How women with disabilities can defend themselves against violence: <https://autonomia.org.pl/publikacje/nie-znaczy-nie-jak-kobiety-z-niepelnosprawnosciami-moga-obronic-sie-przed-przemoca/>
- Purvaneckienė, G., et. al. 2019. *Domestic violence: prevention, protection, assistance, cooperation, qualitative research report*. Vilnius, Sprendi

[https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20\(5\).pdf](https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/Ataskaita_Smurtas_artimoje_aplinkoje%20-%20kokybinio%20tyrimo%20ataskaita_docx%20(5).pdf)

- Ramunė Jakštienė. Domestic violence against women: criminal legal protection, doctoral thesis. Mykolas Romeris university, social sciences, law (01S) VILNIUS, 2019: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15758/Disertacija_R_%20Jakstiene.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Report on assistance to persons experiencing violence in the area of essential human rights issues, 31 December 2020, No NŽTI-2020/1-1, Vilnius: https://www.lrski.lt/wp-content/uploads/2021/01/NZTI-2020-1-1-3D-122_2021-01-142.pdf
- Research report on Violence on Women with Disabilities, March 2022 <https://ecoute-violences-femmes-handicapees.fr/wp-content/uploads/2022/07/Rapport-FDFA-Aix-Globale-Justice-V2.pdf>
- Response Project: State of the Art Report (2022). [0 RESPONSE State of the Art Report.pdf \(easpd.eu\)](#)
- Results from 'Violence against Women: An EU-wide Survey' (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014), http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results_en.pdf
- Servicio de Información sobre Discapacidad. Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad (UAVDI). https://sid-inico.usal.es/centros_servicios/unidad-de-atencion-a-victimas-con-discapacidad-uavdi/
- Social Alternative Report on the Implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Poland (2015), available online at http://monitoringobywatelski.firr.org.pl/wp-content/uploads/2015/09/Spo%C5%82eczny-Raport-Alternatywny_ostateczny.pdf
- Strategy for people with disabilities - Government of Poland 2021-2030, <https://niepelnosprawni.gov.pl/p.170.strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnosciami-2021-2030#:~:text=Celem%20g%C5%82%C3%B3wnym%20Strategii%20na%20rzecz,Konwencji%20o%20prawach%20os%C3%B3b%20niepe%C5%82nosprawnych.>
- The Facilitator in judicial processes. Plena inclusion. <https://www.plenainclusion.org/publicaciones/buscador/la-persona-facilitadora-en-procesos-judiciales/>
- UN (2017). Right of access to justice under article 13 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. A/HRC/37/25 <https://www.ohchr.org/en/disabilities/thematic-report-right-access-justice-under-article-13-convention-on-rights-persons-disabilities>

- UN (2020). International principles and guidelines on access to justice for persons with disabilities. <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-disability/international-principles-and-guidelines-access-justice-persons-disabilities>
- United Nations General Assembly resolution 48/104 "Declaration on the Elimination of Violence Against Women" (1993) <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>
- United Nations Treaty Body Database https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2F%2FHUN%2FIR%2F1&Lang=en
- United Nations: The 57th Session of the Commission on the Status of Women (February 2013) https://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw57/side_events/Fact%20sheet%20%20VAWG%20with%20disabilities%20FINAL%20.pdf
- US Department of Health & Human Services; Office on Women's Health (2021) <https://www.womenshealth.gov/relationships-and-safety/other-types/violence-against-women-disabilities#references>
- Victim Support Services and Victim Support Centres <https://vansegitsegitseg.im.gov.hu/aldozatsegito-kozpontok/>).
- VioGen System. Spanish Ministry of the Interior. <https://www.interior.gob.es/opencms/ca/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/sistema-vio-gen/>
- Women with disabilities and sexual violence: a guide for professionals (Junta de Andalucía) - https://sid-inico.usal.es/idocs/F8/FDO20906/Violencia_sexual.pdf
- Women, disability and violence. General Council of the Judiciary (2013): https://www.bizkaia.eus/gizartekintza/genero_indarkeria/blt31/documentos/discapacidad.pdf?hash=008be48f9bd99616896194b92dee1864

Website links:

- <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>
- <http://www.diariofemenino.com.ar/documentos/empoderamiento.pdf>
- <http://www.guiaderecursosvd.cig.gov.pt/#/>
- <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/16-dni-akcji-przeciw-przemocy-ze-wzgledu-na-plec-0>
- <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przemoc-p%C5%82ec-kobiety-konieczna-strategia-przeciwdzialania>

- <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przemoc-p%C5%82ec-kobiety-konieczna-strategia-przeciwdzialania>
- <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/RPO-raport-grevio-przemoc-domowa>.
- <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/birosagi-szervezetrendszer>
- <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/buntetoeljaras>
- https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en
- <https://dre.pt/dre/detalhe/decreto-regulamentar/2-2018-114561723>
- <https://dre.pt/dre/detalhe/lei/46-2006-540797>
- <https://dre.pt/dre/detalhe/portaria/1593-2007-627671>
- <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr>
- <https://files.dre.pt/1s/2018/01/01700/0067400684.pdf>
- <https://fszk.hu/kiadvany/fogyatekossag-es-abuzus-utmutato-szolgaltatok-szamara/>
- <https://fszk.hu/kiadvany/fogyatekossag-es-bantalmazas/>
- https://fszk.hu/wp-content/uploads/2017/06/Ab%C3%BAzusprevenci%C3%B3_kiadv%C3%A1ny.pdf
- https://gfcj.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/ordem_servico_6_2017.pdf
- <https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/jogi-segitsegnyujtas>
- <https://igualdadyviolenciadegenero.carm.es/documents/202699/7023892/Plan+de+atenci%C3%B3n+personalizada+para+v%C3%ADctimas+de+Violencia+de+G%C3%A9nero+-+Edici%C3%B3n+con+pautas+de+atenci%C3%B3n+a+mujeres+con+discapacidad/25abbecd-2078-4166-bc99-8068fcabd150>
- <https://lmlo.lt/en/about-us/>
- <https://okit.hu/>
- <https://segelyszervezet.hu/szemelyes-tanacsadas-krizisambulanciakon/>
- <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/smurtas-artimoje-aplinkoje-kaip-situacija-lietuvoje-vertina-nukente-je-zmones-ir-ekspertai>
- <https://supporteddecisions.org/about-supported-decision-making/>
- <https://suukraina.lt/pagalba-ukrainai/aukojimas/asociacija-lygiai/>
- <https://vansegitseg.im.gov.hu/aldozatsegito-kozpontok/>
- <https://vansegitseg.im.gov.hu/kerjen-segitseget/>

- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/comoDetectarla/primerosSignos/PRIMERO_S_SIGNOS_.pdf
- <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/derechos/docs/mayo2019/GUIADERECHOScast22052019.pdf>
- <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/lecturaFacil/docs/glosariolf.pdf>
- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/PuntoVioleta/GuiaPuntoVioletaValentia_web.pdf
- https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/recursos/servicioTecnico/ATENPRO_FACIL.pdf
- <https://wrap.igualdad.gob.es/recursos-vdg/search/SearchLocation.action>
- <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2004-21760#:~:text=Art%C3%ADculo%201.&text=Por%20esta%20ley%20se%20establecen,custodia%2C%20v%C3%ADctimas%20de%20esta%20violencia.>
- [https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%AB\)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s](https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2022-5140#:~:text=%C2%AB)%20Accesibilidad%20universal%3A%20es,y%20de%20la%20forma%20m%C3%A1s)
- <https://www.cig.gov.pt/area-portal-da-violencia/portal-violencia-domestica/rnavvd/teleassistencia-a-vitimas-de-violencia-domestica/>
- https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/06/172-20_MANUAL_ATUACAO_FUNCIONAL_Final.pdf
- https://www.cig.gov.pt/wp-content/uploads/2020/12/Resol_Cons_Ministros_61_2018.pdf
- <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>
- <https://www.endvawnow.org/en/articles/319-developing-coordinated-community-responses-.html?next=329>
- <https://www.gnr.pt>
- <https://www.infor.pl/prawo/malzenstwo/inne/5696675.ponad-61-tysiecy-niebieskich-kart-w-2022-r-policja-zwalcza-przemoc-domowa.html>
- https://www.infovitimas.pt/inclusivo/surdez/_vitima_de_crime/qualquer_pessoa_pode_ser_vitima_de_crime.html
- <https://www.infovitimas.pt/inclusivo/visual/pagina-inicial.html>
- <https://www.infovitimas.pt/pt/inicio>
- <https://www.lnf.lt/>
- <https://www.lygus.lt/>

-
- https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/anexos/protocolos/protocolo_mj-pgr.pdf
 - https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/diretiva_num_5_2019.pdf
 - <https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/documentos/pdf/diretiva-1-2021.pdf>
 - <https://www.moteruinformacijoscentras.lt/>
 - https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?artigo_id=2394A0021&nid=2394&tabela=leis&pagina=1&ficha=1&nversao=
 - https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=109&tabela=leis
 - <https://www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendorseg-szervezete>
 - <https://www.psp.pt>
 - <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/3.htm>
 - <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/asociacija/>
 - <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/kontaktai/>